

"Доктор Ойболит" /по К. Чуковски/ - по руски език. Ето накратко как се използва песента в дублиращото обучение по чужди езици при деца.

Избират се според сезона една или две песни на чуждия език, една детска песен на родния език и една репродукция, подходяща към тематиката на песните. Например по темата "Пролет" в обучението по английски език се използват песните от цикъла "Сезоните" /стр. 382 и 383 от "Практическо сугестопедично ръководство..."/, една българска песен за осми март и репродукцията "Пролет" на Левитан.

1. В час по пеене децата разучават с учителя по английски език английските песни. Учителят свързва лексиката от песните с нова лексика по темата от репродукцията и прави малък разказ на английски език.

Учителят по български език разучава с децата българската песен. /И двамата учители са в класната стая./

ползват художествените песни: "Идеал" от П. Тости, "Утрин" от Р. Леонкавало, "Серенада" от П. Тости и "О, мое слънце" от Е. ди Капуа /към VI урок от италианския учебник/ в изпълнение на Джузепе ди Стефано.

През 1979 година предложихме цялостна експериментална програма от немски класически песни и записи към тях за обучението по немски език в сугестопедичните курсове. Някои от тези песни бяха включени във фабулата на учебниците по немски език, а други - в разработките: "Пъстървата" - текст Шубарт, музика Ф. Шуберт, /в IV урок на немския учебник на М. Чукова, 1981 г./, "В прекрасния месец май" - Р. Шуман /във II урок на немския учебник на М. Чукова, 1981/, "Полска роза" - текст Й. Гьоте, музика Ф. Шуберт, "Липата" - музика Ф. Шуберт, "Лотос" - текст Х. Хайне, музика Р. Шуман /към немския учебник на М. Чукова, 1981/, "О, да можех да се върна" - текст К. Грот, музика Й. Брамс /в I урок на немския учебник на Р. Врачева, 1981/, "Градинарят" - текст Мьорике, музика Х. Волф, "Серенада" - текст Куглер, музика Й. Брамс, "Напразна

серенада" - по немска народна песен, музика Й. Брамс, "Неделя" - текст Уланд, музика Й. Брамс /към немския учебник на Р. Врачева, 1981/. Тук предлагаме цялостната художествено-дидактична програма от немски класически песни /записи в Радио-София на Е. Гатева - сопран и Р. Чаръкчиева - пиано, 1979/.

1. Die Forelle - F. Schubert, op. 32 (Ausgewählte Lieder)
2. Heiden-Röslein - F. Schubert, op. 3 (Ausgewählte Lieder)
3. Der Lindenbaum - F. Schubert (Winterreise)
4. Ungeduld - F. Schubert (Winterreise)
5. Im wunderschönen Monat Mai - R. Schumann (Dichterliebe, op. 48)
6. Die Lotosblume - R. Schumann (Myrten, op. 25)
7. Der Gärtner - H. Wolf (Mörke-Lieder, No. 17)
8. An die Nachtigall - J. Brahms, op. 46, No. 4
9. Sonntag - J. Brahms, op. 47, No. 3
10. Wiegenlied - J. Brahms, op. 49, No. 4
11. O wüsst' ich doch den Weg zurück - J. Brahms, op. 63, No. 8

12. Vergebliches Ständchen - J. Brahms, op. 84, No. 4
13. Wir wandelten - J. Brahms, op. 96, No. 2
14. Wie Melodien zieht es mir - J. Brahms, op. 105, No. 1
15. Ständchen - J. Brahms, op. 106, No. 1

През 1979 година предложихме четири класически руски песни и записи към тях на Е. Гатева и Р. Чаръкчиева за експерименталния учебник по руски език за възрастни. Песните намериха място във фабулата на учебника на Р. Врачева /1981/ - "Колыбельная" - текст А. Майков, музика П. Чайковски, "Я помню чудное мгновенье" - текст А. Пушкин, музика М. Глинка, "Жаворонок" - текст Н. Кукольник, музика М. Глинка и "У моего окна" - текст Г. Галина, музика С. Рахманинов.

Извършените педагогически наблюдения, както и статистическите данни от субективните оценки на курсистите за въздействието на песните в сугестопедични курсове по различни езици, са много положителни. Те са обект на отделна публикация.

2. Опера

Това музикално-сценично произведение е най-сложният художествен синтез на няколко вида изкуство: поезия, драматично и декоративно изкуство, инструментална и вокална музика, балет, живопис. Драматургичният текст е оформен в либрето.

В сугестопедичното обучение на учениците от десети клас през 1971 година в началото и в края на часовете по различни предмети включвахме изслушване на части от опери, придружени с художествен коментар. Например: Вълшебната флейта на Моцарт, изпълнена от солисти и хор на Берлинската филхармония с диригент Карл Бьом и др. Експерименталният успех ни насърчи да предложим операта като музикален жанр в глобалното художествено изграждане на учебния процес при децата от първи клас. За тази цел започнахме през 1975 го-

дина експерименти в 122 училище с учениците от първи клас за подаване на различните глобални теми по математика и свързаните с тях междупредметни връзки с другите дисциплини: български език и родинознание, пеене, рисуване, трудово обучение и физкултура посредством сугестопедични опери за деца, изработени за целта /текст и музика Е. Гатева/.

"Най-скъпият плод" /Е. Гатева/, поставена за първи път на 29.9.1975 година във ВИТИЗ от режисьорката Р. Арсениева, а на 18.11.1975 година излъчена по българска телевизия и изпълнена от артистите: з.а. Н. Василев, Ж. Пранчев, П. Куршумов, Р. Барева, Н. Божкова, М. Попов /всички от НАТОБ/, Е. Гатева /НИИ по сугестология/, Ц. Враховска /балерина от ДМТ "Ст. Македонски"/. Режисьор - Н. Абаджиев /Българска телевизия/.

Тази детска опера включваше първа глобална тема по математика с междупредметни връзки.

На 12.12.1975 година в театър 199 - София експериментирахме за първи път детската опера "Свят приказен" /Е.Гатева/ за IV глобална тема по математика - Събиране и изваждане с преминаване на десетицата и междупредметни връзки по четене. На представлението присъства министърът на Народната просвета. Детската опера е филмирана от Българска телевизия през месец декември 1975 година. Режисьор - Н.Абаджиев от Българска телевизия. Участваха артистите: з.а. Н.Василев, Ж.Пранчев, н.а.П.Герджиков, П.Куршумов, М.Попов, Н.Божкова, Р.Барева /оперни певци от НАТОБ/, Е.Гатева /НИИ по сугестология/, Л.Георгиева /балерина от НАТОБ/, камерен оркестър от НАТОБ - Хинчева, Осиченко, Алексиева, Силяновски, с диригент з.а. Б.Хинчев.

През 1976 година експериментирахме детската сугестопедична опера "Земята на децата", филмирана от Българска телевизия и Българска кинематография по поръчка на Комитета за изкуство и култура. Участваха артистите: Ж.Пранчев, з.а.Н.Василев, П.Григорова, Н.Божкова, Д.Станчев и др. /оперни певци от НАТОБ/, Е.Гатева /НИИ по сугестология/,

камерна балетна група под ръководството на Б.Майдачевски, камерен оркестър от НАТОБ с диригент И.Богданов. Режисьор - Н.Абаджиев от Българска телевизия.

Либретата на тези детски сугестопедични опери /както и на песенния цикъл "Денят"/ се оформиха по наши проекти в цветно илюстрирани книжки, които подпомагат обучението на децата от първи клас по математика, четене и родинознание.

Либретата включват и мелодичната линия, чийто нотен текст е отпечатан в по-блед тон от този на думите. Думите са отпечатани с едър шрифт изцяло, а не на срички. Децата следят периферно едновременно с текста и движението на мелодията. Споменът за това подпомага впоследствие нотното ограмотяване.

Всяка година горните детски опери се излъчват по Българска телевизия на съответните дати за преподаване на глобалните теми по математика в сугестопедичните училища.

Експерименталните данни за успешността на преподаването и усвояването на материала по математика, предвиден по сугестопедичната програма чрез

оперни спектакли за деца, са описани в сп. "Сугестология и сугестопедия", бр. 3/1975 г. от Г. Лозанов, в Доклад пред експерти на ЮНЕСКО /Г. Лозанов, 1978/, в книгата "Сугестология и основи на сугестопедията" /Г. Лозанов, 1978, издание на английски език/, в сп. "Народна просвета", бр. 7/1980 г. от З. Даскалова.

Наблюдаването и разработването на сугестопедичните оперни спектакли се извършва на базата на методическите инструкции за учителите /Г. Лозанов, 1975, 1976/, както и на базата на инструкциите за литературно-тематични разработки с междупредметни връзки /Е. Гатева, 1975, 1976/, които прилагаме тук.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛИТЕ във връзка с разработване на съдържанието и темите на детската сугестопедична опера "Земята на децата" /Е. Гатева, 1976/

"Земята на децата" е един урок по математика за глобалната тема "Събиране и изваждане в рамките на десетиците. Разместителен закон" и междупред-

метни връзки с български език и четене, родинознание, детска политикономия.

1. Песен за Майстора

Майсторът е добър и умен човек, доблестен гражданин, педагог и артист. Той живее в подножието на планина - символ на мъдростта. Разказвачите представят на децата Майстора.

2. Колко сте всичко, дечица? Приказка за златните ябълки, Ягодки червени,

Тук се разработват таблиците за събиране и изваждане с едно и с две, както и разместителният закон.

3. Песен за Флейтиста

По време на разказа на Майстора едно момченце - Флейтистът се изгубва в гората. Флейтистът - това е бъдещ артист. Много често неправилна педагогическа работа прави от даровити деца себелюбиви и славолюбиви личности.

4. Песен за Чучулига и Химн на пролетта

Майсторът разказва на децата историята за едно негово другарче от детство - момиченцето Чучулига.

5. Песен за мечтата

Чучулига всъщност е мечтата на артиста. Тежки години са настъпили - война. Майсторът загубва своето другарче. Чучулига живее вече на друга планета - "Земята на децата" и посещава Майстора в неговите мечти. На нейната планета идеалите на Майстора са реалност. Радостта от правилно организирания труд и почивка е направило съществата на тази планета да носят душевната чистота на децата.

При едно свое посещение Чучулига е оставила тайно на Майстора една "златна ябълка" от планетата. Тази ябълка Майсторът е посадил в своята градина. Плодовете, които се раждат, Майсторът раздава на децата. Сънувал ли е той това посещение на Чучулига? Кой знае?

6. Песен за другаря

Децата търсят своя другар - отвлечения от Феята Флейтист.

7. Песен за Феята

Тя представя лъжата, злината, егоизма в човека, които го разрушават.

8. Песен за Великана

Силният, добър, но глупав Великан пази богатствата на Феята. При него е завела тя Флейтиста. /Разработват се таблиците с три, четири и пет според книжката/

9. Песен за Родината

Децата решават задачите, които им поставя Великанът и освобождават Флейтиста. Самият Великан се превръща в момченце и тръгва с новите си другари. Феята изчезва. Децата изкачват върха и там изядат "златните ябълки" от Майстора. Прибират грижливо семчиците и се завръщат радостни.

Часът по математика свършва.

Забележка:

1. Преди спектакъла учителите разработват съвсем накратко, но увлекателно съдържанието на книжката-либрето, която децата получават.

2. За разработките след спектакъла учителите имат на разположение магнетофонни записи от плеейбека на телевизионния спектакъл, които използват за слушане и изпяване на леките части.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛИТЕ

във връзка с разработване съдържанието и темите на детската сугестопедична опера "Свят приказен" /Е. Гатева, 1975/

I картина:

1. Що е способен човек?

а/ героите от старите приказки:

мелничарят, чираците

б/ мъдростта на стария човек: устрой-
ва "състезание" на чираците

МЕЛНИЧАРЯТ: Идва вече старост.

Няма кой да ме смени.

А пък хората ще искат

жито пак да мелят.

Аз реших да ви изпитам -

най-способният от вас

мелницата ще получи

като дар от мен.

Най-способен ще призная онзи,

който доведе кон красив,

какъвто никой

в този край не знае.

Съгласни ли сте тъй?

Способният човек се досеща веднага как бързо и добре да реши задачите, които му се поставят.

Картина II и III

2. Побър и зъл /лош/ човек

Добрият човек обича хората и работи за тях,
а лошият ги мрази и ги ограбва.

Двама от чираците се подиграват с Ханс -
искат да го лишат от правото му да участва в съ-
стезанието - да не би да спечели наградата. Те под-
ло го изоставят на пътя и мислят, че са "хитреци",
а всъщност са лоши хора.

а/ Хитър човек е който умее да се възползва
от глупостта или мудността на другите, за да пос-
тигне това, което иска.

За добрия човек хитростта е качество, а за ло-
шия - още една грозна черта на характера.

РАЗКАЗВАЧЪТ: Ханс разбрал:

те били зли.

И останал мълчалив,
Вярвал в своята правда
и в доброто по света...

Картини IV и V:

1. Образът на Ханс:

а/ Ханс е мечтател:

Ханс мечтае за справедлив, чист свят, в който всеки ще получава това, от което има нужда. Той свързва този приказан свят с чистотата на снежинките и кокиченцето.

"Свят приказан тихо пада, пада...
Земята цяла блести в бяло,
И снежинки лекокрили
със усмивки нежни, мили
в чуден танц разкриват
своя свят на мечти.
Свят приказан идва, идва..."

Добрата и красива Снежанка следи за реда в страната на приказките. Тя е пазена от 6 умни, 4 храбри

и 3 хитри и бързи джуджета /ум, храброст, съобразителност - качества на човека/.

б/ Ханс има живо въображение:

Ханс трябва да се бори с много трудности, да докаже, че е добър, умен и способен човек. За да му е по-леко в трудностите, той си представя всичко като в приказките.

2. Срещата на Ханс с наказаните мързеливци, които разкаяни очакват "спасение" от трудолюбивите хора и после по техния пример да се поправят.

Печица бяхме силни,
но много мързеливи.
И ето ни тук всички,
превърнати в животни.
Очакваме да дойде
момчето работливо -
задачите възшебни
да може да реши
и тъй да ни спаси.

Картини VI, VII и VIII

в/ Ханс е много трудолюбив и умен

Вярва в "чудесата", които може да се постигнат с много труд. Мисли с какви машини ще може да се облекчи труда на хората и вярва, че бъдещето принадлежи на трудовите хора.

Думите на Феята и самата Фея са всъщност красивите мисли на Ханс:

ФЕЯТА: Момко, аз ще ти помогна -
ето златен сърп.
Бях в страна на чудесата
и го взех за теб,
И машини след години
ще измисляш ти
и трудът ще стане лесен,
песен и мечта.
Нови времена ще дойдат
с много светлина.
Хората ще са свободни,

умни и добри.

Картини IX, X, XI

1. Плодовете на труда

С пристигането на златната есен се отчитат и плодовете на труда. Състезанието е завършило. Чираците се завръщат. Двамата "хитреци" са си загубили времето в празен живот и са оглупяли още повече.

РАЗКАЗВАЧЪТ: Какви ти коне!

От смях да умреш!

Единият кон куц и сляп,
а другото било магаре,
тъй старо, инат и беля!

ПЪРВИ ЧИРАК: Ханс, къде е твоят кон?

Ти къде си скитал
толкова години?

Ние извървахме пътища безкрайни,
бяхме по пазари, в градове, в села...
Много свят видяхме

и си поживяхме.

Наградата на Ханс е прекрасна. С трудолюбието, скромността, добрината и ума си той ще живее винаги в приказно красиви светове.

ДЕВОЙКАТА: Тези кончета красиви
                  ви оставям тук.
                  Мелницата запазете
                  и живеете в мир!
                  Ханс ще дойде с мен далече,
                  в други светове,
                  в приказките и в мечтите
                  на поетите.

ГЛАС: Свят приказен идва, идва ...

Забележка:1/ Всички действащи лица в "Свят приказен" "пеят", а животните "говорят".

                  Пеенето подпомага изра-
                  зителното говорене, красивия и ритмич-
                  но-точен изразестествената поетическа
                  инверсия, хубавата дикция и интонационното

обагряне, за да се действува едновременно на логическо и емоционално ниво; музикална линия на израза, за да се "подсказва" взаимно уважение и готовност за изслушване между говорещите с оглед по-добрата комуникация.

2/ Разработването на части от спектакъла в часовете по математика или български език става като се използва магнетофонния запис на спектакъла и книгата - страници: 11, 12, 13, 18, 19, 31.

През 1974 година с експериментирането на сугестопедичния учебник по италиански език /Е. Гатева, Г. Лозанов/ експериментирахме и психологическото въздействие, както и усвояването на лексика и граматика чрез оперни арии, включени естествено във фавулата на същия учебник. Например: арията на Фигаро от операта "Севилският бръснар" на Д. Росини е включена в началото на III картина /урок/ в учебника. След подадените вече и разработени /в рамките на 10 дни с 3 учебни часа дневно/ около 1200 първо-

честотни лексико-граматични единици от първите две картини на учебника, текстът на арията се разбира от курсистите без трудности, с помощта на леки обяснения чрез синоними на някои непознати думи. Лекцията на разбиране и удоволствието от музиката на Росини увеличават видимо мотивацията и интереса към изучаването на езика. Те се засилват и по време на разработката на картината /урок/, когато "ролята" на Фигаро /във фабулата Фигаро е собственик на малък ресторант в Рим/ се "изпълнява" от курсист. Арията прозвучава чрез магнетофонен запис в изпълнение на световноизвестен италиански оперен певец, а "изпълнителят"-курсист получава похвалите на колегите си за "блестящото изпълнение" и "красивия" си глас. Така на шега и под формата на игра се усвоява лексика и граматика и чрез другите включени в учебника арии: на Рудолфо и Мими от операта "Бохеми" на Д.Пучини /картина V/, ариите на Калаф от операта "Турандот" на Д.Пучини, арията на Розина и арията на Клеветата от операта "Севилският бръснар." /Д.Росини/ в изпълнения на най-изтъкнати оперни певци: М.Калас, Н.Гяуров и др., както и в ху-

дожествено-дидактични изпълнения на П. Маринов, Е. Гатева и др. според сугестопедичните изисквания.

В учебника за втора степен на изучаване на италиански език /Е. Гатева, Г. Лозанов, 1975 г./ на подходящи места са включени най-важните арии, дуети, хорове и др. от операта "Риголето" на Д. Верди. Архаични и поетични думи тук-там в текстовете са обяснени чрез по-често използваните в ежедневието синоними. По наши изисквания илюстрациите към текстовете имат по-различна трактовка по либретото с оглед изискванията на сугестопедията.

По подобие на италианските учебници в учебниците и по другите езици въведохме оперни откъси. Например във френския учебник на Е. Левакова и З. Иванова /1981/ намери място Сегидилия на Кармен от едноименната опера на Ж. Бизе, в немския учебник на

М. Чукова /1981/ - ария на Осмин от операта "Вълшебната флейта" на В. Моцарт, в немския учебник на Р. Врачева /1981/ - ариите на Тамино, Памина и Зарастро от операта "Вълшебната флейта" на В. Моцарт.

3. Мелодрама

Мелодрамата - жанр, който обединява музикален съпровод с поетичен или драматичен текст. Добила е разцвет в Италия особено по времето на известния поет Метастазιο /1698-1782/. Той е имал своя естетика за мястото и ролята на поезията в живота на хората. Концепцията е остаряла, както и самия жанр, но някои истини остават и след отмиране на даден жанр. Тогава от тях се заражда нещо друго. Според литературния критик Ф. Флора Метастазιο считал поезията за майка на всяка цивилизация. За него безцитрите на Анфион и на Орфей хората и досега щели да живеят като диваци в горите "без богове, без закони, без крепостни стени". "Няма поезия без стихове", твърди поетът. За Метастазιο произходът на поезията трябва да се търси в естествената необходимост на човека към имитация и пеене. Според не-

го поетът, разказвачът или драматургът, или който и да е, говори винаги на публика; не можем да бъдем разбрани от публиката, ако не опрем по-здравото от обикновено гласа си и не го изтласкаме с много по-голям устрем, отколкото когато говорим обикновено; няма оратор, който да не пее, нито глашатаи, нито търговци на каквато и да е стока, които да не са принудени, за да бъдат разбрани, да си изработят или възприемат някакъв напев.

Античната трагедия се е пеела изцяло, както за това свидетелствуват древните писатели. И днес в модерния театър песните и ариите са строфите от античната трагедия. Интересно е, че Метастазιο, за когото "театърът е тронът на музиката", и след като винаги е поддържал становището, че античната трагедия се е пяла, е писал своите драми независимо от музиката. На него като че ли му е стигала мелодията на стиха. И все пак неговата драма "Дидона" е мелодраматизирана 62 пъти от различни композитори, а други композитори са се вдъхновявали от негови стихове и са съчинявали инструментална музика.

Формата, която думата придобива чрез музикалните тонове и формата, която тоновете придобиват чрез словото, е винаги един нов синтез, едно ново изкуство.

Имайки пред вид ролята, която може да изиграят мелодрамата, речитативът, операта и мюзикълът при поднасяне за запаметяване и творческо прилагане на информация, през 1971 г. предложихме в НИИ по сугестология промяна в организацията на сеансите, чрез които се подаваше огромно ново учебно съдържание.

По това време в Института се провеждаше експеримент и с една паралелка ученици от десети клас на гимназията по всички изучавани дисциплини. Изчитането на учебното съдържание ставаше чрез сеанс, при който първото четене ставаше без музикален фон; преподавателят изчиташе фразите с "интонационна люлка" в последованието - средно силно, тихо, силно. Учениците следяха текста. Второто четене се извършваше на фона на бавните части от предкласическа музика. Учениците не следяха текста, само слушаха и се отпускаха дълбоко.

Забелязахме, че монотонността на музикалния

фон, в който липсват динамични, темпови и тонални контрасти, водеше до монотонност в гласа на преподавателя. Тристъпната интонация затвърдяваше монотонността. Всичко това водеше при някои ученици до много дълбока релаксация, понякога почти до сън, или до пълна незаинтересованост от преподаваната материя.

Отначало въведохме, както вече споменахме, в различни дисциплини по десетминутни рецитали, изпълнени "на живо" от артист, придружени с малки хумористични разкази върху изпълняваната програма.

/Из дневника на експерименталния клас:
9.2.1971г. Преди обяд - Първия час учениците имаха среща с певицата Е.К. ... Изпълни им няколко песни. Слушаха я с много голям интерес.
12.2.1971 г. Днес от 10,30 до 11,15 Е.К. говори пред учениците за Моцарт и им пях песни. По алгебра правиха контролна работа./Записано от С.В.
23.2.1971 г. Днес гледах с внимание и интерес филмче по химия във връзка със структурната теория.

Преди сеанса по химия им разказах съдържанието на операта "Бълшебната флейта" от В. Моцарт... През цялото време звучеше музика от операта, един прекрасен запис на Берлинската опера, с участието на световно известните: К.Бьом-диригент и певците: Д.Ф.Дискау, Е.Лиър, Р. Питърс и др.

30.3.1971 г.

... Сеансът по руски език днес бе много голям. Имаше десетина минути и дослушахме 5-тата симфония на Бетховен. Само "големия" Л. и ученикът С. не проявиха интерес. Другите деца слушат внимателно. Учениците са 30.

21.4.1971 г.

На сеанса слушаха "Една малка нощна музика" от В. Моцарт. Много възторжено я приеха. Ще видим резултатите.

26.4.1971 г.

Учениците започват изучаването на история. Сеансът минава на фона на "Пасторалната" симфония от Л. Бетховен.

19.4.1971 г.

Направихме анкета за отношението им към музикалните минути. Резултатът е - 27 от 30 деца обичат да слушат класическа музика. /Записано от Е.К./

В 1971 година д-р Г. Лозанов проведе повторно успешен експеримент в чуждоезиков сугестопедичен курс по френски език с преподавателката Р. М. за запаметяване от курсистите значението на 1200 нови думи, подадени в един сеанс. Ние предложихме и се възприеха като концертен фон на сеанса Бранденбургските концерти на Й. С. Бах.

От началото на 1972 година беше приета окончателно експериментираната от нас програма от цялостни циклични музикални произведения за паси-

вните сеанси във всички чуждоезикови курсове на Института. /вж. Програмата от 1972 г. по-нататък/

Оформеният по такъв начин пасивен сеанс/на-речен концертен/ беше експериментиран от Г. Лозанов и публикуван в статия /1973 г./ в Материалите от Научната конференция по интензивни методи на обучение по чужди езици, организирана от Московския държавен педагогически институт за чужди езици "М. Торез" - Москва, януари 1974 г.

Данните от тази експерименти показаха, че по време на концертния сеанс се усвоява най-много материал за единица време без напрежение и умора и беше препоръчано в бъдещата методическа работа да се съкрати до минимум времето за дешифровката, както и да се измени нейният характер - т.е. да се продължи по пътя на създаване на сугестопедично изкуство и глобализирано художествено изграждане на учебния процес.

От 1971 год. до 1975 год. експериментирахме различни варианти музикални програми от цялостни произведения от предкласическа, класическа, романтична и съвременна музика в курсовете по чужди езици и по други предмети в Института и в 122 учили-

ше. След отчитане на резултатите от психопедагогическите наблюдения и статистическата обработка на някои психологически тестове през 1975 година се стигна до музикална програма, която предвиждаше вече концерт в две части като фон при подаването на учебното съдържание: а/ Активния сеанс - с концерт от цялостни произведения предимно от виенската класика, от ранния и среден романтизъм. Произведенията подпомагаха създаването на условия за концентративна психорелаксация. Обучаващите се следят активно изчитането на текста и си вземат бележки. б/ Пасивния сеанс - с концерт от цели произведения на музикалната предкласика. Обучаващите се не следят активно учебното съдържание. Книгите са затворени. Музикалните произведения тук подпомагат създаването на състояние на самовглъбеност и психорелаксация, което от своя страна повлиява благоприятно ежедневно и цялостното обучение.

Специално подбраните и експериментирани в различна програмна вариантност произведения вече престанаха да бъдат само фон за подаване на учебното съдържание, а се възприемаха и като нормален концерт. Гласът на обучението преподавател се вляка

то своеобразен нов инструмент, който следва музикалната мисъл и подчертава психологическия й пълнеж. Сеансите добиха художествено-рецитален, мелодраматичен характер от нов стил, поради естеството на педагогическите изисквания. Музикалната програма наложи цялостно преустройство на сугестопедичния учебен процес в посока на повишаване на художествените изисквания за цялостното изграждане на единен художествен учебен процес. Положиха се основите на сугестопедичното изкуство. Разбира се извършеното до тук е само едно начало.

По-нататък прилагаме музикалните програми на концертите - сеанси за сугестопедичното обучение в чуждоезиковите курсове и в експерименталните училища по години на експериментиране. Последният вариант на музикалната програма е публикуван в "Сугестология и основи на сугестопедията" /Г. Лозанов, 1978, на английски език/, както и в Сугестопедичното практическо ръководство /Г. Лозанов, Е. Гатева, 1981/. В същото ръководство е описана подробно методиката на използването на концертната програма в сугестопедичното обучение по чужди езици.

През есента на 1972 г. успешно експериментирахме подаването на таблицата за умножение във вторите класове на 122 училище чрез музикални сесии на базата на "Детска симфония" от Й. Хайди и чрез художествено оформени табла с фонов картини.

ДУБЛИРАЩО ОБУЧЕНИЕ ПО РУСКИ И АНГЛИЙСКИ ЕЗИК
в първи клас със спектакли

Пак през есента на 1972 година предложихме и успешно експериментирахме обучение по руски и английски език във вторите класове на 122 у-ще в часовете по рисуване, пеене и трудово обучение на базата на подбрани от нас илюстрирани книжки с приказки и песни, грамофонни плочи и играчки, включително и съчинени от нас песни на съответните езици. През същата година успешно използвахме в обучението по руски език във втори клас приказката и балетната музика към "Лешийотрошачката" от П. И. Чайковски. По същото време подготвихме и чуждоезиков експеримент на базата на приказката "Златната рибка" от А. С. Пушкин на руски и английски езици едновременно и с участието на децата. Отделни важни в лексико-граматично и синтактично отношение части от приказката подавахме със специално написана от нас предимно речитативна музика в руски и английски стил. Успешността

на работата впоследствие ни накара да приложим принципните положения от тези експерименти в сугестопедичното обучение и в т. нар. дублиращо обучение по чужди езици. Това намери място до известна степен и в организираното сугестопедично обучение на базата на синтеза на различните видове изкуства в НБУ Горна Баня през 1976/77 г.

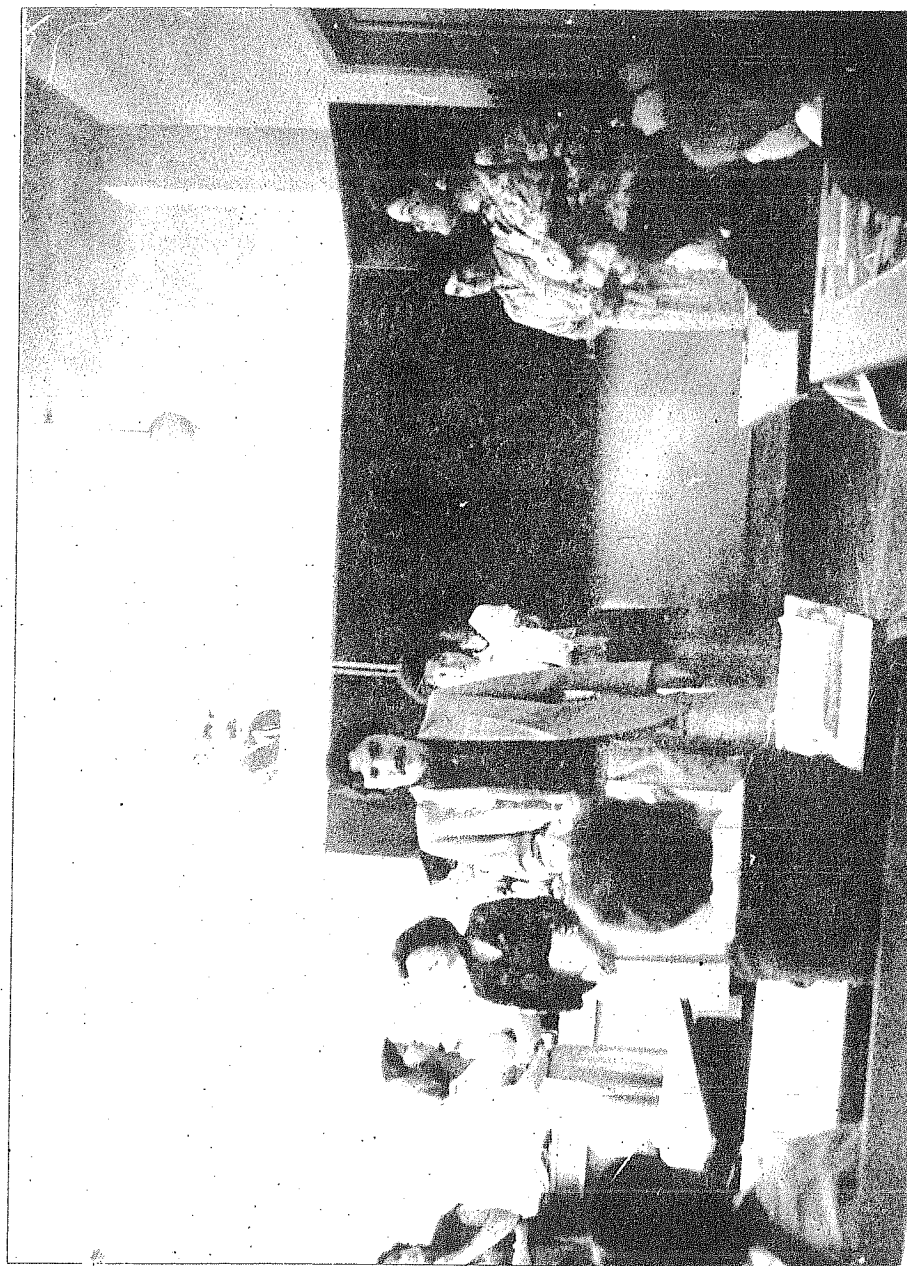
Следва илюстративен материал от дублиращото обучение по английски и руски език в първи клас.

Първи спектакъл "Приятел", с който се подават около 200 нови лексико-граматични единици по първа глобална тема в дублиращото обучение по английски език в редовните часове по пеене, рисуване и трудово обучение и с междупредметни връзки по математика, роден език и родинознание. Фиг. 7 - Представянето на "индиеца", Фиг. 8 - Представянето на руския, Фиг. 9 - Представянето на "французойката", Фиг. 10 - Представянето на "англичанката". /122 училище, София, 1980/ Песента е публикувана заедно с разработките и в "Сугестопедично практическо ръководство за преподаватели по чужди езици", Г. Лозанов, Е. Гатева, 1981 г.

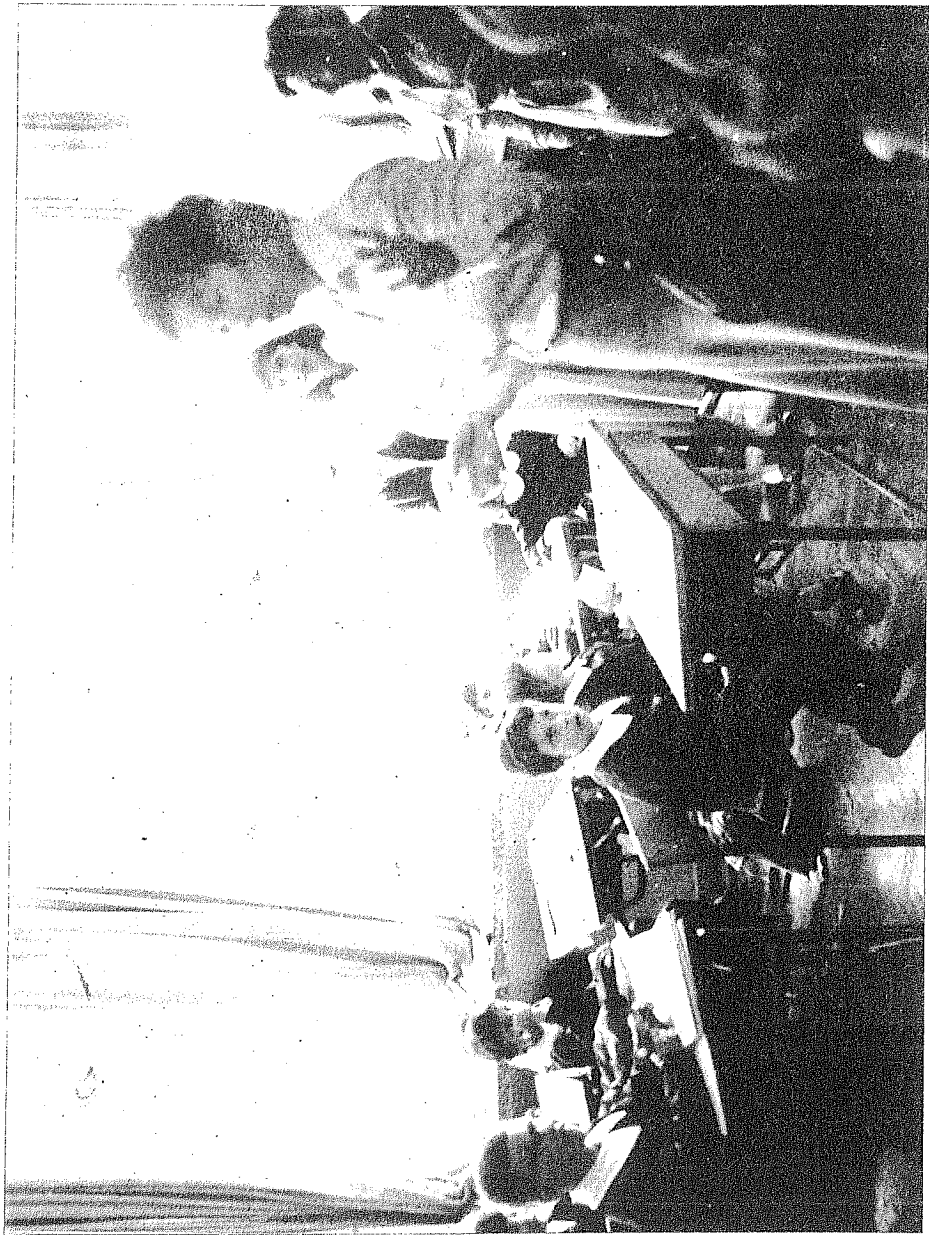
Втори спектакъл "Къде са Хорс и Дог" на английски език за дублиращото обучение в първи клас /122 училище, София, 1980 г./ Фиг. 11-Джим с "летящия" параход, Фиг. 12- и 13-Памела и нейните приятели, Фиг. 14-В дома на Музиканта. Пиеската е публикувана в "Сугестопедично практическо ръководство..."

Първи спектакъл "Доктор Айболит" на руски език за дублиращото обучение в първи клас /122 училище, София, 1980 г./ Фиг. 15 и 16-Разказвачката и животните на доктор Айболит, Фиг. 17-Докторът и сестра му Варвара, Фиг. 18-"Аж, ты ноченька", Фиг. 19, 20, 21, 22-Доктор Айболит и децата от класа "лекуват и се грижат" за животните, Фиг. 23-"Во поле березка стояла". Пиесата е публикувана в "Сугестопедично практическо ръководство..."

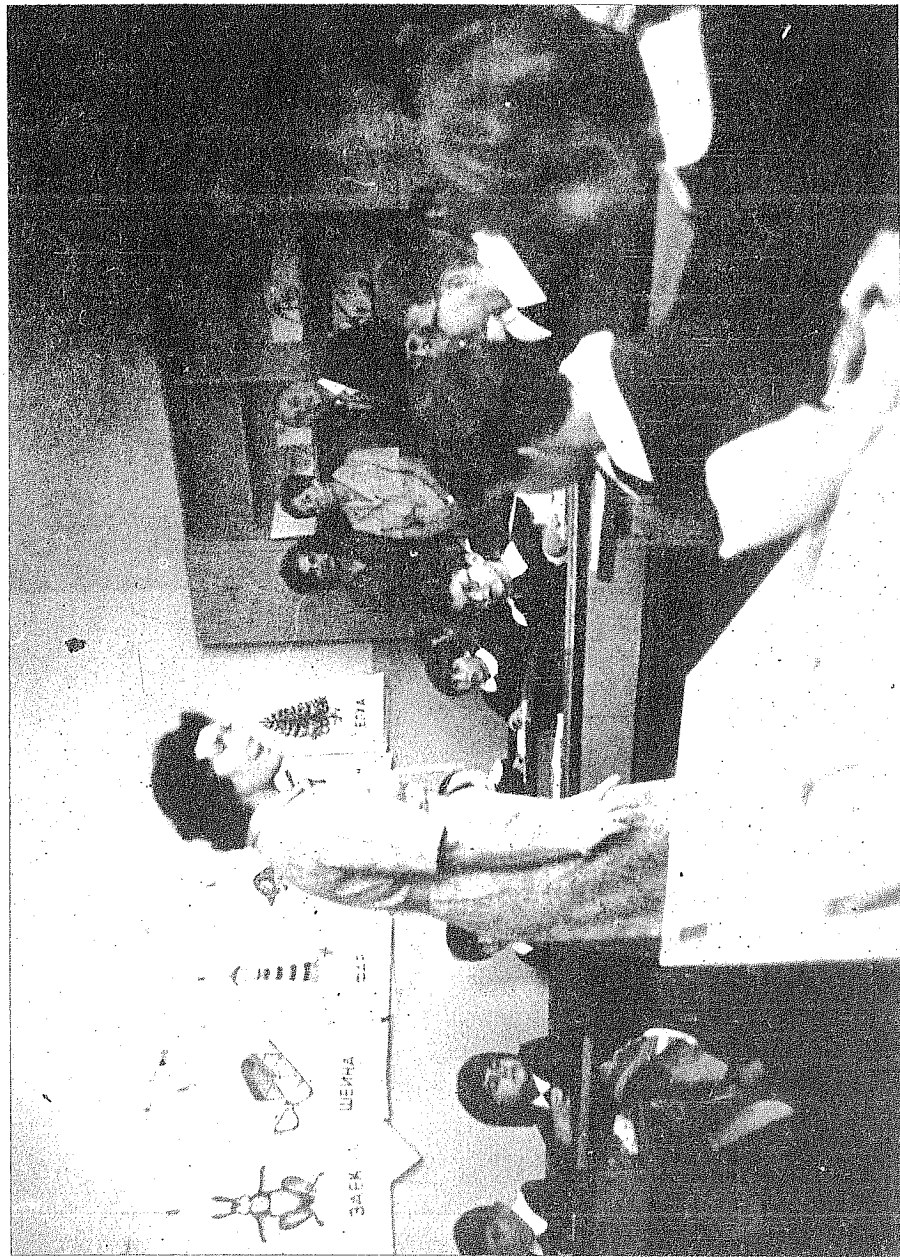
Методиката на дублиращото обучение по чужди езици е описана в "Сугестопедично практическо ръководство..."

Фиг. 7

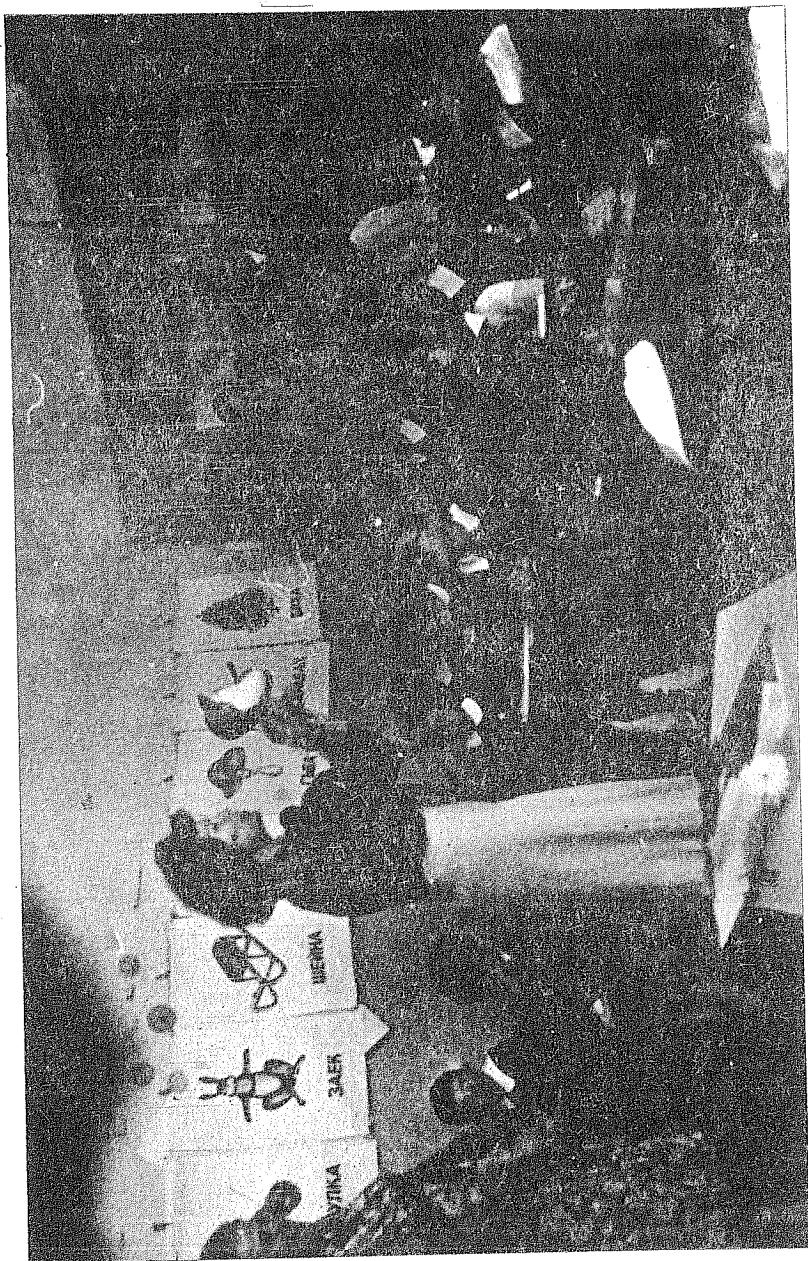

Фиг. 8

Фиг. 9

Фиг.10

Фиг.11

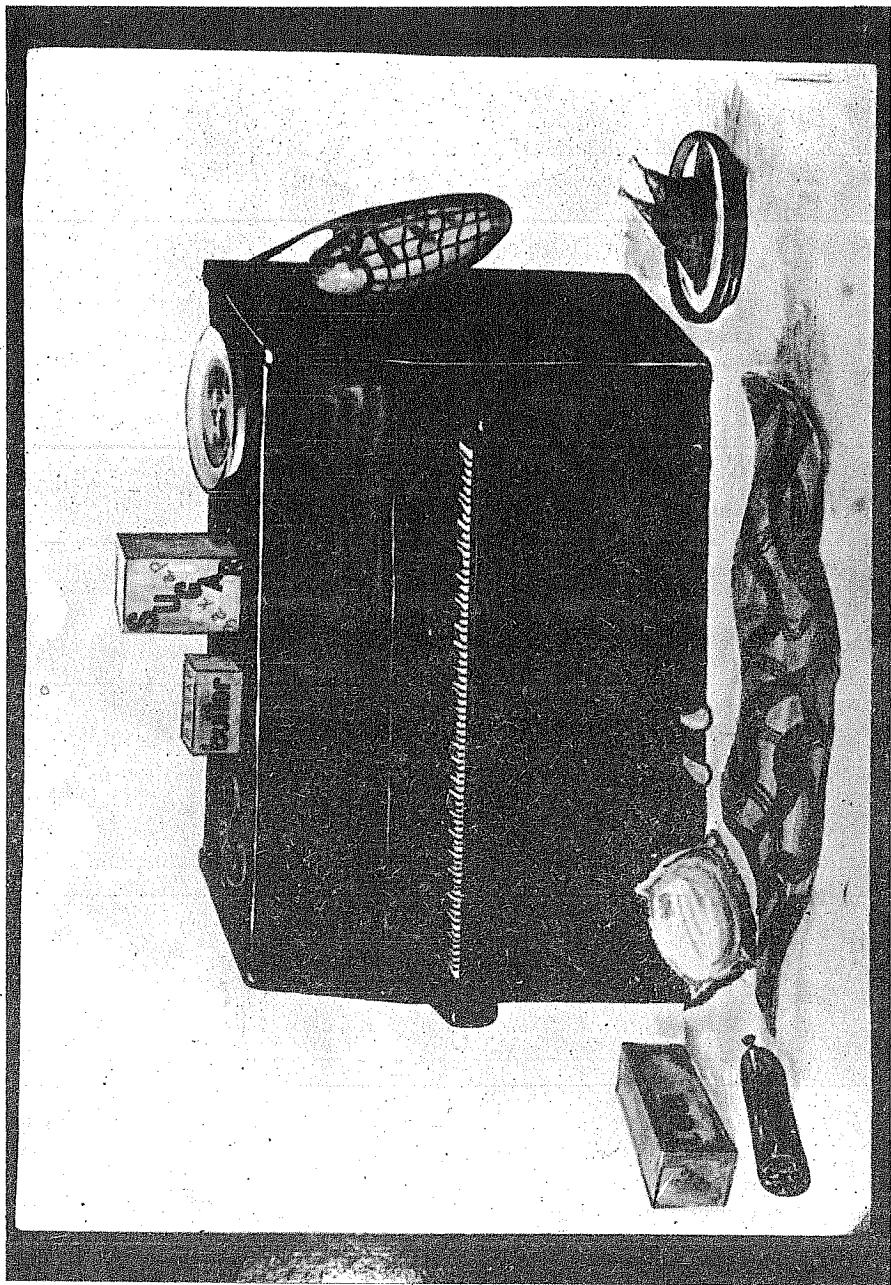

Фиг. 12

Фиг. 13

Фиг. 14

Фиг. 15

Фиг. 16

Фиг. 17

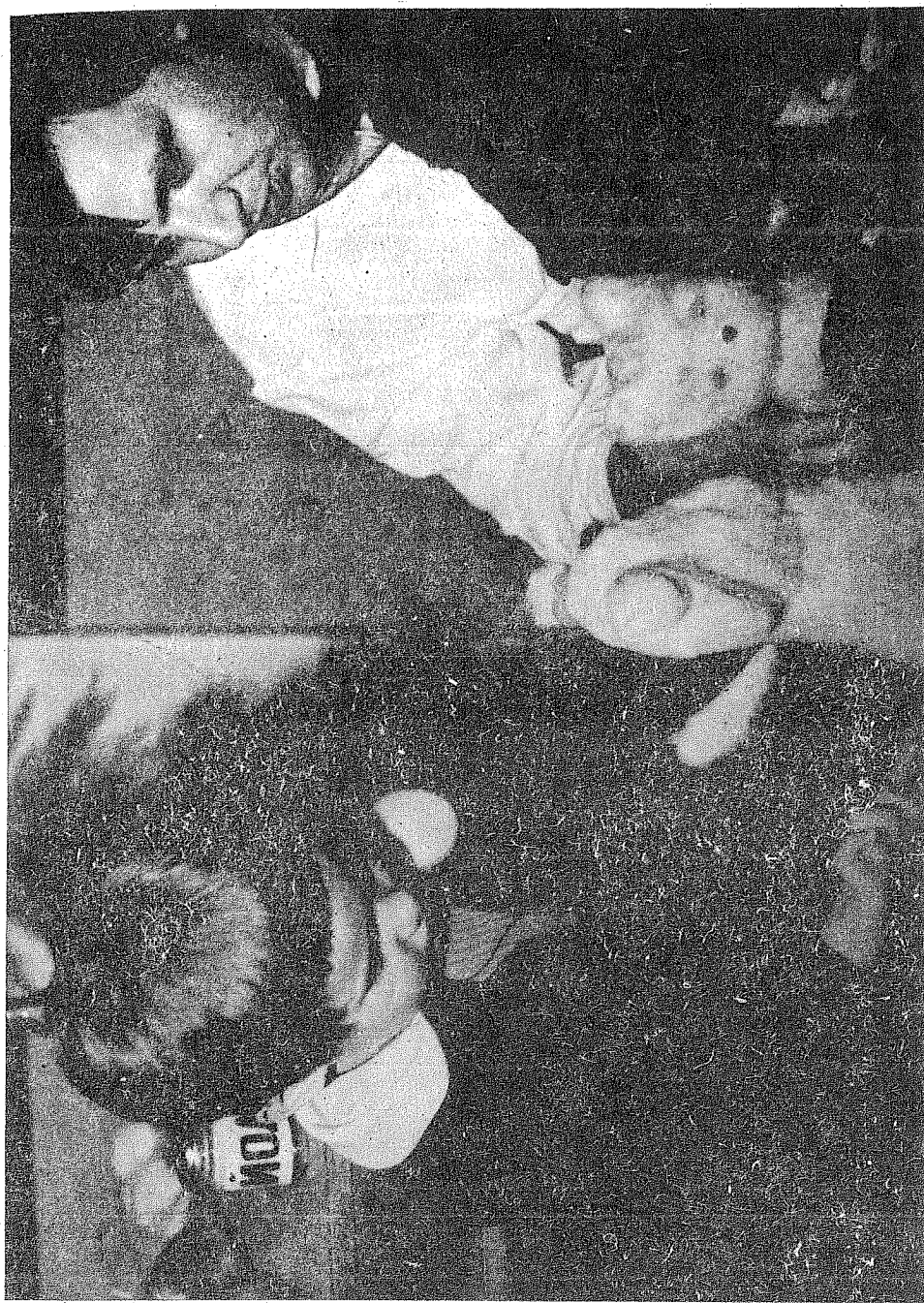
Фиг. 18

Фиг. 19

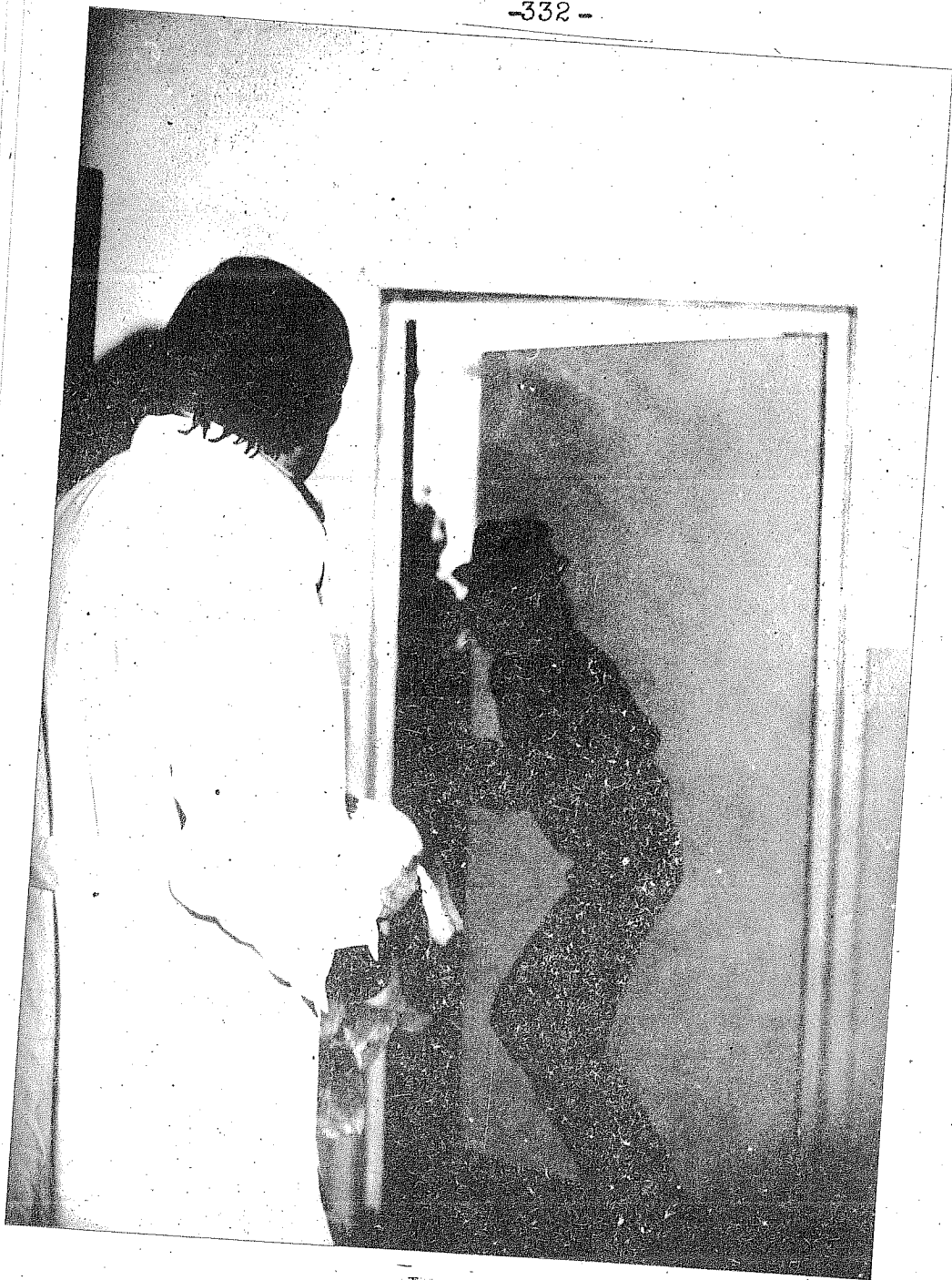
Фиг. 20.

Фиг. 21

-332-

Фиг. 22

-333-

Фиг. 23

4. Прелюд и fuga, токата, фантазия

а/ Прелюд и fuga е двучастен цикъл. Той обединява свободната импровизация на народностна основа в прелюда с логико-емоционалната строгост на fugата в единно цяло.

През 18 век токата и прелюд са означавали едно и също нещо. Впоследствие токатата се оформя като самостоятелна творба в сонатна или тричастна форма.

Най-често прелюдите са изградени в богато развити периоди, в старинна двуделна форма или в старинна сонатна форма. Липсата на реприза води прелюда устремно в следващата го fuga.

Fugата е развита в строга триделна форма: експозиция, реперкурсио и заключение.

В експозицията се излага фуговата тема - кратка и ясна. /При Бах тя рядко надхвърля четири такта и е развита в рамките на октава./

Отговорът - имитация е в доминантова тоналност и се появява най-често в съседен глас.

Контратемата е мелодия, която съпровожда темата и внася полифоничен контраст, когато темата е

преминала в друг глас.

Кодета е връзка от няколко тона между темата и отговора.

Интермедията е съставена от няколко такта, които свързват отделните изложения на темите.

Стрето: сбито провеждане на темите от всички или почти всички гласове обикновено в основната тоналност.

Оргелпунктът е най-често в края на fugата върху основния или доминантовия тон. Участието му не е задължително.

Fугите биват: двугласни, тригласни и четиригласни според броя на гласовете, както и прости - еднотемни или сложни - дву- или тритемни.

Fугите имат най-често рондообразен строеж или старинна двуделна форма.

Класическата сонатна форма е немислима без доведената до съвършенство през първата половина на 18 век висша музикална форма на имитационно-полифоничния стил - fugата. Това е времето на гениалното творчество на Й.С.Бах и Г.Ф.Хендел.

Например: Прелюд и fuga в Сол мажор от Й.С.

Бах /BWV 541/, II сеанс - пасивен, Фуга в Ми бемол мажор от Й.С.Бах /BWV 552/, IX сеанс - пасивен, вж. от стр. 118 до 125 в "Сугестопедично практическо ръководство..." Г.Лозанов, Е.Гатева, 1981/

б/ Фантазията е музикална форма с по-свободна разработка на една или повече теми.

Например: Фантазия за орган в Сол мажор от Й.С.Бах /BWV 572/, I сеанс-пасивен, /стр.118-125 на "Сугестопедично практическо ръководство..."/

5. Циклични произведения: сюита, соната, симфония, инструментален концерт, камерни произведения.

Цикличните произведения заемат важно място в сугестопедията. Те стоят в основата на така наречения сугестопедичен музикален сеанс-рецитал, чрез който се поднася нова информация в многократно по-голямо количество от очакваното.

Методиката на сугестопедичния музикален сеанс, нейното прилагане, програмата от музикалните произведения, които се използват сега, както и изискванията към преподавателите-сугестопеди във връзка с прове-

ждането на сеансите, са публикувани в "Сугестопедичното практическо ръководство за преподаватели по чужди езици" /Г.Лозанов, Е.Гатева, 1981/. Тази методика важи за всички случаи на сугестопедично обучение с музикални сеанси.

По-често използвани циклични произведения в сугестопедията са:

а/ Сюита

Сюитата е едно от най-старите циклични произведения, в което намират място контрастни по съдържание танци в умерени, бавни или бързи темпа. Частите най-често са в една и съща тоналност, независимо че нямат помежду си преки тематични отношения. Танците обикновено са изградени в старинна двуделна форма. Най-често срещаните са танци в състава на старинната сюита от времето на Бах и Хендел са:

Алеманда - танц в умерено темпо и такт 4/4

Куранта - жив, весел, изящен танц в бързо темпо и такт 3/4

Сарабанда - лиричен, бавен танц в тривременен размер

Жига - стремителен матроски танц в тривременен раз-

мер.

Освен тези танци могат да се срещнат и много други: менует, гавот, буре, ригодон, шакона, павана, тарантела, валс, чардаш, полка, мазурка, полонез, казачок, трепак, хора от български, сръбски, румънски и др. произход.

В старинната сюита се формират принципите на сонатно-симфоничния цикъл.

Например: "Музика на водата" от Г.Ф.Хендел, VII сеанс-пасивен, /вж. от стр.122 до стр.125 от "Сугестопедично практическо ръководство...", Г.Лозанов, Е.Гатева, 1981/, Симфонична сюита "Тракийски танци" от П.Стайнов /Музикална програма за сугестопедичните училища, 1975/

б/ Симфония и соната

Обикновено първата част на тези циклични произведения е най-сложната по форма и съдържание и е в сонатна форма. Тук е съсредоточен художествено-драматичният характер на произведението. В класическата форма контрастите са ярки, но строго балансирани. Първата част протича обикновено в бързо темпо и тогава тази част има отношение към холерич-

ния темперамент в човека. Втората част е обикновено лирична, бавна; част на самовглъбеност и медитация, на поетичност. Може да бъде изградена в сложна триделна форма, в сонатна форма, във вариационна форма и др. Бавната част има отношение към меланхоличния и флегматичния темперамент в човека. Третата част е менует или скерцо /при Бетховен/. Носи танцовален характер и контрастира на втората част. Най-често е в триделна форма. Има отношение към сангвиничния темперамент. Четвъртата част обикновено обобщава предишните части, обобщава и връзките на произведението с четирите темперамента, които съществуват във всеки човек. Четвъртата част може да бъде изградена в сонатна форма, в рондо-сонатна и др.

Например: Симфония в Ла мажор № 29 от В.А. Моцарт, I сеанс-активен; Симфония в Ре мажор "Пракка" от В.А.Моцарт, III сеанс-активен; Симфония в До мажор "Часовникът" от Й.Хайдн, IV сеанс-активен/вж. от стр. 118 до стр.125 в "Сугестопедично практическо ръководство..."/

в/ Инструментален концерт

Соловият концерт с оркестър води началото си от така наречените Концерти греси, достигнали съвършенство в творчеството на Корели, Вивалди, Бах, Хендел. Концерто гресо е произведение, в което оркестър и група инструменти водят диалог. Частите, в които се развива този диалог, са контрастни по отношение на емоционалния строй на преживяванията, изразен чрез противопоставяне на темпа и динамика.

Например: Концерти греси оп. 6 на А. Корели в IV и VI сеанс-пасивен; Четирите годишни времена оп. 8 от А. Вивалди в X сеанс-пасивен /вж. от стр. 118 до стр. 125 на "Сугестопедично практическо ръководство..."/

За създател на класическия инструментален концерт се счита Моцарт. Диалогът вече се води между солиращ инструмент и оркестър. Темите са особено ярки. Първата част, която обикновено е в сонатна форма, утвърждава темите чрез двойна експозиция: на оркестъра и на включващия се инструмент.

Например: Концерт за цигулка и оркестър в Ла мажор, № 5 от В. Моцарт, I сеанс-активен; Концерт за цигулка и оркестър № 1 в До мажор от Й. Хайдн, II сеанс-активен; Концерт за пиано и оркес-

тър № 5 в Ми бемол мажор от Л. Бетховен, V сеанс-активен; Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор от Л. Бетховен, VI сеанс-активен; Концерт за пиано и оркестър в си бемол минор № 1 от П. Чайковски, VII сеанс-активен; Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор от Й. Брамс, VIII сеанс-активен; Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор от П. Чайковски, IX сеанс-активен; Концерт за пиано и оркестър в Си бемол мажор № 18 от В. Моцарт, X сеанс-активен /вж. от стр. 118 до стр. 125 в "Сугестопедично практическо ръководство..."/

Томове литература са изписани върху живота и творчеството на композиторите, които сме включили в нашата програма.

Много от теоретичните ни виждания при подбора на композиторите и произведенията се опитахме да изясним в първата част на книгата в раздела за развитието на езика и музиката, както и чрез краткия музикален анализ върху структурата на класическата музика. Някои произведения на виенските класици се оказват много подходящи в сугестопедията. Творчеството на Хайдн, Бетховен и Моцарт е връхна точка

в развитието на музикалната мисъл; то е носител на най-ценни достижения от предишните епохи и чертае далече в бъдещето пътищата на изкуството. В произведенията им звучат интонациите на целия свят, идеи и истини на цялото човечество. Поради характера на първия сеанс в сугестопедичното обучение /при който обучаващите се активно следят поднасяната им - значителна по обем - информация и си водят бележки по нея/ избраните произведения към този сеанс подпомагат създаването на необходимата концентрирна психорелаксация. Такива произведения са: някои симфонии и концерти на виенските класици: Хайдн, Моцарт и Бетховен, както и някои концерти на романтици: Чайковски, Брамс. Произведения на някои ранни и средни романтици при конкретни условия на сугестопедично обучение също могат да бъдат подходящи в учебния процес с уговорка, че подборът им трябва да се подкрепи с педагогически и психологически наблюдения и измервания.

В сугестопедията подборът в никакъв случай не се прави само въз основа на идейно-художествената и възпитателна стойност на произведенията, а въз основа преди всичко на експеримента, който

показва дали произведенията подпомагат създаването на условия за концентрирна психорелаксация.

Педагогическите и психологическите наблюдения, както и някои измервания, които са извършени в НИИ по сугестология във връзка с прилагането на музикални програми в сугестопедичното обучение на деца и възрастни от 1971 година нататък, наложиха отпадането и включването на едни или други произведения и изпълнители в музикалните програми. Освен това се спазваше известна хронология в подреждането на програмите и тяхното експериментиране.

Тук прилагаме: I. Музикални произведения и програми в сугестопедичното обучение на ученици, както следват по години на експериментиране; II. Кратка инструкция, която учителите са получавали заедно с експерименталната програма за използването ѝ в часовете по различните дисциплини; III. Кратки примерни музикални сеанси по математика за първи клас, изготвени от Е. Гатева /1978 г./ за разработването на математическите теми, въведени чрез спектаклите "Земята на децата" и "Свят приказен". Сеансите са експериментирани от З. Даскалова /сп.

"Народна просвета", бр. 7/1980 г./; IV. Кратък примерен музикален анализ на Концерт за цигулка и оркестър № 5 в Ла мажор от В.А. Моцарт като илюстрация за минимума музикални знания, които преподавателите-сугестопеди трябва да имат върху произведенията за активните сеанси. /В активните сеанси преподавателят поднася учебното съдържание като интонира според характера на музикалното произведение./ ; V. Кратки бележки по съдържанието на "Сугестопедично практическо ръководство за преподаватели по чужди езици", Г. Лозанов, Е. Гатева, 1981 г./Ръководството представлява същевременно и методика на чуждоезиковото обучение на възрастни и ученици чрез глобализирано художествено изграждане на учебния процес./ VI. Музикалните програми за сугестопедичното чуждоезиково обучение на възрастни и ученици /по години на експериментиране/.

1. ЕКСПЕРИМЕНТИРАНИ МУЗИКАЛНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ И ПРОГРАМИ ОТ 1971 ДО 1981 Г. С УЧЕНИЦИ ОТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИИ ДЕСЕТИ КЛАС В НИИ ПО СУГЕСТОЛОГИЯ, С УЧЕНИЦИ ОТ 122 УЧИЛИЩЕ В СОФИЯ /ОТ I ДО VIII КЛАС/, В 13 ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИ УЧИЛИЩА В ПРОВИНЦИЯТА, КАКТО И С УЧЕНИЦИ ОТ УЧИЛИЩЕТО КЪМ ПЕДАГОГИЧЕСКАТА АКАДЕМИЯ ВЪВ ВИЕНА - МУЗИКАЛЕН ФОН ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО РАЗЛИЧНИ ДИСЦИПЛИНИ

А. МУЗИКАЛНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ

От 1971 до 1977

Бивалди

1. Четирите годишни времена оп. 8

Бах

2. Токата и фуга в ре минор - BWV 565
3. Токата и фуга във Фа мажор
4. Токата и фуга в До мажор
5. Прелюдия и фуга в сол минор

Хендел

6. Музика на водата
7. Музика за фойерверк
8. Концерт за орган и оркестър във Фа мажор оп. 4 № 4

М. Моцарт

9. Детска симфония
10. Селска сватба
11. Музикална разходка с шейна

Хайдн

12. Симфония № 67 във Фа мажор
13. Симфония № 68 в Си бемол мажор
14. Симфония № 82 в До мажор "мечката"

15. Симфония № 86 в Ре мажор
16. Симфония № 94 в Сол мажор
17. Симфония № 100 в Сол мажор
18. Симфония № 101 в Ре мажор "Часовникът"
19. Симфония № 104 в Ре мажор
20. Концерт за цигулка и оркестър № 1 в До мажор
21. Концерт за цигулка и оркестър № 2 в Сол мажор

В.А.Моцарт

22. Една малка нощна музика
23. Симфония № 29 в Ла мажор
24. Симфония № 35 в Ре мажор "Хафнер"
25. Симфония № 38 в Ре мажор "Пражка"
26. Концерт № 5 в Ла мажор за цигулка и оркестър
27. Концерт № 7 в Ре мажор за цигулка и оркестър
28. Ададжо в Ми мажор за цигулка и оркестър К 261
29. Рондо в До мажор за цигулка и оркестър К 373
30. Концерт за цигулка и оркестър № 1 в Си бемол мажор К 207
31. Концерт за пиано и оркестър № 18 в Си бемол мажор
32. Концерт за пиано и оркестър № 23 в Ла мажор
33. Концерт за флейта и арфа с оркестър в До мажор К 299
34. 9 немски танца
35. Дивертименто № 7
36. Дивертименто № 11 в Ре мажор за два обоя, две валджорни и струнен оркестър
37. Операта "Вълшебната флейта"

Бетховен

38. Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор
39. Романс за цигулка и оркестър в Сол мажор оп.40
40. Романс за цигулка и оркестър във Фа мажор оп.50
41. Рондо за пиано и оркестър в Си бемол мажор оп.6
42. Концерт за пиано и оркестър № 4 в Сол мажор
43. Симфония № 1 в До мажор
44. Симфония № 8 във Фа мажор
45. Симфония № 9 в ре минор
46. Йенска симфония в До мажор
47. Увертюра към операта "Фиделио"
48. Соната № 8 "Патетична" оп.13
49. Соната № 14 "Лунна" оп.27
50. Соната № 23 "Апационата" оп.57

Вебер

51. Увертюра "Багдатският халиф"
52. Увертюра към операта "Вълшебният стрелец"
53. Покана за танц оп.65

Бизе

54. Детски игри /малка сюита за оркестър/ оп.22

Шуберт

55. Немски танци

Дебюси

56. Лунна светлина

Сарасате

57. Андалузки романс оп.22

Шабрие

58. Рапсодия за оркестър "Испания"

Григ

59. Норвежки танц оп.35 № 2

Монюшко

60. Мазурка из оп. "Халка"

Чайковски

61. Годишните времена - 12 пиеси за пиано, оп.37

62. Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор

63. Танц на цветята от балета "Лешникотрошачката"

Прокофиев

64. Валс из оп. "Война и мир"

Дворжак

65. Славянски танци /№№ 1, 2, 3, 4, 13, 14, 15, 16/

Брамс

66. Унгарски танци /1, 3, 10-21/

Шопен

67. Валсове /Ми бемол мажор, оп.18, Ла бемол мажор оп.34 № 1, ла минор оп.34 № 2, Фа мажор оп.34 № 3 и др./

Понкиели

68. Танц на часовете от балета "Джоконда"

П.Владигеров

69. Рапсодия "Бардар" оп.16

70. Импровизация и токата за пиано, оп.36.

Б. МУЗИКАЛНА ПРОГРАМА ЗА СУГЕСТОПЕДИЧНИТЕ
УЧИЛИЩА

От 1977 до 1979 г.

I

Леополд Моцарт

1. Детска симфония
Селска сватба

2. Музикална разходка с шейна

II

Иозеф Хайдн

1. Концерт в До мажор за цигулка и оркестър
№ 1

2. Концерт в Сол мажор за цигулка и оркестър
№ 2

III

Иозеф Хайдн

1. Симфония № 82 в До мажор - "Мечката"

2. Симфония в Ре мажор № 101 "Часовникът"

IV

Волфганг Амадеус Моцарт

1. Концерт за цигулка и оркестър № 5 в Ла мажор KV 219

2. Концерт за флейта и арфа с оркестър в До мажор K 299

V

Волфганг Амадеус Моцарт

Една малка нощна музика

2. Хенри Пърсел - Сюита за струнен оркестър
"Abdelazer"

Арканджело Корели – Сарабанда, Жига, Бадинария

VI

Волфганг Амадеус Моцарт

1. Концерт за пиано и оркестър № 13 в До мажор
2. Концерт за пиано и оркестър № 16 в Ре мажор

VII

Лудвиг Ван Бетовен

1. Романси за цигулка и оркестър в Сол мажор, опус 40 и във Фа мажор, опус 50
2. Симфония № 1 в До мажор

VIII

1. Лудвиг Ван Бетовен – Концерт № 2 за пиано и оркестър в Си бемол мажор
2. Морж Бизе – Детски игри, оп.22

IX

1. Фредерик Шопен – Вальсове за пиано /Ми бемол мажор оп.18, Ла бемол мажор оп.34 № 1, ла минор оп.34 № 2, Фа мажор оп.34 № 3 и др./
2. Георг Фридрих Хендел – Васермузик

X

1. Пьотр Илич Чайковски – Четири годишни времена – 12 пиеси за пиано
2. Георг Фридрих Хендел – Фойерверкмузик

XI

1. Петко Стайнов – Симфонична поема "Тракия" Симфонична сюита "Тракийски танци"
2. Панчо Владигеров – Рапсодия "Вардар"

От 1979 г. /последен вариант/ – А

1. Л.Моцарт – Детска симфония
2. Ж.Бизе – Детски игри, оп.22
3. И.Хайдн – Симфония № 101 "Часовникът"
4. И.Хайдн – Симфония № 82 "Мечката"
5. Лудвиг ван Бетховен – Йенска симфония в До мажор
6. В.А.Моцарт – Концерт № 5 за цигулка и оркестър в Ла мажор
7. Рондо в До мажор
8. Ададжо в Ми мажор
9. Моцарт – Концертна симфония за цигулка и оркестър в Ми бемол мажор
10. Една малка нощна музика
11. Моцарт – Концерт за пиано и оркестър във Фа мажор
12. Моцарт – Концерт за пиано и оркестър в До мажор
13. Л.ван Бетховен – Романси в Сол мажор и във Фа мажор
14. Г.В.Хендел – Музика на водата
15. П.Чайковски – Четири годишни времена – 12 пиеси за пиано
16. П.Стайнов – Симфонична поема "Тракия" и "Тракийски танци"
17. П.Владигеров – Рапсодия "Вардар"

От 1979 г. /последен вариант/ – Б

- Георг Фридрих Хендел
1. Музика на водата
Фойерверкмузик
Леополд Моцарт
  2. Детска симфония
Селска сватба
Музикална разходка с шейна

- Иозеф Хайдн
3. Симфония № 82 в До мажор "Мечката"
4. Симфония № 101 в Ре мажор "Часовникът"
- В.А.Моцарт
5. Концерт за цигулка и оркестър № 5 в Ла мажор
6. Една малка нощна музика
7. Концерт за пиано и оркестър във Фа мажор
- Лудвиг ван Бетховен
8. Романси за цигулка и оркестър в Сол мажор и във Фа мажор
9. Концерт за пиано и оркестър в До мажор №1
- П.И.Чайковски
10. Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор
11. Четирите годишни времена - 12 пиеси за пиано
- Жорж Бизе
12. Детски игри, оп.22
- Петко Стайнов
13. Симфонична поема "Тракия"
- Панчо Владигеров
14. Рапсодия "Вардар"

II. ИНСТРУКЦИЯ ЗА ИЗПОЛЗУВАНЕ НА КЛАСИЧЕСКА МУЗИКА В ЧАСОВЕТЕ ПО ЧЕТЕНЕ, ПИСАНЕ И МАТЕМАТИКА В СУГЕСТОПЕДИЧНИТЕ УЧИЛИЩА

1. Музикалната програма се осъществява в часовете по четене, писане и математика два пъти седмично предимно тогава, когато има възможност да се изслуша поне една част от музи-

калното произведение /около 10 мин./.

Например: при четене на четиво от учителя или от отличен ученик, по писане при самостоятелна работа, при самостоятелно решаване на задачи в часа по математика или др.п.

Заб.:! На грамофонните плочи много ясно се виждат разграниченията между частите - линията е по-широка между две части.

2. Записва се от преподавателя в дневник коя част от кое музикално произведение в кой час, при какъв урок и в кой ден е слушано.

3. При следващото по ред слушане се пуска съответно следващата част от започнатото музикално произведение докато се изчерпи напълно.

4. Когато учителят чете или разказва нещо на фона на музиката, гласът леко модулира, следвайки силата и характера на музиката: много тихо, тихо, средно силно, спокойно, развълнувано.

5. Авторът и заглавието на произведението се съобщават "между другото", а не декларативно и натрапливо.

6. Не се прави анализ на музикалното произведение.

III .ПРИМЕРНИ МУЗИКАЛНИ СЕАНСИ ПО МАТЕМАТИКА ЗА ПЪРВИ КЛАС

а/ Сугестопедичен музикален сеанс за разработките на глобалната тема по математика в първи клас "Събиране и изваждане в рамките на десетиците. Разместителен закон"

/По телевизионния спектакъл "Земята на децата"/

В час по математика се пуска магнетофонен

запис. На фона на Концерт за цигулка и оркестър, № 5 в Ла мажор от В.А.Моцарт е записан текстът и таблиците към темата. Записът е направен от артист или преподавател-сугестопед според изискванията за сугестопедичен музикален сеанс. Методиката на сеанса е описана в "Сугестопедично практическо ръководство за преподаватели по чужди езици" /Г.Лозанов, Е.Гатева, 1981/. Ето текстът на магнетофонния запис:

На "Земята на децата" нещо става, нещо
става...

Но какво ли? Дайте телескопа бързо! Вижте:
Детският съвет изпитва Котарака в чизми -
таблица с едно - "Ябълките златни" от

"Земята на децата",
нежната Снежанка, няколко джуджета -
таблицата с две - "Ягодки червени" от
"Земята на децата",

Пипи-дългото чоралче - таблицата с три,
Пепеляшка - таблицата с четири,
Хитрия шивач и други някакви герои -
таблицата с пет
в песента на Великана от "Земята на де-
цата".

Тихо, тихо!
Да четем и ние с тях!

Следва изчитането на таблиците от книжката
"Земята на децата". През това време учителят
посочва на таблата аритметичните действия и
децата четат тихо заедно с гласа от магнетофо-
на. Таблата са художествено оформени с герои
от приказките.

6/ Сугестопедичен музикален сеанс за разра-
ботване на глобалната тема по математика
"Събиране и изваждане с преминаване на де-
сетицата".

/По телевизионния спектакъл "Свят приказен"/

По подобие на музикалния сеанс за спектакъ-
ла "Земята на децата" е изготвен и музикалният
сеанс "Свят приказен".

/Чува се текстът от книжката "Свят прика-
зен" на стр.16. Децата отварят книжките. Гла-
сът от магнетофона ги подканя:/

Глас: Хей, там в гората гъста
живея чудновато
в оназ голяма къща
с тринадесет другарки.
Биж, те ще ни посрещнат!
Нали са много мили?
А там пък на вратата
на лист голям ще видиш,
написана съдбата
на тези същества.

Глас: Хаиде да четем заедно, деца!

Всички: Дечица бяхме силни,
но много мързеливи.
И ето ни тук всички,
превърнати в животни.

Очакваме да дойде
момчето работливо -
задачите вълшебни
да може да реши
и ти да ни спаси.

Глас: Ето задачите, които Ханс трябва да ре-

ши. Но Ханс казва, че те са много лесни и ще ги решат децата от първи клас. А той ще трябва да отгатва тайната на числата 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20.

Може би за числото 11 ще му помогне Златната рибка? Да я извикаме ли? А ние, деца, да решаваме!

/Следва запис на песента "Златната рибка" от TV спектакъла "Денят". Децата пеят също. След това се чува "Една малка нощна музика" от Моцарт. На фона на музиката глас чете/според сугестопедичните изисквания за сеанс/табличките, както следват. Учителката посочва на табла с картинки аритметичните действия. Децата четат тихо заедно с гласа от магнетофона. Първата част на сеанса обхваща таблиците за 11 и 12. Останалите съкратени таблици се подават в следващия час./

Таблицата за 11

$$\begin{aligned} 10 + 1 &= 11 \\ 1 + 10 &= 11 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 11 - 1 &= 10 \\ 11 - 10 &= 1 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 9 + 2 &= 11 \\ /9+1/+1 &= 10+1=11 \\ 2 + 9 &= 11 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 11-2=11-1/-1=10-1=9 \\ 11-9=11-1/-8=10-8=2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 8 + 3 &= 11 \\ 3 + 8 &= 11 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 11 - 3 &= 8 \\ 11 - 8 &= 3 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 7 + 4 &= 11 \\ 4 + 7 &= 11 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 11 - 4 &= 7 \\ 11 - 7 &= 4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 6 + 5 &= 11 \\ 5 + 6 &= 11 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 11 - 5 &= 6 \\ 11 - 6 &= 5 \end{aligned}$$

Глас: Каква ли е тайната на числото 12?
Може би Чуцулига знае и ще пристигне ей сега със своя самолет,
за да помогне на Ханс.
А ние, деца, да решаваме!

Таблица за 12

$$\begin{aligned} 10 + 2 &= 12 \\ 2 + ? &= 12 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 12 - 2 &= 10 \\ 12 - 10 &= 2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 9 + 3 &= ? \\ 8 + 4 &= ? \\ 7 + 5 &= ? \\ 6 + 6 &= ? \end{aligned}$$

II част

Глас: За да разгадаем тайната на числата 13 и 14 ще ни помогне Снежанка. Чувате ли?
Ето я!

/Чува се песента на Снежанка от спектакъла "Свят приказен"/
А ние, деца, да решаваме!

Таблицата за 13 и 14

$$\begin{aligned} 10 + ? &= 13 \\ 9 + 4 &= ? \\ 8 + 5 &= ? \\ 7 + 6 &= ? \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 10 + ? &= 14 \\ 9 + 5 &= ? \\ 8 + 6 &= ? \\ 7 + 7 &= ? \end{aligned}$$

Глас: Тайната на числата 15 и 16 Ханс разбира чрез "Вълшебните ягоди" от "Земята на децата".

Таблиците за 15 и 16

$$\begin{aligned} 10 + ? &= 15 \\ 9 + 6 &= ? \\ 8 + 7 &= ? \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 10 + 6 &= 16 \\ 9 + 7 &= ? \\ 8 + 8 &= ? \end{aligned}$$

Глас: Ханс се среща с Майстора. От него узна тайната на числата 17, 18, 19 и 20.

Таблиците за 17, 18, 19 и 20

$$\begin{aligned} 10 + 7 &= 17 & 10 + 8 &= 18 & 10 + 9 &= 19 \\ 9 + 8 &= ? & 9 + 9 &= ? & 10 + 10 &= 20 \end{aligned}$$

Глас: А сега Ханс е в "Страната на поетите".
Майсторът му даде адреса на Чучулига, за да разбере тайната на всички числа и като се върне да ни я каже. Ще го чакаме.
Нали, деца?

IV. КРАТЪК МУЗИКАЛЕН АНАЛИЗ - илюстрация на Концерт за цигулка и оркестър № 5 в Ла мажор от В.А.Моцарт /от програмата за сугестопедичните музикални сеанси/

В.А.Моцарт /1756-1791/

Известно е, че Моцарт е един от онези композитори, чийто живот и творчество са проучени и оценени до най-тънки подробности. Гениалността му е всепризната. Моцарт се слуша и разбира от най-широки кръгове публика: от африкански, индиански и др. племена /според съобщения на печата/ до професионалистите в изкуството. Моцарт е имал вродено чувство за художествената мяра, за красота на формата и съдържанието. Музикалният му език е деликатен, щадящ човешката психика, общодостъпен и същевременно носител на богатство от жизнеутвърждава-

щи идеи.

Цигулковият концерт № 5 в Ла мажор е една кулминация в инструменталното му творчество. Първата част е написана в сонатна форма. Оркестърът ни въвежда в лиричния свят на един поет.

Появява се цигулковата солова тема като нежна молба на един поет да бъде изслушан. Оркестърът развълнувано следи и съпровожда соловата тема.

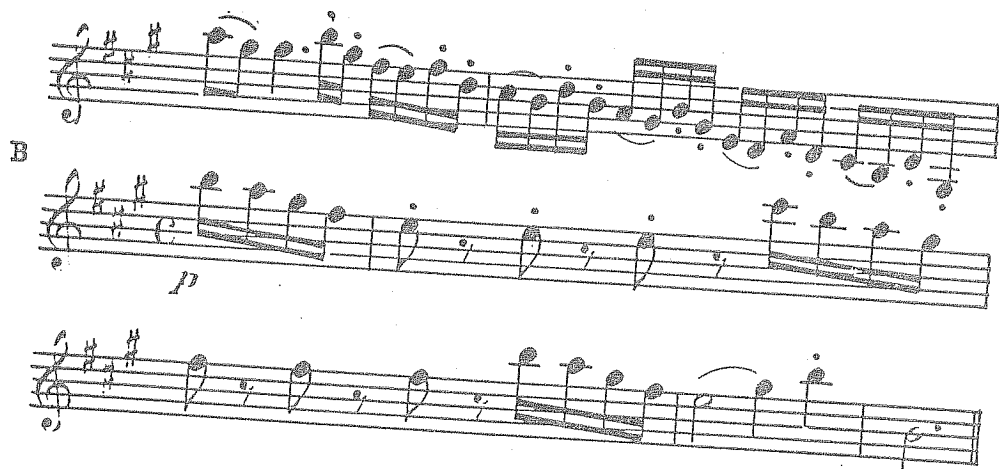
Adagio

Цигулката възторжено се втурва с бързо темпо в празничното настроение. Последвалата разработка на темите е ту увеличащо устремена с леки удари в мелодичната вълна, ту лирично-интимна. Меките завършеци на музикалните фрази внасят топлота и нежност през цялото време.

Allegro aperto

Цялата първа част протича с разнообразие в темпово отношение, но с преобладаване на подвижно, бързо темпо.

Втората част е също в сонатна форма. Музиката протича бавно и широко в нова тоналност. Създава се контраст с първата и третата част на концерта. Меките мелодични изкачвания и грациозни слизания носят усещането за възискателност към душевна чистота и нежност.

Г

Adagio

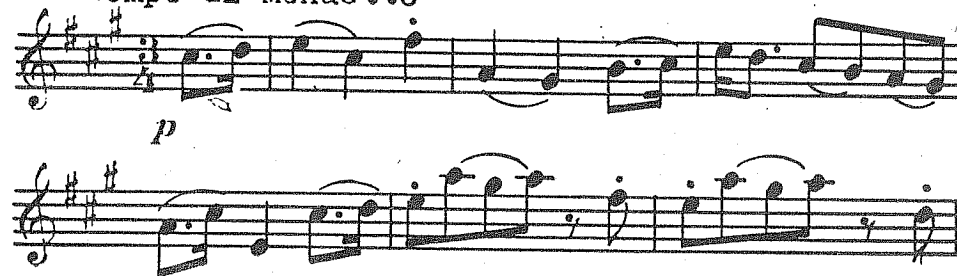

Втората част завършва с каденца.

Третата част е изградена в рондосонатна форма с четири теми и кода. Това всъщност е менует, но по-особен, защото танцувалният жанр тук при Моцарт носи богато съдържание. То ни изпълва с празнична радост чрез светлите скокове на мелодичната линия, но заедно с това и с известно напрежение, изразено чрез минорната тоналност и чрез смяната на темпото. Преди края има каденца и отново – светлината на главната тема. Краят, под влияние на драматичния момент в тази част, е загадъчен.

Д

Tempo di Menuetto

Handwritten musical score on page 362, featuring five staves of music in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#). The notation includes various note values, rests, and dynamic markings. The first staff begins with a treble clef and a key signature of two sharps. The second staff is marked with a handwritten 'e' to its left. The third staff is marked with a handwritten 'ж' to its left. The fourth staff begins with a dynamic marking of *p* (piano). The fifth staff continues the melodic line.

Handwritten musical score on page 363, featuring four staves of music in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#). The notation includes various note values, rests, and dynamic markings. The first staff is marked with a handwritten '3' to its left and includes dynamic markings of *p*, *cresc.*, *f*, and *p*. The second staff is marked with a handwritten 'II' to its left and includes a dynamic marking of *f*. The third and fourth staves continue the musical composition.

V. КРАТКИ БЕЛЕЖКИ по съдържанието на "Сугестопедично практическо ръководство за преподаватели по чужди езици", Г. Лозанов, Е. Гатева, 1981 г.

Ръководството представлява методика и практика на сугестопедичното чуждоезиково обучение на деца и възрастни на базата на глобализираното художествено изграждане на учебния процес.

A. Чуждоезикови сугестопедични курсове за възрастни

1/ Постъпване в чуждоезиков сугестопедичен курс

а/ Курсистите подават молби и статистически листове за постъпване в сугестопедичен курс. Данните от молбите и статистическите листове са първичната психологическа ориентация по отношение на бъдещите курсисти.

б/ Тестиране на курсистите /под формата на игра/ за предварително ниво на знание на езика, за който кандидатствуват. Според данните от тества-

нето се формират две групи: на начинаещи и на малко учили. Тестирането се извършва в пет етапа.

1/ Започване на курса

Приетите курсисти изслушват Инstrukция № 1 за психохигиенните изисквания при чуждоезиковото сугестопедично обучение.

3/ Методическа инструкция за преподавателите

а/ Дешифровка на новия материал

б/ Активен концертен сеанс

в/ Пасивен концертен сеанс

г/ I ден след сеанса

д/ II ден след сеанса

е/ III ден след сеанса

ж/ Изходно ниво

4/ Коментар на методическата инструкция

Методиката и практиката на чуждоезиковото обучение е разработена тук главно на базата на италианските курсове и италианския учебник, като са

дадени много примери и са направени съпоставки с други езици: испански, английски, немски, френски, руски.

Първа картина /първи урок/

I. Дешифровка на новия материал. Дава се примерен сценарий за първата и най-важна среща на преподавателя с курсистите. Преподавателят и курсистите приемат нова националност, име и професия. "Новите личности" се запознават помежду си. Преподавателят се представя с малка интересна автобиография, в която са включени художествено-дидактични песни и леки танци, герои от Комедия дел Арте и др. С тях въвежда спомагателните глаголи "съм" и "имам" и някои други важни лексико-граматични единици, както и включването на курсистите в "играта на театър".

а/ Изисквания към чуждоезиковия сугестопедичен учебник. В 16 точки са изброени някои от главните дидактични и художествени изисквания за изработване на сугестопедичния учебник.

II. Активен концертен сеанс

III. Псевдопасивен концертен сеанс

Подробно е разработена методиката на двата вида музикални сеанси, чрез които се подава новото учебно съдържание /в рамките на около 600-800 лексико-граматични единици за първия урок и около 200-300 - за всеки следващ/.

а/ В музикалната програма за сеансите времето на отделните части на произведенията е маркирано, за да може преподавателят не само да се съобразява със смяната на темпото и настроението на частите, но и с времетраенето им.

IV. Разработки

Описана е подробно методиката на художественото разработване на учебното съдържание във фонетично и лексико-граматично отношение.

V. Втора, трета, четвърта, пета, шеста, седма и осма картини

Подробно са описани етапите на дешифровки-

те и разработките на уроците чрез художествени песни, арии, репродукции, диафилми, игри и др.

Всяка една картина-урок, както и целият курс, представляват завършено художествено цяло.

VI. Изходно ниво

По подходящ артистичен начин се извършва тестирането на курсистите за изходно ниво на знания на езика. Курсисти и преподавател се разделят.

Резултатите от курса, след дешифрирането на магнетофонните записи и проверката на писмените работи, се изнасят в карти 1 и 2 за статистическа обработка.

5. Усъвършенствуване на чуждия език след първия сугестопедичен курс

Описана е методиката на вторите курсове под формата на "клуб". Дадени са принципите за художествено изграждане на втория сугестопедичен учебник както и части от уроци на втория учебник по италиански език.

Б. Чуждоезиково сугестопедично обучение на ученици

1. Програма за степените на сугестопедично обучение по чужди езици на ученици с разпределение на интензивните и поддържащите часове при различните степени, както и разпределението на учебници и помагала за различните степени.

2. Подробно е описана първата степен - обучение по чужди езици чрез дублиращи часове като се използват часовете по пеене, рисуване, трудово обучение и физкултура и се осъществяват междупредметни връзки с тези предмети, с чуждия език и с всички останали учебни дисциплини чрез съгласуване на глобалните теми. Подаването на новия материал в първата степен се извършва чрез сугестопедични спектакли. Следват:

а/ Въпросник за входно-изходно ниво на учениците

б/ Изисквания към чуждоезиковата сугестопедична пиеса за дублиращото обучение

в/ Изисквания към изпълнението на пиесата

г/ Първа сугестопедична пиеса - мюзикъл
"Приятели" /Е.Гатева, 1981/ за обучението по английски език - първа глобална тема

д/ Разработки /от 1 до 12/ към спектакъла
"Приятели" за дублиращите часове

е/ Втора глобална тема с предварителна дешифровка на втория спектакъл "Къде са Хорс и Дог"
/Е.Гатева, 1981/

ж/ Забележки към разработките на втора глобална тема

з/ Сугестопедично дублиращо обучение по руски език. Първи спектакъл за първа глобална тема:
"Доктор Айболит" /по К.Чуковский/.

3. Постепенно обучение от втори клас нататък

4. Методическа инструкция за чуждоезиковото обучение в сугестопедичните интензивни курсове за ученици /Допълнение към инструкцията за възрастни.

5. Музикална програма за сугестопедичните

сеанси в чуждоезиковото обучение на ученици.

6. Приложение - художествено-дидактични песни за сугестопедично чуждоезиково обучение на ученици.

VI. МУЗИКАЛНИ ПРОГРАМИ за сеансите в чуждоезиковото сугестопедично обучение /I, II, III курс-по години на експериментирание/
I курс /1972 г./

I СЕАНС

А.Корели - Концерти греси оп.6
к.к. 1, 2, 6, 7

Изп.Словашки камерен оркестър,
дир.Б.Вархал

/33 мин./

II СЕАНС

А.Вивалди - Четирите годишни
времена

Изп.Московски камерен оркестър,
дир. Р.Баршай

/46 мин./

III СЕАНС

И.Хайдн - Симфония в Сол мажор
к. 94

Изп.Пражки симфоничен оркестър,
дир. М.Турновски

/29 мин./

IV СЕАНС

В.А.Моцарт - Концерт М. 5 за цигулка и оркестър в Ла мажор

Изп.Л.Коган с Московски камерен
оркестър, дир.Р.Баршай

/27 мин./

V СЕАНС

В.А.Моцарт - Симфония в Ре мажор
"Хафнер" и Немски танци

Изп.Пражки камерен оркестър без
диригент

/30 мин./

VI СЕАНС

В.А.Моцарт - Концерт за пиано и
оркестър в Ми бемол мажор К482

изп.Хелена Боши с Чешката филхармония, дир.А.Клима

/33 мин./

VII СЕАНС

Л.ван Бетховен - Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор оп.61
/I и II част/ Изп.И.Сук с Чешката
филхармония, дир.Ф.Конвични

/36 мин./

VIII СЕАНС

Л.ван Бетховен - Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор III
част

Два романса за цигулка и оркестър
к.к. 1 и 2 оп.40 и 50 в Сол мажор и
Фа мажор, изп.Л.Коган с Голям сим-
фоничен оркестър на Всесъюзното
радио, дир. Ю.Аранович

/25 мин./

IX СЕАНС

С.Рахманинов - Концерт за пиано
и оркестър к. 2 в до минор, Изп.С.
Рихтер с Ленинградски симфоничен
оркестър, дир.К.Зандерлинг

/41 мин./

X СЕАНС

Л.ван Бетховен - Симфония М. 8 във
Фа мажор, изп.ДСО на СССР, дир.
К.Иванов

/25 мин./

II КУРС /1972-1973/

I СЕАНС

И.С.Бах

Бранденбургски концерти к.к. 1, 4 и 2
Изп.оркестър Арс Редивива - Прага
дир.М.Мунцлингер

II СЕАНС

И.С.Бах

Бранденбургски концерти № 5, 6 и 3
Изп. оркестър Арс Редивива – Прага
дир.М.Мунцлингер

III СЕАНС

В.А.Моцарт

Симфония № 29 в Ла мажор
Симфония № 40 в сол минор
изп.Чешката филхармония
дир. М.Турновски

IV СЕАНС

В.А.Моцарт

Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор
KV 211
Концерт за цигулка и оркестър в Ми бемол
мажор KV 268
изп.М.Анраде с оркестъра на Гевандхауз
дир.К.мазур

V СЕАНС

Симфония в До мажор "Юпитер" KV 551
изп.оркестър Колумбия, дир.Бруно Валтер

VI СЕАНС

П.И.Чайковски

Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор
изп. Давид Ойстрах със Симфоничния оркестър
на СССР, дир.К.Кондрашин

VII СЕАНС

Лудвиг ван Бетховен

Концерт за пиано и оркестър № 5 в Ми бемол
мажор
изп.Ф.Раух с Чешката филхармония,
дир. К.Шейна

VIII СЕАНС

Л.ван Бетховен

Девета симфония в ре минор
изп.орк.Колумбия
дир.Бруно Валтер

I КУРС /1973-1974/

I СЕАНС

А.Корели

Концерти греси оп.6 № 5,9,2,8
Изп.Словашки камерен оркестър
дир.Б.Бархал

II СЕАНС

А.Вивалди

Четири годишни времена
Изп.Словашки камерен оркестър
дир.Б.Бархал

III СЕАНС

И.Хайдн

Симфония в Ре мажор № 101 "Часовникът"
Изп.Прахки симфоничен оркестър
дир.М.Турновски

IV СЕАНС

В.А.Моцарт

Концерт № 5 за цигулка и оркестър в Ла мажор
изп.Исидор Конухин с фестивален оркестър
гр.Бад

V СЕАНС

В.А.Моцарт

Симфония в ре мажор "Хафнер"
Изп. Пражки камерен оркестър без диригент

VI СЕАНС

В.А.Моцарт

Концерт за пиано и оркестър в Ми бемол мажор

изп.Х.Боши с Чешката филхармония

дир.А.Клима

VII СЕАНС

С.Рахманинов

Концерт за пиано и оркестър № 2 в до минор

Изп.С.Рихтер с Ленинградски симфоничен оркестър

дир.К.Зандерлинг

VIII СЕАНС

Л.ван Бетховен

Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор

I и II част

изп.И.Сук с Чешката филхармония

дир.Ф.Конвични

IX СЕАНС

Л.ван Бетховен

Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор

III част

Два романса за цигулка и оркестър № 1 и № 2

изп.Л.Коган с Голям симфоничен оркестър на

Всесъюзното радио

дир. Ю.Аранович

X СЕАНС

Л.ван Бетховен

Симфония № 8 във Фа мажор

Симфония № 1 в До мажор

Изп.оркестърът на Гевандхауз

дир.Ф.Конвични

II КУРС /1973-1974/

I СЕАНС

И.С.Бах

Бранденбургски концерти №№ 1, 4, 2

изп.оркестър Арс Редивива

дир.М.Мунцлингер

II СЕАНС

И.С.Бах

Бранденбургски концерти №№ 5, 6, 3

изп.оркестър Арс Редивива

дир.М.Мунцлингер

III СЕАНС

В.А.Моцарт

Симфония в Ла мажор № 29

Симфония в сол минор № 40

изп.Чешката филхармония

дир.М.Турновски

IV СЕАНС

В.А.Моцарт

Концерти за цигулка и оркестър в Ре мажор

KV 211 и в ми бемол мажор KV 268

изп.Ж.Анраде с оркестъра на Гевандхауз

дир.К.Мазур

V СЕАНС

В.А.Моцарт

Симфония "Юпитер" в До мажор

изп. Симфоничният оркестър Колумбия

дир.Б.Валтер

VI СЕАНС

П.И.Чайковски

Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор

изп.Игор Ойстрах със симфоничния оркестър

на СССР

дир. Давид Ойстрах

VII СЕАНС

Л. ван Бетховен

Концерт за пиано и оркестър № 5 в ки бемол мажор

изп. Ян Паненка с Пражки симфоничен оркестър

дир. В. Сметачек

VIII СЕАНС

И. Хайдн

Концерти за цигулка и оркестър в До мажор и в Сол мажор № 1 и 2

изп. Б. Матоушек с Пражки камерен оркестър

дир. Л. Главачек

IX СЕАНС

В. А. Моцарт

Концерт № 7 за цигулка и оркестър в Ре мажор К 271 а

Ададжо за цигулка и оркестър в Ми мажор К 261

Рондо за цигулка и оркестър в До мажор К 373

изп. М. Фихтенхолц с Ансамбъл солисти на симфоничния оркестър на Московската държавна филхармония

дир. Давид Ойстрах

X СЕАНС

Л. ван Бетховен

Девета симфония в ре минор

изп. оркестър Колумбия

дир. Б. Валтер

III КУРС /1973-1977/

I СЕАНС

А. Вивалди

5 Концерта за флейта и камерен оркестър /сол минор, Фа мажор, сол минор, сол минор, До мажор/

изп. оркестър Арс Редивива - Прага

II СЕАНС

И. Хайдн

Концерти за цигулка и оркестър в До мажор и в Сол мажор № 1 и № 2

изп. Б. Матоушек с Пражки камерен оркестър

дир. Л. Главачек

III СЕАНС

И. Хайдн

Симфония № 67 във Фа мажор и

Симфония № 68 в Си бемол мажор

изп. Унгарски камерен оркестър

дир. В. Татраи

IV СЕАНС

В. А. Моцарт

Концерт за флейта и арфа с оркестър в До мажор К 299

изп. Държавен симфоничен оркестър на УССР

/камерен състав/

дир. В. Кожухар

V СЕАНС

Г. Телеман

Сюита за флейта с оркестър в ла минор

изп. Държавен симфоничен оркестър на УССР

/камерен състав/

VI СЕАНС

В.А.Моцарт

Концерт К. 7 за цигулка и оркестър в Ре мажор
Ададжо и Рондо за цигулка и оркестър /Ми ма-
жор и До мажор/
Изп. М.Фихтенхолц с Ансамбъл солисти на Сим-
фоничния оркестър на Московската държавна
филхармония
дир.Д.Ойстрах

VII СЕАНС

Л.ван Бетховен

Соната К. 14 "Лунната"

Соната К. 23 "Апационата"

Соната К. 8 "Патетична"

изп.Мария Гринберг /пиано/

VIII СЕАНС

И.Брамс

Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор
изп. И.Менухин с Берлинската филхармония
дир.Р.Кемпе

IX СЕАНС

П.И.Чайковски

Годишните времена

12 пиеси за пиано оп.37

изп.Л.Оборин

Допълнително експериментирани произведения до
1975 г. в рамките на програмите

Ф.Шуберт

1. Симфония К. 8 в си минор "Недовършена"
изп.Виенски симфоничен оркестър
дир.Х.Шерхен

2. Розамунда, оп.26

изп.Чешката филхармония
дир.Ж.Меилан

3. Симфония К. 9 в До мажор
изп.Чешката филхармония
дир.Ф.Конвични

Ф.Менделсон

4. Първа симфония в до минор оп.2
изп.Симфоничен оркестър на Всесъюзното
радио
дир.А.Ковальов

К.Дебюси

5. Ноктърни
Морето
изп.Чешката филхармония
дир.Ж.Форне

А.Дворжак

6. Славянски танци, оп.72
изп.Симфоничен оркестър на Ленинградската
държавна филхармония
дир.К.Зандерлинг

З.Востржак

7. Метамузика
изп.Пражки радио-оркестър
дир.З.Востржак

I КУРС 1975 г.

Забележка: Сеансите-концерти вече са в две части: 1/ активен сеанс и 2/ пасивен сеанс.

I СЕАНС

1. Й.Хайдн /активен сеанс/
Симфония № 67 във Фа мажор
и № 68 в Си бемол мажор
Изп.Унгарски камерен оркестър
дир.В.Татрай
2. А.Корели /пасивен сеанс/
Концерти греси оп.6 № 4, 10, 11 и 12
Изп.Словашки камерен оркестър
дир.Б.Вархал

II СЕАНС

1. Й.Хайдн
Концерти за цигулка и струнен оркестър № 1
в До мажор и № 2 в Сол мажор
изп.К.Зюске с Берлински струнен оркестър
дир.О.Зуитнер

2. И.С.Бах
Симфония в До мажор BWV 194
Симфония в Ре мажор BWV 42
изп.оркестър Арс Редивива - Прага
дир.М.Мунцлингер

III СЕАНС

1. В.А.Моцарт
Симфония "Хаднер" в Ре мажор и немски тан-
фония "Пракка" в Ре мажор

Изп.Пражки камерен оркестър без диригент

2. Г.Ф.Хендел
Концерт за орган и оркестър във Фа мажор
оп.4, № 4
изп.Ролф Уусвяли с камерен оркестър на
Естонското радио
дир.Н.Ярви

IV СЕАНС

1. В.А.Моцарт
Концерт за цигулка и оркестър в Ла мажор
№ 5
изп.Иехуди Менухин с Фестивален оркестър
на град Бад
Концерт № 7 в Ре мажор
изп.Давид Ойстрах

2. И.С.Бах
Фантазия в Сол мажор BWV 572
Фантазия и фуга в до минор BWV 537
Трио в ре минор BWV 583
Канонични вариации BWV 769 и Токата в Ми
мажор BWV 566
Изп.Л.Рог на орган

V СЕАНС

1. Л.ван Бетховен
Концерт за пиано и оркестър № 5 в Ми бемол
мажор
изп. Ян Паненка с Пражки симфоничен оркес-
тър
дир.В.Сметачек
2. А.Вивалди
5 концерта за флейта и камерен оркестър
/в сол минор, Фа мажор, сол минор, сол ми-

нор и До мажор/
изп.Пражки камерен оркестър "Арс Редивива"
VI СЕАНС

1. Л.ван Бетховен
Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор
оп.61
изп.Игор Ойстрах с Виенски симфоничен ор-
кестър
дир.Д.Ойстрах

2. А.Корели
Кончерти греси оп.6 № 2, 8, 5, 9
изп.Словашки камерен оркестър
дир.Б.Вархал
VII СЕАНС

1. П.И.Чайковски
Концерт № 1 в си бемол минор за пиано и
оркестър
изп. С.Рихтер с Чешката филхармония
дир.К.Анчерл

2. Г.Ф.Хендел
Васермузик
изп. Амстердамски оркестър
дир.Е.Ван Бейнум
VIII СЕАНС

- 1.И.Брамс
Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор
оп.77
изп.Давид Ойстрах с Кливландски симфоничен
оркестър
дир.Д.Сел

2. Ф.Купрен
Парнас /Апотеоз на Корели/ и Звездна в сол
минор - сонати за клавесин
Ж.Ф.Рамо - Концертни пиеси за клавесин
№№ 1 и 5
изп.Арс Редивива
дир.М.Шунцлингер

IX СЕАНС

- 1.Ф.Шопен
Валсове /Ми бемол мажор оп.18, Ла бемол
мажор оп.34 № 1, ла минор оп.34, № 2, Фа
мажор оп.34 № 3, Ла бемол мажор оп.42 и
др./
изп.Ф.Раух - пиано

- 2.Г.Ф.Хендел
Кончерти греси оп.3 № 1, 2, 3, 4
изп.оркестър Гевандхауз
дир.Г.Босе

X СЕАНС

- 1.В.А.Моцарт
Концерт № 18 в Си бемол мажор и
Концерт № 23 в Ла мажор за пиано и
оркестър
изп.Е.Вирсаладзе с Ленинградски камерен
оркестър
дир. Л.Гозман

I КУРС - 1975 г.

1. В.А.Моцарт- Концерт за цигулка и оркестър М 5 в Ла мажор, изпълнява Йехуди Менухин с фестивален оркестър - гръд и Концерт М 7 в Ре мажор, изпълнява Давид Ойстрах

2. И.С.Бах. Фантазия в Сол мажор BWV 572 и до минор BWV 537, Канонични вариации BWV 769 и токата в Ми мажор BWV 566, изпълнява Леонел Роу на орган.

1. Л.ван Бетховен. Концерт за пиано и оркестър М 5 в Ми бемол мажор, изпълнява Ян Паленка с оркестър на Пражкия симфоничен оркестър, диригент Вацлав Сметачек.

2. А.Вивалди. 5 концерта за флейта и камерен оркестър /сол минор, Фа мажор, сол минор, сол минор и До мажор/, изпълнява Арс Редивива - камерен оркестър Прага.

1. Л.ван Бетховен. Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор опус 61, изпълнява Игор Ойстрах с Виенски симфоничен оркестър, диригент Давид Ойстрах.

2. А.Корели. Концерти греси опус 6 № 2, 8, 5 и 9, изпълнява Словашки камерен оркестър, диригент Богдан Вархал

1. П.И.Чайковски. Концерт М 1 в си бемол минор за пиано и оркестър, изпълнява Светослав Рихтер с Чешката филхармония, диригент Карел Анчерл

2. Г.Ф.Хендел. Басермузик, изпълнява Амсте

дамски оркестър, диригент Едуард Ван Бейнум

1. И.Брамс. Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор опус 77, изпълнява Давид Ойстрах с Кливландски симфоничен оркестър, диригент Джордж Сел.

2. Ф.Купрен. Сонати за клавесин: "Парнас /Апотеоз на Корели/ и "Звездна" в сол минор Ж.Ф.Рамо - концертни пиеси за клавесин концерти № 1 и 5 изпълнява Арс Редивива - Прага диригент Милан Мунцлингер

1. Ф.Шопен. Валсове /ми бемол мажор оп.18, Ла бемол мажор оп.34 № 1, ла минор оп.34 № 2, Фа мажор оп.34 № 3, Ла бемол мажор оп.42 и др./ Изпълнява Франтишек Раух - пиано.

2. Г.Ф.Хендел. Концерти греси опус 3 № 1, 2, 3 и 4 Изпълнява оркестър Гевандхаус диригент Г.Босе

1. В.А.Моцарт. Концерт М 18 в Си бемол мажор за пиано с оркестър и М 23 в Ла мажор Изпълнява Елисо Вирсаладзе с Ленинградски камерен оркестър диригент Л.Гозман

2. А.Вивалди. Четирите годишни времена. Изпълнява Словашки камерен оркестър диригент Б.Вархал

II КУРС /1975-1977/

I СЕАНС

1. Йозеф Хайдн
Симфония в Сол мажор № 94
Симфония в Ре мажор № 101
2. Йохан Себастиан Бах
Бранденбургски концерти № 1, 4 и 2

II СЕАНС

1. Волфганг Амадеус Моцарт
Една малка нощна музика
Дивертименто в Ре мажор
2. Йохан Себастиан Бах
Бранденбургски концерти № 3, 6 и 3

III СЕАНС

1. Волфганг Амадеус Моцарт
Симфония в Ла мажор № 29 и
Симфония в сол минор № 40
2. Георг Фридрих Хендел
Кончерти греси опус 6 № 5 и № 6

IV СЕАНС

1. Волфганг Амадеус Моцарт
Концерти за цигулка и оркестър в Ре мажор
KV 211 и Ми бемол мажор KV 268
2. Йохан Себастиан Бах
Скити за оркестър № 3 BWV 1068 и № 4 в
Ре мажор BWV 1069

V СЕАНС

1. Николо Паганини
Концерт № 1 за цигулка и оркестър в Ре мажор
2. Волфганг Амадеус Моцарт
Симфонии "Юпитер" и "Хафнер"

VI СЕАНС

1. Пьотр Илич Чайковски
Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор
2. Йохан Себастиан Бах
Догматични хорали за орган BWV 680-689

VII СЕАНС

1. Лудвиг ван Бетховен
Концерт за пиано и оркестър № 5 в Ми бемол мажор
2. Георг Фридрих Хендел
Сонати за цигулка и клавесин
До мажор оп.1 № 13 и
Ла мажор оп.1 № 14

VIII СЕАНС

1. Йозеф Хайдн
Концерт за цигулка и оркестър в До мажор и
Сол мажор - № 1 и 2
2. Йохан Себастиан Бах
Концерт за пиано и оркестър във Фа мажор
B 971 и Фуга в ла минор B 944

IX СЕАНС

1. Волфганг Амадеус Моцарт
Концерт № 7 за цигулка и оркестър в Ре мажор

2. Доменико Скарлати
Сонати за чембало /До мажор К 420, 513, Ла
мажор К 537 и др./

X СЕАНС

1. Лудвиг Ван Бетховен
Девета симфония в ре минор
2. Георг Фридрих Хендел
Фойерверк-музик и
концерти греси опус 3 № 4

I КУРС /1977/

I СЕАНС

1. Йозеф Хайдн
Симфония № 67 във Фа мажор
Симфония № 68 в Си бемол мажор
2. Арканджело Корели
Концерти греси опус 6, № 4, 10, 11, 12

II СЕАНС

1. И. Хайдн
Концерт № 1 в До мажор и
Концерт № 2 в Сол мажор за цигулка и стру-
нен оркестър
2. Иохан Себастиан Бах
Прелюд и fuga в Ми бемол мажор BWV 552
и Догматични хорали BWV 680-689

III СЕАНС

1. Волфганг Амадеус Моцарт
Симфония в Ре мажор "Хафнер"
Немски танци
Симфония в Ре мажор "Празка"
2. Георг Фридрих Хендел
Концерт за орган и оркестър във Фа мажор,
оп. 4, № 4

И. С. Бах

Хорална прилюдия в Ла мажор BWV 635
Прелюдия и fuga в ми минор BWV 533

IV СЕАНС

1. В. А. Моцарт
Концерт за цигулка и оркестър в Ла мажор
№ 5
Концерт № 7 в Ре мажор
2. И. С. Бах
Фантазия в Сол мажор BWV 572
Фантазия в до минор BWV 562
Трио в ре минор BWV 769
Канонични вариации и токата в Ми мажор
BWV 566

V СЕАНС

1. Лудвиг ван Бетховен
Концерт за пиано и оркестър № 5 в Ми бемол
мажор
2. Антонио Вивалди
5 концерта за флейта и камерен оркестър

VI СЕАНС

1. Л. ван Бетховен
Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор,
оп. 61
2. А. Корели
Кончерти греси, оп. 6, № 2, 8, 5, 9

VII СЕАНС

1. Пьотр Илич Чайковски
Концерт № 1 в си бемол минор за пиано и
оркестър
2. Г. Ф. Хендел
Васер музик

VIII СЕАНС

1. Йоханес Брамс
Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор,
оп. 77
2. Франсоа Купрен
Парнас /Апотеоз на Корели/ и Звездна в сол
минор - сонати за клавесин
3. Жан Филип Рамо
Концертни пиеси за клавесин № 1 и 2

IX СЕАНС

1. Фредерик Шопен

X СЕАНС

1. В. А. Моцарт
Концерт № 18 в Си бемол мажор и
Концерт № 23 в Ла мажор за пиано и оркес-
тър
2. А. Вивалди
Годишните времена, оп. 8

II БУРС /1977/

I СЕАНС

1. Волфганг Амадеус Моцарт
Концерт за пиано и оркестър в Ми бемол ма-
жор, К 482
Концертно рондо в Ла мажор, К 386
Концертно рондо в Ре мажор, К 382
2. Йохан Себастиан Бах
Сюита № 1 в До мажор BWV 1066
Георг Фридрих Хендел
Кончерто гресо в ре минор, оп. 6, № 10

II СЕАНС

1. Йозеф Хайдн
Симфония № 94 в Сол мажор
Симфония № 101 в Ре мажор
2. Йохан Себастиан Бах
Бранденбургски концерти № 1, 4 и 2

III СЕАНС

1. Волфганг Амадеус Моцарт
Една малка нощна музика, К 525
Дивертименто в Ре мажор, К 136
Ададжо и fuga в до минор, К 546
2. Иохан Себастиан Бах
Бранденбургски концерти КМ 5, 6 и 3

IV СЕАНС

1. Пьотр Илич Чайковски
Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор
2. Иохан Себастиан Бах
Догматични хорали за орган BWV 680-689
Fuga в ми бемол мажор, BWV 552

V СЕАНС

1. Лудвиг ван Бетховен
Концерт за пиано и оркестър К 4 в Сол мажор
2. Иохан Себастиан Бах
Сонати за цигулка и клавесин К 1 в си минор, К 3 в ми мажор и К 2 в Ла мажор

VI СЕАНС

1. Волфганг Амадеус Моцарт
Симфония К 29 в Ла мажор
Симфония К 40 в сол минор
2. Георг Фридрих Хендел
Концерти греси, опус 6, КМ 5 и 6

VII СЕАНС

1. Николо Паганини
Концерт за цигулка и оркестър М 1 в Ре мажор
2. Антонио Вивалди – Иохан Себастиан Бах
Концерти за струнен оркестър и орган, опус 3 М 8 в ла минор; опус 7 М 8 в Сол мажор и опус 3 М 11 в ре минор

VIII СЕАНС

1. Фредерик Шопен
Ноктърни /М 2 ми бемол мажор, М 10 Ла бемол мажор, М 4 Фа мажор, М 5 до диес минор, М 8 Ре бемол мажор, М 18 ми мажор/
2. Георг Фридрих Хендел
Сонати за цигулка и клавесин в Ре мажор, оп.1, М 13 и в Ла мажор, оп.1, М 14

IX СЕАНС

1. Волфганг Амадеус Моцарт
Концерт за цигулка и оркестър М 7 в Ре мажор
Ададжо в ми мажор, К 261
Рондо в До мажор, К 373
2. Доменико Скарлати
Сонати за чембало /До мажор К 420, К 513, Ла мажор К 537 и др./

X СЕАНС

1. Лудвиг ван Бетховен
Симфония М 9 в ре минор

2. Георг Фридрих Хендел
Фонерверкмузик

I КУРС /1978/

I СЕАНС

1. В.А.Моцарт
Концерт за цигулка и оркестър К. 5 в Ла мажор
Симфонии К. 29 в Ла мажор и К. 40 в сол минор
2. И.С.Бах
Фантазия в Сол мажор BWV 572
Фантазия в до минор BWV 537
Трио в ре минор BWV 583
Канонични вариации BWV 769 и токата в Ми мажор BWV 566

II СЕАНС

1. И.Хайдн
Концерт К. 1 в До мажор и
Концерт К. 2 в Сол мажор за цигулка и струнен оркестър
2. И.С.Бах
Прелюд и fuga и Ми бемол мажор BWV 552
и Догматични хорали BWV 680-689

III СЕАНС

1. В.А.Моцарт
Симфония в Ре мажор "Хафнер"

Немски танци
Симфония в Ре мажор "Пражка"

2. Г.Ф.Хендел
Концерт за орган и оркестър във Фа мажор,
оп.4, К. 4

IV СЕАНС

1. И.Хайдн
Симфония К. 67 във Фа мажор
Симфония К. 68 в Си бемол мажор
2. А.Корели
Концерти греси опус 6, КМ 4,10,11,12

V СЕАНС

1. Л.ван Бетховен
Концерт за пиано и оркестър К. 5 в Ми бемол мажор
2. А.Вивалди
5 концерта за флейта и камерен оркестър

VI СЕАНС

1. Л.ван Бетховен
Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор,
оп.61
2. А.Корели
Концерти греси, оп.6, КМ 2,8,5,9

VII СЕАНС

1. Пьотр Илич Чайковски
Концерт К. 1 в си бемол минор за пиано и оркестър
Лешникотрошачката - Балс на цветята. Па-де

дъо. Вариации

2. Г.Ф.Хендел
Васер музик

VIII СЕАНС

1. И.Брамс
Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор, оп.77
2. Ф.Купрен
Парнас и Звездна - сонати за клавесин
3. Ж.Ф.Рамо
Концертни пиеси за клавесин № 1 и 5

IX СЕАНС

1. Ф.Шопен
Валсове /ми бемол мажор оп.18, Ла бемол мажор оп.34, № 1, ла минор оп.34, № 2, Фа мажор оп.34, № 3, Ла бемол мажор оп.42 и др./
2. Г.Ф.Хендел
Концерти греси оп.3, № 1,2,3,4

X СЕАНС

1. В.А.Моцарт
Концерт № 18 в Си бемол мажор и
Концерт № 23 в Ла мажор за пиано и оркестър
2. А.Бивалди
Годишните времена, оп.8

ПОСЛЕДЕН ВАРИАНТ НА МУЗИКАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА СУ-
ГЕСТОПЕДИЧНИТЕ СЕАНСИ В ЧУЖДОЕЗИКОВИТЕ КУРСОВЕ
/от 1979 г./
А/ ВЪЗРАСТНИ - ПЪРВИ КУРС

I сеанс

1. В.А.Моцарт
Концерт за цигулка и оркестър в Ла мажор № 5
Allegro aperto (9'35" min.)
Adagio (11'5" min.)
Rondo. Tempo di Menuetto (9'50")
Симфония в Ла мажор KV 201 /№ 29/
Allegro moderato (8'40")
Andante (7'25")
Menuetto (3'50")
Allegro con spirito (5'40")
Симфония в сол минор KV 550 /№ 40/
Molto allegro (8'10")
Andante (7'35")
Menuetto Allegretto (4'47")
Allegro assai (4'50")
2. И.С.Бах
Фантазия за орган в Сол мажор BWV 572
Фантазия в до минор BWV 562

II сеанс

1. Й.Хайдн
Концерт № 1 в До мажор за цигулка и оркестър
Allegro moderato (9'30")
Adagio (4'40")
Finale (4'10")

Концерт № 2 в Сол мажор за цигулка и оркестър
Allegro moderato (8'35")
Adagio (7'05")
Allegro (3'45")

2. Й.С.Бах

Прилюд и фуга в Сол мажор BWV 541
и Догматични хорали

III сеанс

1. В.А.Моцарт

Симфония в Ре мажор "Хафнер" KV 385
Allegro con spirito (4'55")
Andante (4'30")
Menuetto (3'30")
Finale Presto (3'55")

Симфония в Ре мажор "Пракка" KV 504
Adagio-Allegro (11'55")
Andante (8'50")
Finale Presto (6')

2. Г.Ф.Хендел

Концерт за орган и оркестър в Си бемол мажор,
оп.7, № 6

IV сеанс

1. Й.Хайдн

Симфония в До мажор № 101 "Часовникът"
Presto (8')
Andante (8')
Allegro (4')
Vivace (4')

Симфония в Сол мажор № 94
Adagio cantabile. Vivace assai (12')
Andante (7')
Menuetto. Allegro molto (4')
Finale. Allegro molto (4')

2. А.Корели

Кончерти греси, оп.6, № 4,10,11,12

V сеанс

1. Л.В.Бетховен

Концерт за пиано и оркестър № 5 в Ми бемол
мажор, оп.73
Allegro (19'30")
Adagio un poco mosso (8')
Rondo. Allegro (10'40")

2. А.Бивалди

5 концерта за флейта и камерен оркестър
/сол минор, Фа мажор, сол минор, сол минор и
До мажор/

VI сеанс

1. Л.В.Бетховен

Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор, оп.
61
Allegro ma non troppo (24'30")
Larghetto (11'20")
Rondo. Allegro (9'30")

2. А.Корели

Кончерти греси, оп.6, № 2,8,5,9

VII сеанс

1. П.И.Чайковски

Концерт № 1 в си бемол минор за пиано и оркестър

Allegro non troppo e molto maestoso

Allegro con spirito (21'50")

Andantino semplice

Allegro con fuoco (15'15")

2. Г.Ф.Хендел

Музика на водата

VIII сеанс

1. Й.Брамс

Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор, оп.77

Allegro non troppo (22'05")

Adagio (9'25")

Allegro giocoso, ma non troppo vivace(8'05")

2. Ф.Купрен

Парнас /Апотеоз на Корели/ и Звездна в сол минор - сонати за клавесин

Ж.Ф.Рамо

Концертни пиеси за клавесин № 1 и № 5

IX сеанс

1. П.И.Чайковски

Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор, оп.35

Allegro moderato (22')

Canzonetta (7')

Finale. Allegro vivacissimo (10')

2. Й.С.Бах

Догматични хорали за орган BWV 680-689

Фуга в Ми бемол мажор - BWV 552

X сеанс

1. В.А.Моцарт

Концерт за пиано и оркестър № 18 в Си бемол мажор KV 456

Allegro vivace (11'55")

Andante un poco sostenuto (10'10")

Allegro vivace (7'35")

Концерт за пиано и оркестър в Ла мажор № 23 KV 488

Allegro (11')

Adagio (7'05")

Allegro assai (8'05")

2. А.Вивалди

Четирите годишни времена, оп.8

Пролет

Лято

Есен

Зима

6/ МУЗИКАЛНА ПРОГРАМА, КОЯТО СЕ ИЗПОЛЗУВА В
ЧАСОВЕТЕ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО ЧУЖДИ ЕЗИЦИ В СУ-
ГЕСТОПЕДИЧНИТЕ УЧИЛИЩА

А. Вивалди

1. Годишните времена

Г. Ф. Хендел

2. Музика на водата

Л. Моцарт

3. Детска симфония

Селска сватба

Музикална разходка с шейна

Й. Хайди

4. Симфония № 82 в До мажор "Мечката"

5. Симфония № 101 в Ре мажор "Часовникът"

В. А. Моцарт

6. Концерт за цигулка и оркестър № 5 в Ла мажор

7. Една малка нощна музика

8. Концерт за пиано и оркестър във Фа мажор

Л. ван Бетховен

9. Романс за цигулка и оркестър в Сол мажор, оп. 40

10. Концерт за пиано и оркестър в До мажор № 1

П. И. Чайковски

11. Концерт за цигулка и оркестър в Ре мажор

12. Четирите годишни времена - 12 пиеси за пиано

Балетът в сугестопедията

Педагогическо-психологическите ни наблюдения за ролята на това изкуство в експериментираният от нас синкретични форми на изкуство - детските сугестопедични опери в училището, ни дават основание да считаме балета като едно от основните изкуства, върху които ще се изгражда и сугестопедичното изкуство.

Нашият постановъчен замисъл на телевизионния спектакъл "Денят" включваше балетна реализация на целия цикъл от песни. Но организационни проблеми наложиха промени в реализацията и тя се осъществи само частично. По същите причини и голяма част от балетната постановка, предвидена за детската сугестопедична опера "Земята на децата", се осъществи в телевизионната версия частично.

Класическият балет в детската сугестопедична опера "Свят приказен" се възприема от децата твърде положително. Той доразкрива литературно-музикалния замисъл на детската опера. Фолклорните моменти в балетната постановка в "Земята на децата" внасят, освен математическата страна и периферията

знаване с основните неравноделни тактове.

Театърът и киното в сугестопедията

Първата наша сугестопедична театрална постановка беше направена в 1972 година в 122 училище в София - мюзикълът "Деца на Венера" за обучението по български език и математика в първи клас. Нейният успех в сугестопедичното обучение доведе до експериментирание в обучението по математика на спектакли, изнесени от "Театър 4+4" през следващата учебна година в същото училище.

От 1974 година започнахме в София и Виена експерименти с детските сугестопедични опери "Най-скъпият плод", "Земята на децата", "Свят приказен" и музикалния цикъл от песни "Денят" при обучението по роден език и математика в първи клас.

Спектаклите, преди да се филмират от Българска телевизия, се експериментираха и "на живо" на сцената на Театъра на ВИТИЗ, на Театър 199, в класната стая и в някои други подходящи зали.

Телевизионните предавания, които децата от сугестопедичните училища наблюдават най-често групово в добре организирана домашна обстановка, се оказаха също подходяща форма за сугестопедично обучение. Контактите, които артистите осъществяват по време на представленията "на живо", в телевизионното предаване се заменят с предварително организирана сугестопедична работа на преподавателя по време на излъчването.

От 1981 година в обучението по чужди езици включихме сугестопедични театрални спектакли за подаване и разработване на ново лексико-граматично съдържание с междупредметни връзки с другите учебни дисциплини на базата на уроците по изобразително изкуство, пеене, трудово обучение и физкултура. Методиката на така нареченото дублиращо обучение е подробно описана в "Сугестопедично практическо ръководство..." /Г. Лозанов, Е. Гатева, 1981/.

Литературните жанрове в сугестопедията и сугестопедичен учебник

Както вече многократно отбелязахме, литерату-

рата е един от основните стълбове в сугестопедичното изкуство. Всички литературни жанрове са представени в сугестопедията, като известно предпочитание се пада на драматургията. Това не е случайно. Теорията и практиката на сугестопедията потвърждават психологическата теория на дейностите и свързаните с тях действия /А.Н.Леонтиев и др./. Вътрешната и външната дейности на човека, като негова основна психологическа същност, са особено ярко подчертани в драматургията.

Сугестопедичното изкуство, което има свои специфични задачи и цели, се съобразява с теорията на литературата и с проблемите, които тя поставя за литературата като претворена, съкратена и допълнена действителност, както и с проблемите за психологическите предпоставки на езиковия образ, за композицията, сюжета, фабулата и персонажа, за многоплатовостта на речта, за сложността на съдържанието и формата, на стила и структурната многоплановост и др. /Л.Виготски, П.Зарев/.

Днес когато се прави строго разграничение на с. информацията и комуникацията /П.Бизо-

ньо, У.Харлен и др./, начинът на поднасянето на информацията, както и организацията на комуникациите, стават решаващи в обучението на човека.

Сугестопедичният учебник е жанр, който обединява няколко изкуства с учебното съдържание-информация.

Нашите първи систематични опити за създаване на художествено-дидактичен учебник, който да обединява няколко изкуства и чрез тях да носи учебното съдържание в много по-голямо количество от очакваното, както в рамките на един сугестопедичен урок, така и по отношение на цялостен завършен учебен цикъл, започнаха в 1974 година с експериментирането на италианския учебник в италианските курсове в България, Австрия, САЩ, Франция, Швеция и другаде. Италианският език се оказа много удобен за реализиране на нашите теоретични виждания за синтез на изкуствата с учебното съдържание, за художествено изградени сугестопедичен учебник и учебен процес.

В 1975 година създадохме и експериментални художествено изградени учебници по математика за първи и втори клас под формата на своеобразни либ-

рета към детските сугестопедични опери.

Това са публикуваните учебници: "Красива и древна" - пиеса-учебник по италиански език, "Едно пътуване" - дневник-учебник по испански език, "Деият" - първи учебник по математика за първи клас, предхождащ телевизионното предаване със същото заглавие /1975, 1978/, "Земята на децата" - втори учебник по математика за първи клас, предхождащ телевизионната постановка на едноименната детска сугестопедична опера /1975, 1978/, "Свят приказен" - трети учебник по математика за първи клас към телевизионната постановка на едноименната детска сугестопедична опера /1975, 1978/, "Най-скъпият плод" /под печат/ - четвърти учебник по математика за първи клас или първи учебник по математика за втори клас към телевизионната постановка на едноименната детска сугестопедична опера /1975 /.

Тези учебници станаха методически ръководства за написване на подобни учебници и по други дисциплини. Някои от най-важните изисквания при написва-

нето на сугестопедичен учебник се съдържат, както вече казахме, в "Практическо сугестопедично ръководство..."

Тук ще изложим допълнително някои наши съображения във връзка с изготвянето на сугестопедични учебници.

1. Още корицата и първите страници на учебника трябва да осигуряват психологически предпоставки за повишаване на интереса и мотивацията към изучаваната материя.

Например кориците на италианския и испанския учебници се оформиха, по наши виждания, чрез характерни за психологията на народа репродукции на картини от класически тип: "Музикант" на М. да Караваджо и Натюрморт на А. Переда на фона на меко преливащи се спектрални цветове. Репродукциите и цветовете символично подсказват и жизнеутвърждаващи идеи.

2. Илюстрациите и художествените образи още от първия момент трябва да мотивират обучаващия се в учебното съдържание.

3. Сюжетът и фабулата на сугестопедичния учеб-

ник са балансирани чрез частите и героите в един класически смисъл, за да удовлетворяват изискванията на психофизиологичните основи на сугестопедията и сугестопедията за създаване на състояние на концентративна психорелаксация, при която се освобождават резервите на личността. Затова в сугестопедията модерните концепции в изкуството са загатнати внимателно. От сугестологична гледна точка нарочно са избегнати драстични, шокиращи и стресови моменти в съдържанието, свръхвъзбуди, свръхпреживявания и психически натоварвания, както и драматизъм с ярко изразени контрастност и конфликтност. Вместо всичко това, което намира своето подходящо място в съвременното и в древното изкуство, сугестопедията търси меки, успокояващи и вглъбяващи човека форми на изкуството.

4. Цитати, литературни откъси, песни и репродукции в сугестопедичния учебник са подбрани така, че да съдействуват също за повишаване на трайния интерес и трайната мотивация към изучаваната материя.

Например в италианския учебник стихове и литературни откъси бързо насочват обучаващия се в посоката на събуждане на интереса към Италия на Възраждането: Данте, Петрарка, Бокачо, Джото, Леонардо, Микеланджело, Галилей и др., както и към Романтизма. Това течение в Италия е продължение, а не отричане на ренесансовия дух в изкуството и в науката /Кардучи, Леопарди, Пасколо и др./.

Още началните цитати от "Божествената комедия" на Данте имат връзка както с цялата пиеса-учебник, така и с отделната картина-урок. Първият стих, с който започва пиесата "Ти си моят учител и моят автор..." от "Ада" на Данте, подсказват приемствеността, която съществува между двете култури: гръко-римската и италианската култура на Възраждането. Вторият цитат от Чистилището, с който започва първата картина "Запознанството": "И ще запя за онова второ царство, където човешкият дух се пречиства..." има символична връзка със самата I-ва картина - Запознаване във въздуха, т.е. в

самолета, на хора със сходни духовни интереси.

Песните и репродукциите още от първия урок насочват също обучаващия се към Ренесансова Италия: Джокондата на Леонардо и свързаните с нея песни: "Мама, обичам те много" и "Моя скъпа земя".

Втората картина-урок - "Събуждането" започва със стих от Чистилището: "Свобода търси постоянно...", който естествено се свързва с влизащата във фабулата песен "Поздравявам деня".

Героите от пиесата-учебник, както и самите обучаващи се, често се персонафицират под формата на игра "в други роли" по собствено желание. Те също търсят непрекъснато свободата на ренесансовия дух в културата. Тук те се срещат и с голямата тема за творчеството и личността на Микеланджело, с репродукции на негови прочути творби: Пиетата и фреските на Сикстинската капела в църквата св. Петър във Ватикана, Мойсей в църквата св. Петър и Винколи в Рим. Героите и курсистите се срещат непрекъснато и с актуалните проблеми на живота в Италия, които

обаче носят винаги духа на големите исторически традиции в културата и изкуството. Още в началото на пиесата героите се настаняват в хотел, където ги посреща "хотелиерката Мирандолина" на Карло Голдони. След това се срещат с друг познат персонаж от Комедия дел Арте. Случайно срещнатия минувач, собственик на малък ресторант, към когото героите от пиесата или самите курсисти "се насочват" с въпроси, се оказва всъщност един настоящ Фигаро. Той не пропуска случая да спечели клиенти. Арията на Фигаро в III картина съпровожда появата на този съвременен герой на Италия.

В следващата четвърта картина - "Сезоните" сонетът на Ф. Петрарка "Чисти, свежи и сладки води...", песента, която главната героиня в добро разположение на духа пее сутринта и разказът на Е. де Амичис "Нова година", разказан от хитрия Франческо - съвременен младеж, са взаимно свързани.

Четвърта и пета картини представляват лиричната, съзерцателната част в книгата. Те извикват във въображението фантазни картини и спомени за картините на С. Ботичели, Спокоен, хармоничен ренесанс

сов дух обхваща изцяло сюжета. Даже романтичните стихове на Д. Леопарди: "Какво правиш ти, луна, кажи ми какво правиш, мълчалива луна?... ", както и романтичните откъси от операта "Бохеми" на Д. Пучини в пета картина подсилват усещането за дълбоката връзка и традиции на гръко-римската, ренесансовата, романтичната и модерната култура на тази страна. Снят на един от героите, свързан с репродукции на Мадона от Рафаело /Галерията Пити, Флоренция/ и на скулптурата на Давид на Микеланджело /Академията, Флоренция/ допълват своеобразния лиричен характер на тази част на книгата.

В следващите картини-уроци темпото отново забързва, за да завърши меко в последната песен на една от главните героини в книгата /Тишина/, както и в очакването на нови впечатления от Италия.

Илюстрациите и музиката в сугестопедичния учебник винаги са свързани със сюжета глобално, т.е. свързани са с по-големи части от книгата, а не с отделни детайли. И все пак детайлите не само че не се пренебрегват, но те, като част на глобализираното учебно съдържание, допълнително утвърждават окруп-

нената информация чрез периферното им възприемане.

Драматургията, картините и репродукциите трябва да подпомагат обучаващите се в техните творчески изяви. Информацията, която носят, трябва да надхвърля многократно очакваната и тази, получавана от обикновеното илюстриране и онагледяване.

Като кратка илюстрация на глобализираното художествено изграждане на сугестопедичния учебник прилагаме: а/ Първа картина /урок/ от учебника-дневник по испански език "Едно пътуване" с превод на родния език. Обучаващите се получават преводите на съответните картини-уроци на отделни листчета, които в хода на филологическата работа отпадат. Прилагаме също така и обобщителния разказ "В самолета" /Е. Гатева/ в четири части, които следват непосредствено след първите четири урока. Превод на разказа не се дава на курсистите, тъй като в разказа няма непознати думи.

След всяка картина-урок е дадено лексико-гра-

матичното учебно съдържание, което се поднася в глобализирана художествена форма чрез картините-уроци на книгата.

6/ Пета картина от италианския учебник "Красива и древна"

PRIMER CUADRO

ПЪРВА КАРТИНА

LA LLEGADA

ПРИСТИГАНЕТО

Аз съм на двадесет и две години, току що завършила пианистка, във въздуха.... Не става дума за философията, с които ми е пълна главата, а за това, че ето вече двадесет и четири часа летя към Латинска Америка. Това е първото ми далечно пътуване. Не съм сама. Мама е с мен. И двете не знаем испански. Ще си помагаме с други езици: френски, английски, италиански.

Баща ми ще ни посрещне. Той е там на работа от три месеца. Телеграфирахме му, че пристигаме и всичко ще бъде наред.

Наближаваме и се вълнуваме. Гледката от прозорчето на самолета е приказна. Безкрайният океан блести във всички цветове, които човек може да си представи. На сушата се вижда пищна зеленина. Ослепително слънце. Горещина. Първата ми мисъл е: А как ще дишаме? Мама се усмихва смело.

AEROPUERTO.

АЕРОГАРА

ADUANA.

МИТНИЦА

От слънцето големите букви
ми изглеждат чудовищни. Букви-
те блестят ослепително. В за-
лите на аерогарата обаче е
прохладно.

El empleado.

Чиновникът:

Señorita,
su pasaporte,
por favor

Госпожице,
Вашия паспорт,

¿ Habla usted español?

МОЛЯ.

Говорите ли Вие испански?

/el empleado-los empleados

un empleado

la empleada-las empleadas

una empleada /

Yo:

Аз:

No, no.

Не, не.

El empleado ¿No entiende?

Не разбирате ли?

Yo

No entiende.

Не разбира.

El empleado. Se dice:

No entiendo,

no hablo español.

Казва се:

Не разбирам,

не говоря испански.

Yo

No hablo español.

Не говоря испански.

Hablo francés.

Говоря френски.

\hablo hablamos

hablas habláis

habla hablan

hablar - I /

El empleado. ¡Bravo!

Pero Vd. habla
español.

Браво!

Но Вие говорите
испански.

Haga el favor

de llenar

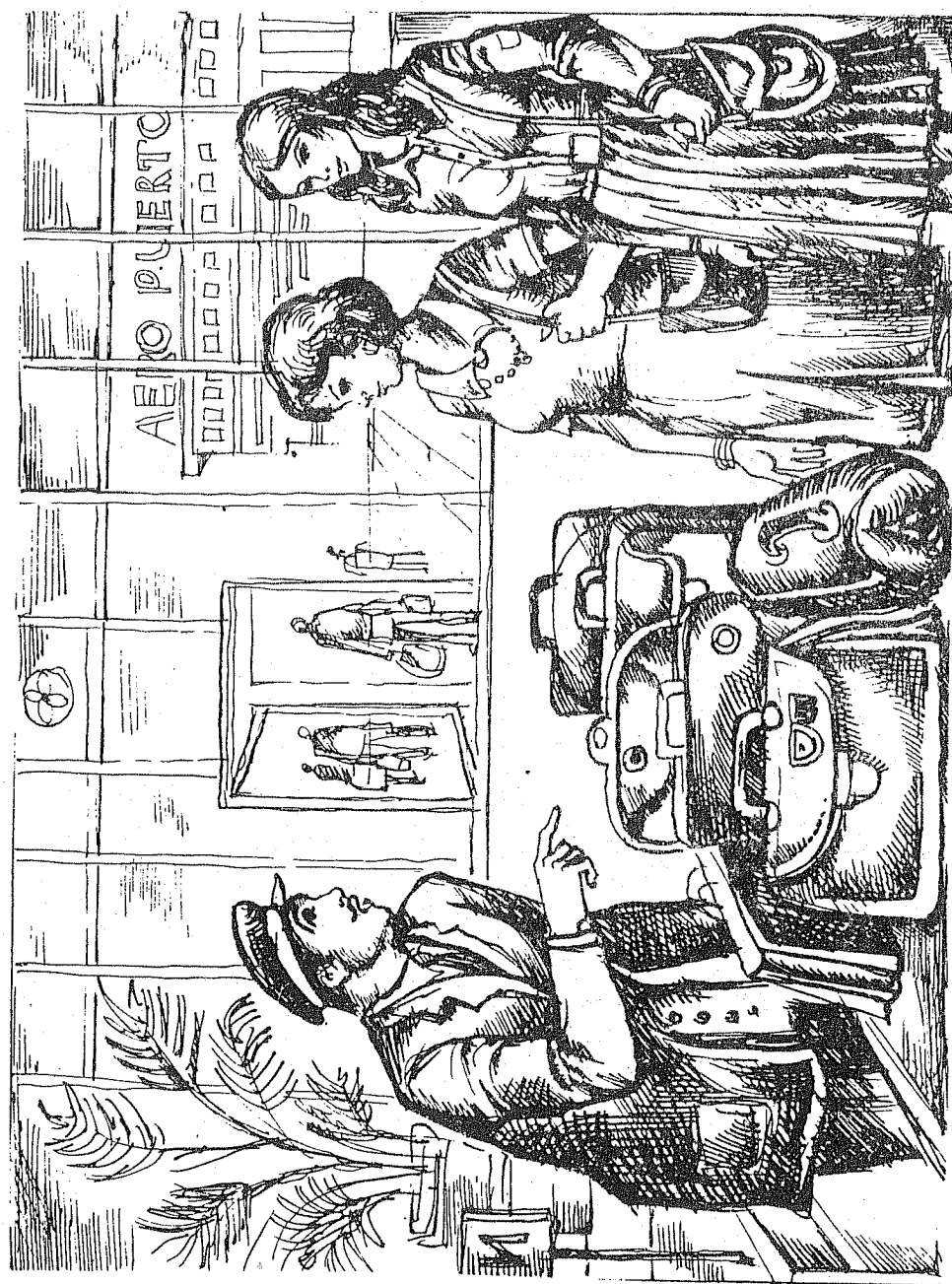
el siguiente formulario:

МОЛЯ

да попълните

следния фор-

муляр:

El empleado

Чиновникът:

¿Está lista?
Muy bien,
gracias.
Tome los pasaportes.
Pasen a la otra sala.
¡Hasta luego, señorita!

El aduanero.

Haga el favor
de abrir
las maletas.

¿Todo este equipaje es suyo?

Yo.

Sí

El aduanero.

Usted lleva muchas maletas,
muchas cosas.

¿Entiende?

¿Son objetos personales?

No entiende.

¡Dios mío, cuántas maletas!

Seguro es cantante.

Yo.

No, cantante no,
pianista.

Готова ли сте?

Много добре,
благодаря.

Вземете паспортите.

Минете в другата

Довиждане, госпожице:
Митничарят:

Ако обичате
да отворите
куфарите.

Целият този барак
ваш ли е?

Аз:

Да.

Митничарят:

Вие носите много ку-
много неща. Фари,

Разбирате ли?

Лични предмети ли са?

Не разбира.

Боже мой, колко куфа-

Сигурно е певица ри!

Аз:

Не, певица, не,
пианистка.

Apellido .....
Nombre propio .....
Nombre del padre .....

Фамилно име
Собствено име
Име на бащата

/los padres/

Nombre de la madre .....
Nacionalidad .....
Profesión

Име на майката
Националност
Професия

/las madres, las nacionalidades,
las profesiones/

/Аз не разбирам
всичко, но се досе-
щам./

¿ Dónde trabaja? .....
Fecha de nacimiento .....
Lugar de nacimiento .....
Domicilio .....
Dirección .....
¿ De dónde viene? .....
/país, ciudad, pueblo/
¿ A dónde va? .....
Motivo del viaje .....
¿ Por cuánto tiempo? .....
Fecha de la llegada .....
Firma .....

Къде работите?
Дата на раждане
Място на раждане
Местожителство
Адрес
От къде идвате ?
/страна, град, село/
На къде отивате?
Причина за пътуване
За колко време? то
Дата на пристигането
Подпис

El aduanero.

Da lo mismo.
¡En avión con tanto equipaje!
Estos artistas siempre ...
Bien, bien.
¡Pase, señorita, pase!

Митничарят:

Все същото.
В самолет с толкова багаж!
Тези артисти винаги...
Добре, добре.
Минете, госпожице, ми-
нете!

/Ние грабваме нашите куфари, чанти
и чантички и се отправяме към из-
хода. Хора са дошли да посрещнат
новопристигналите и стоят нетърпе-
ливи зад стъклената стена. Размах-
ват се ръце, цветя и кърпички. Баща

Una mujer ми не е там! /

¡ Hija mía, cuánto tiempo
te espero!

Една жена:
Дъще моя, колко време
те чакам!

/Възрастна жена прегръща млада жена,
която току що е пристигнала. Много
си приличат. Сигурно са майка и дъ-
щеря./

¡ Tantos años, tantos años
de ausencia!
¡ Mi hija, mi hijita!

Толкова години
отсъствие!
Моята дъщеря, моя-
та дъщеричка!

La hija

¿Pero por qué lloras? Но защо плачеш?
 ¡Me siento muy feliz! Чувствувам се така настлива!
 ¡Estoy muy contenta! Много съм доволна!
 Vamos, vamos. Да възвим, хайде!

Un hombre.

¡Querida, querida! Скъпа, скъпа!
 ¡Aquí estoy! Тук съм!
 ¡Deja la maleta! Остави куфара!

/Млад мъж говори на хубаво момиче/

¡Espera un momento. Почакай един миг.
 ¡Pero, niña, deja la maleta! Но, мила, остави куфара!
 ¡Oye, cómo pesa! Боже, колко тежи!

/Момченце на около шест години тегли
 баща си към пристигналия възрастен
 мъж с куфар и голяма кутия. Детето
 е нетърпеливо, дърпа кутията/

Un niño.

¡Papi, mira al abuelo! Татко, виж дядо!
 ¡Abuelo, abuelo! Дядо, дядо!
 ¿Me traes algo? Носиш ли ми нещо?
 ¿Qué es ésto? Какво е това?
 ¿Qué hay en la caja? Какво има в кутията?

El abuelo.

Дядото:

¡Espérate, espérate! Чакай, чакай...!

/Един пълен мъж бърше челото си със снежно-бяла кърпа и тупа по рамото новопристигналия. Трябва да са търговци./

Un hombre.

Един човек:

Buenas, hombre.

Здрасти, човече.

¿Cómo estás?

Как си?

¿Qué tal el viaje?

Как беше пътуването?

El comerciante

Търговецът:

¡Maravilloso viaje!

Чудесно пътуване!

Imagínate,

Представи си,

treinta días de viaje

тридесет дни пъту-

en aviones, trenes,

със самолети, влакове

automóviles ...

автомобили...

Estoy cansado.

Уморен съм.

El otro.

Другият:

Bueno, bueno.

Добре, добре.

¿Y cómo va el trabajo?

А как върви рабо-

¿Y el socio de Madrid ...?

А съдружникът от

Мадрид?

El comerciante

Търговецът:

Bastante bien.

Доста добре.

Una voz,
luego un
hombre.

Един глас,
след това-
човек:

Buenas tardes.
¿ Ustedes son
la esposa y la hija
del Profesor M. ?

Добър ден.
Вие сте
съпругата и дъщерята
на проф.М.?

Mucho gusto
en conocerlas.
Me llamo Juan Rodríguez.
Soy ingeniero.
Soy el Director del Instituto
de Física Nuclear.

Много ми е приятно
да се запозная с вас.
Казвам се Хуан Родри-
гес.
Аз съм инженер.
Директор съм на и-та
по ядрена физика.

/ soy   somos
eres   sois
es   son
ser

/Висок, черноок мъж говори на нас.
Няма съмнение. Очаква да му пода-
дем ръка. Господин Родригес работи
с татко. Но какво се е случило с
татко?/

¡ Pero no hay nada
de extraordinario!
El profesor no está aquí,
está en Buenos Aires.
Tiene trabajo allá.
Está muy bien.
Tengo su teléfono privado.
Ustedes van a hablar
con él.

Но няма нищо
особено.
Професорът не е тук,
в Буенос Айрес е.
Има работа там.
Той е много добре.
Имам частния му телефон.
Вие ще говорите
с него.

/Слава богу, татко е жив и здрав.
Той трябвало да замине за Буенос
Айрес по работа. Ще се върне след
една седмица. Г-н Родригес ще се
грижи за нас./

Una carta para usted, señora. Едно писмо за Вас, г-жо.
Es de su marido. (т. Вашия съпруг е.
Yo estoy a su disposición. На Ваше разположение съм.
He venido en auto. Дойдох с кола.
Vamos al hotel. Да вървим в хотела.
¿ Vds. hablan español? Вие говорите ли испан-
ски?
Yo Аз:

No, italiano, alemán y
francés.
Señor Rodríguez.
No importa,
pronto lo aprenderán.
El italiano y el español
se parecen.

Не, италиански, немски и
френски.
Господин Родригес:
Няма значение,
скоро ще го научите.
Италиански и испански
си приличат.

Además
conozco un sistema interesante
para estudiar
idiomas extranjeros.
De este modo
aprendo el inglés.

Освен това
познавам интересна с-м
за изучаване
на чужди езици.
По този начин
уча английски.

/aprendo   aprendemos
aprendes   aprendéis
aprende   aprenden

aprender - 2 /

¿Hablan inglés?

Ahora estudio ruso y alemán.

No son difíciles.

Y el italiano es fácil.

Me gusta mucho.

Los italianos y los españoles no hablan, sino cantan.

¿Es verdad?

Yo.

Sí, es verdad.

Señor

Rodríguez.

Aquí está mi coche.

Tengo que colocar las maletas.

¡Vamos a ver cómo!

Así. Está bien.

Pase, señora.

Siéntese, señorita.

Vamos.

Voy a alojarlas en el Hotel Continental.

Está en el centro de la capital.

Un hotel un poquito viejo pero muy bueno.

¿Hace mucho calor en nuestro país?

Yo.

Sí, hace mucho calor.

Говорите ли английски?

Сега уча руски и немски.

Не са трудни.

И италиански е лесен.

Много ми харесва.

Италианците и испанците не говорят, а пеят.

Вярно ли е?

Аз:

Да, истина е.

Г-н Родригес:

Тук е колата ми.

Трябва да сложя куфарите.

Да видим как!

Така. Добре е.

Минете, госпожо.

Седнете, госпожице.

Хайде.

Ще ви настаня

в хотел "Континентал".

Той е в центъра на малко стар хотел, столичен, та.

Но много добър.

Горещо ли е много

в нашата страна?

Аз:

Да, много е горещо.

Señor

Rodríguez.

Dentro de media hora

estamos en el hotel.

¿Están cansadas?

Por supuesto.

¡Tantas horas de viaje!

Me imagino.

Europa no está cerca,

está muy lejos.

След половин час

сме в хотела.

Уморени ли сте?

Разбира се.

Толкова часове път!

Представям си.

Европа не е близо,

много е далече.

/estoy estamos

estás estáis

está están

estar/

¿Están Vds. por primera vez

en América Latina?

Yo he visitado

muchas veces España.

La madre Patria,

como decimos nosotros

Бие за първи път ли сте в Латинска Америка.

Аз съм посещавал

много пъти Испания.

Майката родина,

както казваме ние.

Yo nosotros, -as

tú vosotros, -as

él, ella, ellos, ellas,

usted ustedes /

La queremos mucho.

Mi madre y mi padre

son españoles.

Vinieron aquí

hace treinta años.

Mis padres no son viejos.

Много я обичаме.

Майка ми и баща ми

са испанци.

Дошли са тук

преди 30 г.

Моите родители не са стари.

Mi padre tiene cincuenta y ocho años de edad.
 Mi madre tiene cuarenta y siete años.
 Yo tengo veinte y ocho años.
 Tengo dos hermanas.
 Ellas son menores que yo.
 Son muy lindas.
 Teresita es estudiante,
 está en el segundo año
 de filología española.
 La otra, Lolita,
 es actriz.
 Es muy hermosa
 e inteligente.
 Está casada
 y vive en los Estados Unidos.

Баща ми е на 58 г.
 възраст.
 Майка ми - на 47 г.
 аз съм на 28 г.
 имам две сестри.
 Те са по-малки от мен.
 Много са хубави.
 Т.е студентка
 и е във II курс
 на испанска филоло-
 гия.
 Другата - Лолита
 е артистка.
 Много е красива
 и умна.
 Омъжена е
 и живее в САЩ.

/vivo vivimos
 vives vivís
 vive viven
 vivir - 3 /

Tiene dos hijos.
 Dos muchachos bellos.
 Mi hermano mayor, Manolo,
 es escritor.
 Es muy conocido
 por aquí.
Escribe para niños.
 Tiene una familia grande:
 seis niños.
 ¡Tremenda casa !

Има двама сина.
 Две красиви момчета.
 По-големият ми брат
 е писател. Маноло
 много е известен
 тук.
Пише за деца.
 Има голямо семейство:
 шест деца.
 Страхна къща!

El otro hermano, Roberto, es sacerdote.
 Naturalmente,
 es muy devoto, soltero.
 Es joven,
 estudioso, capaz.
 El tercero es Ramón.

Другият ми брат Роберто
 е свещеник.
 Естествено,
 много е набожен, неженен.
 Той е млад,
 ученолюбив, способен.
 Третият е Рамон.

Médico y pintor.
 Mi padre, como yo,
 es ingeniero.
 Mi madre es ama de casa.
 Tiene título de derecho,
 pero nunca ha trabajado.

Лекар и художник.
 Баща ми, като мен,
 е инженер.
 Майка ми е домакиня.
 Има диплома по право,
 но никога не е работила.

tengo tenemos
 tienes tenéis
 tiene tienen
 tener

Mi padre no la dejaba.
 ¡Miren, hemos llegado!
 ¡Mozo, mozo, ven acá!
 Toma las maletas,
 por favor.
 ¡Cuidado con la puerta!
 ¡Se va a cerrar!

Баща ми не я оставяше.
 Вижте, пристигнахме!
 Младене, ела насам.
 Вземи куфарите,
 моля.
 Внимателно с вратата!
 че се затвори!

.....
 Buenas tardes, señor.
 Ayer
 reservé una habitación
 a nombre de la familia M.

Добър ден, господине.
 Вчера
 запазих стол
 на името на семейство М.

El gerente.

Sí, señor.
la tiene reservada.

Una habitación con dos camas Stal с две легла
y cuarto de baño. и баня.

El precio es de 20 pesos.

¿Cuánto tiempo

se quedarán las damas?

Señor

Rodríguez.

Aquí, una semana:

Хотелиерът:

Да, господине,
имате я запазена.

Цената е 20 песос.
Колко време

ще останат дамите?

Тук—една седмица:

/lunes, martes, miércoles,
jueves, viernes, sábado
y domingo.

El gerente.

Está bien.

La habitación está
en el tercer piso,
número 367.

Los pasaportes, por favor.

Tome la llave.

Las maletas están arriba.

Yo.

Muchas gracias.

El gerente.

No hay de qué.

Добре.

Стаята е
на третия етаж,
номер 367.

Паспортите, моля.

Вземете ключа.

Куфарите са горе.

Благодаря.

Няма защо.

Señor
Rodríguez

Vamos por el ascensor.

No me gusta subir
la escalera.

Cuando Vds. quieran
subir o bajar
digan

al muchacho:

"arriba" o "abajo".

/La habitación 367.

Viene la camarera./

La camarera.

Buenas tardes.

Estoy a sus órdenes.

Aquí está el timbre
para llamarme.

¿Puedo abrir la ventana?

El balcón da al mar.

Las sillas están

siempre en el balcón.

Por la noche hace fresco.

El cuarto es amplio.

con mucha luz y aire.

El botón del aire acondicionado
está aquí.

Debajo de las camas
hay armarios.

Dentro hay almohadas,
mantas y sábanas.

Да вървим с асансьора.
Не обичам да изкачвам

стълбицето.

Когато искате

да се изкачите или да слез-
кажете нете,

на момчето:

"нагоре" или "надолу"

/Стая 367.

Идва камернерката./

Добър ден.

Аз съм на вашите услуги.

Тук е звънецът,
за да ме викате.

Мога ли да отворя
прозореца?

Балконът гледа към
морето.

Столоте стоят
винаги на балкона.

Нощем става студено.

Стаята е широка,

с много светлина и въздух.

Копчето на вентила—
е тук. тора

Под леглата
има шкафове.

Вътре има възглавници
одеала и чаршафи.

En la mesa hay revistas y periódicos.
Son nuevos.
 En el escritorio hay papeles para cartas y sobres.
Sobre el escritorio hay una lámpara de noche.
A veces no funciona.
Se enciende así,
se apaga así.
 La radio y el televisor se conectan y desconectan con este botón.
Las butacas son muy cómodas.
 Miren, son moviles.
 El cuarto de baño; éste es el grifo del agua caliente, éste: del agua fría.
 Y ésta es la ducha.

На масата има списания и вестници.
 Те са нови.
 На писалището има картия за писма и бърку писалището има нощна лампа.
Понякога не работи.
Пали се така,
гаси се така.
 Радиото и телевизорът се включват и изключват с това копче.
Креслата са много удобни.
 Погледнете, те са поплички.
 Банята: това е кранът за топлата вода, това-за студената вода.
 А това е душът.

Yo.
 ¿Funciona?

La camarera,
 Aquí todo es de primera clase.

Yo.
 Pero la lámpara de noche ....

Работи ли?
 Тук всичко е от първа класа.
 Но нощната лампа....

La camarera.

Sí, la lámpara es otra cosa.
 No se puede reparar.
 Aquí dejo las toallas.
 En el lavabo están los jabones.
 Sobre el lavabo está el espejo.
 Hay un armario.
 Dentro hay vasos.
 En el primer piso está el restaurante.
 ¿Dónde prefieren comer?
 Puedo servirles el desayuno, el almuerzo y la cena en el cuarto.
 ¿Quieren?

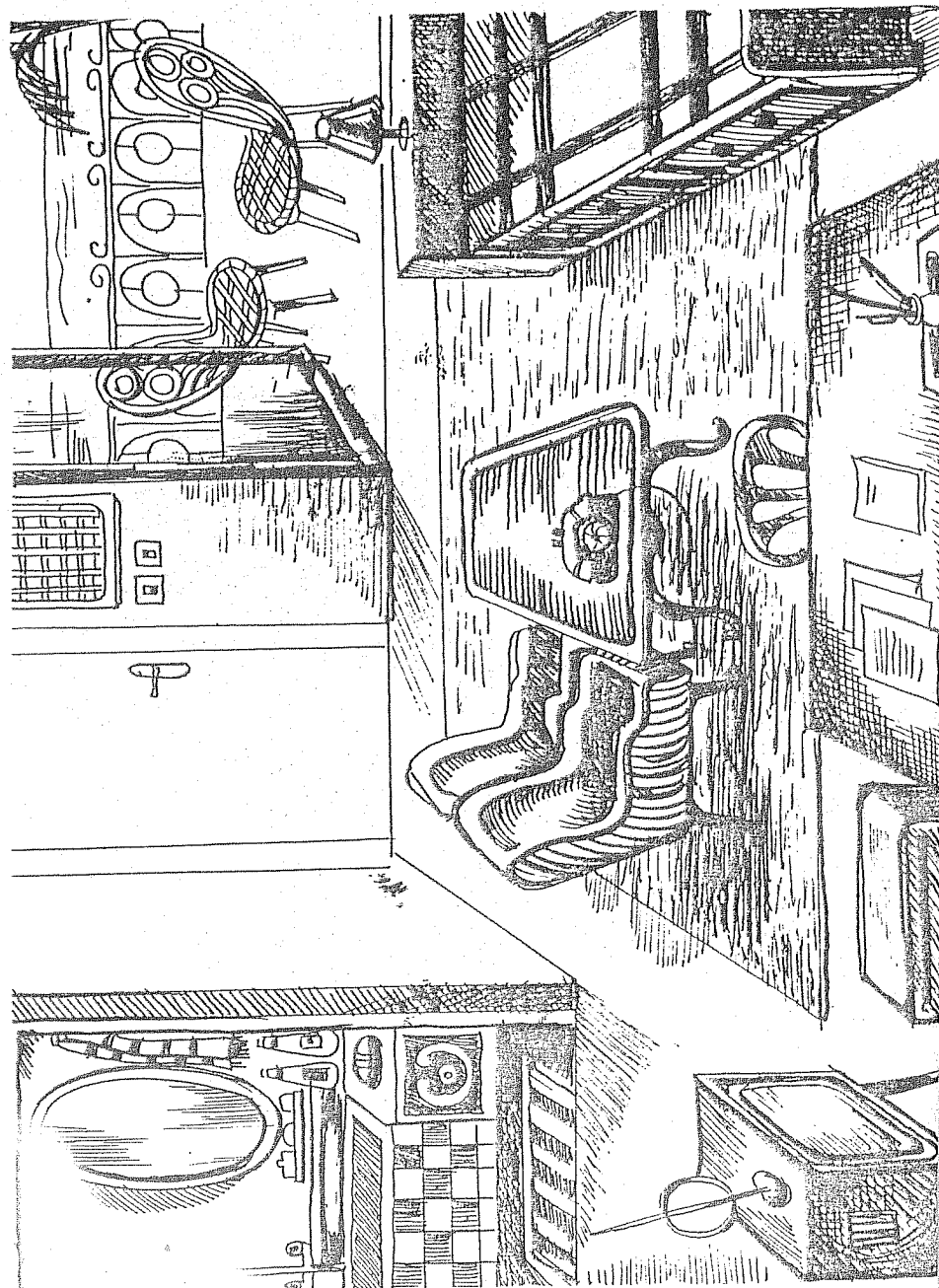
Señor
 Rodriguez.

Señorita,
 las damas son extranjeras.
 Entienden poco español.
 Gracias por todo.
 Hasta luego.
 Dios mío,
 ¡me da fastidio!

Да, лампата е нещо друго.
 Не може да се поправи.
 Тук оставям пешкирите.
 На мивката са сапуните.
 Над мивката е огледалото.
 Има един шкаф.
 Вътре има чаши.
 На първия етаж е ресторантът.
 Къде предпочитате да ядете?
 Мога да ви сервирам закуската, обяда и вечерята в стаята.
 Искате ли?

Госпожице,
 дамките са чужденки.
 Малко разбират испански.
 Благодаря за всичко.
 Довиждане.
 Боже мой,
 отскочава ме!

/doy damos
 das dáis
 da dan
 dar/

Habla muchísimo.
 ¿ No les parece ?
 Pero para Vds.
 es útil.
 Así se aprende rápidamente
 un idioma.
 ¿ Qué hora es?
 Ah, ya son las seis.
 A las siete podemos cenar.
 Las invito a cenar.

Mamá.

Gracias.
 Señor
 Rodríguez.
 Naturalmente,
 Vds. están cansadas.
 Tienen una hora
 para descansar.
 ¿ Bien ?
 Yo salgo.
Regreso a las siete.
 Les dejo mi tarjeta,
 con mi dirección
 y mi teléfono.
 Tienen que decir:
 Haga el favor
 de comunicarme
 con el 84 29 51.
 En este sobre
 hay dinero.

Говори много.
 Не ви ли се струва?
 Но за вас
 е полезно.
 Така се научава бързо
 език.
Колко е часа?
 Ах, вече е шест.
 В седем можем да ^{не-} черпиме.
Каня ви на вечеря.

Благодаря.

Разбира се,
 вие сте уморени.
 Имате един час
 за да починете.
 Добре ли е ?

Аз излизам.
Връщам се в седем.
 Оставям ви картичката
 си с адреса
 и телефона.
 Трябва да кажете:
 Ако обичате
 да ме свържете
 с номер....
 В този плик
 има пари.

Mamá.

Muchas gracias,
señor Rodríguez.

Señor

Rodríguez.

De nada.

¿ Tienen sueño?

¿ Sí?

¿ No quieren comer?

Entonces mañana
por la mañana

vengo para el desayuno. идвам за закуската.

¿ A las nueve

o a las ocho y media?

Bueno, a las ocho y media.

nos encontramos.

Esta noche

cerca de las nueve

pueden llamar a Buenos Air

Pueden buscar al profesor.

Se dice:

por favor,

quiero llamar a Buenos Air

al número 23 15 79 4.

Mamá.

Muchas gracias, señor Rodríguez. Много благодаря,

Mañana ...

Señor

Rodríguez.

Sí, mañana nos veremos.

Hasta mañana.

Buenas noches.

Благодаря,
г-н Родригес.

Няма защо.

Спи ли ви се?

Да?

Не искате ли да ядете?

Тогавя утре

сутринта

В девет

или в осем и половина?

Добре, в 8.30

ще се срещнем.

Тази вечер

около девет

можете да се обадите
в Б.А.

Можете да потърсите

Казва се: проф.

моля,

искам да се обадя в Б.А.

на номер....

Утре...

Да, утре ще се видим.

До утре.

Лека нощ.

/Господин Родригес е чудесен. Ние ще научим испански от него и от камериерката за няколко часа. Излизаме на терасата. Океанът е в краката ни, но е задушно и ние бързо се прибираме на хладно в стаята.

В осем часа търсим татко по телефона. Телефонът звъни продължително. Някакъв глас, на телефонист навярно, съобщава лаконично:

No contesta, no contesta.

Не отговаря, не отговаря.

/В девет часа пак звъним. Няма отговор. Ние сме обезпокоени. В десет пак телефонираме за последен път. Чакаме с трепет отговор. Няма отговор. Какво става? Да се обадим ли на г-н Родригес? Мама е категорично против. Утре. Ще чакаме до утре. Господин Родригес ни увери, че няма нищо обезпокоително. Лягам си с една испанска книга. Но не съм спокойна. Каква е тази история с татко? Пускам тихо радиото. След малко чувам и почти разбирам песента. Всичко ми се струва особено. Мама е голям оптимист. Утре./

Con esta moneda
me voy a comprar
un ramo de cielo
y un metro de mar,
un pico de estrella,
un sol de verdad,
un kilo de viento
y nada más.

С тази монета
ще си купя
частица от небето
и метър от морето,
връх от звезда,
истинско слънце,
килограм вятър
и нищо повече.

© Música: E. Gateva
1979

Allegro

Con esta moneda me
voy a comprar un ramo de
cielo y un metro de mar, un
pico de estrella, un
sol de verdad, un kilo de
viento, y nada más.

Los marineros

Allegro

Texto y
musica: E. Gateva

Soy la/el/marinera/o/joven y feliz!

Mar, tú eres todo, todo para mí!

Y mi barco blanco es el más hermoso:

Somos tres amigos, siempre muy fieles.

Son los marineros niños de verdad.

Estoy muy contento

Allegro moderato

Texto y
musica: E. Gateva, 79

Estoy muy contento /-a/, con-

tento de la vida. Es-

tás, mi vida, cerca, te siento, te adoro. Es-

tá mi vida llena de

sol, de alegría. Es-

tamos juntos siempre,

tú y yo. Conmigo los a-

migos están alegres.

I. CUADRO

a/ TEMAS DE CONVERSACIÓN

Llegada al aeropuerto, a la aduana
Idiomas extranjeros, viajes
Familia
En el hotel
Una habitación
Llamar por teléfono

b/ GRAMÁTICA

El alfabeto

La fonética. El acento

Morfología: Substantivos

Adjetivos calificativos

Pronombres personales - sujeto

Los verbos: ser, estar / Los marineros,

Estoy muy contento/

I, II, III conjugación

Forma impersonal: hay, no hay

Los verbos: tener, dar

EN EL AVIÓN

- Señorita, ¿pero por qué llora usted ? ¿ Se siente mal ? Yo soy médico. Puedo ayudarle.
- No, señor, gracias. ¡ Me siento muy feliz ! Me gusta mucho viajar. ¿ Le gusta viajar ?
- No, Sí, sí ... Mucho gusto en conocerla. Me llamo ... rez. No puedo ver a las personas que están hablando. Están detrás de mí. No puedo oírlo todo. Me parece que son una muchacha y un ... no, no es un muchacho, Su voz es de hombre mayor. Pero no estoy segura.
- Soy el Presidente de la Unión de ...-oigo la voz del médico.
- Muy bien, muy bien. Estoy cansada-dice la muchacha.
- Perdone, señorita.
- No hay de qué. Quiero decir que estoy cansada del viaje. África no está cerca, está muy lejos de aquí. ¿ De aquí ? ¿ Dónde estamos ?
- Señorita, usted habla muy bien el español. ¿ Dónde lo aprendió ? Usted no es española. ¿ Verdad ?
- Primero, quiero decirle que no soy señorita, sino una señora muy seria y soy madre de aquel chico. Está durmiendo.
- ¿ Cuántos años tiene su hijo ?
- Seis años y medio. Habla muy bien inglés, francés, alemán español, ruso y árabe.
- ¡ No me diga ¿ Habla también chino y japonés ?
- Sí, señor. Habla también japonés. Nosotros regresamos del Japón. Pero vivimos en África.
- No entiendo nada. ¿ Qué me dice Vd. ? ¿ Dónde vive ? ¿ Dónde trabaja ?

/sigue/

Превод /към Фиг.4/
/Не се дава на курсистите/

I КАРТИНА

- а/ Темп за разговор
Пристигане на аерогарата, на митницата
Чужди езици, пътувания
Семейство
В хотела
Квартира
Повикване по телефона

6/ Граматика

Фонетика. Ударение. Азбука.

Морфология: Съществителни имена
Качествени прилагателни
Лични местоимения – подлог
Глаголите: съм /Моряците, много
съм доволен/

I, II, III сопряжения

Безлична форма: има, няма

Глаголите: имам, давам

E CAROJETA

- Госпожице, но защо плачете? Зле ли се чувствувате? Аз съм лекар. Мога да Ви помогна.

- Не, господине, благодаря. Чувствувам се много щастлива! Много обичам да пътувам. Обичате ли да пътувате?

- Не, да, да... Приятно ми е да се запозная с Вас. Казвам се... гес.

Не мога да видя хората, които говорят. Те са зад мен. Не мога да чуя всичко. Струва ми се, че са едно момиче и един... не, не е момче. Гла-сът му е на по-възрастен човек. Но не съм сигур-на.

- Аз съм Председател на Съюза на... - чувам

гласа на лекаря.

— много добре, много добре. Уморена съм — казва момичето.

— Извинете, госпожице.

— Няма защо. Искам да кажа, че съм уморена от пътуването. Африка не е близо, много е далече от тук. От тук? Къде сме?

— Госпожице, Вие говорите много добре испански. Къде го научихте? Вие не сте испанка, нали?

- Първо, искам да Ви кажа, че не съм госпожица, а много сериозна госпожа и майка на този малчуган. Той спи.

— Колко годишен е Вашият син?

— Шест и половина. Говори много добре английски, френски, немски, испански, руски и арабски.

— Не може да бъде! Говори ли китайски и японски?

— Да, господине. Говори също и японски. Ние се връщаме от Япония. Но живеем в Африка.

— Лицо не разбирам. Какво говорите? Къде живеете? Къде работите?

/ следва /

"CHE FAI TU, LUNA, IN CIEL? DIMMI, CHE FAI,
SILENZIOSA LUNA?
SORGI LA SERA, E VAI
CONTEMPLANDO I DESERTI."

/Giacomo Leopardi 1798-1837

QUADRO QUINTO

I MESI

Francesco /canta/:

Che gèlida manina,
se la lasci riscaldar...
Cercar che giova?
Al buio non si trova.
Ma per fortuna
è una notte di luna
e qui la luna
l'abbiamo vicina.
Aspetti signorina!
Le dirò con due parole:
chi son, chi son,
e che faccio,
come vivo?
Vuole?
Chi son? Chi son?
Sono un poeta.
Che cosa faccio?
Scrivo.
E come vivo?
Vivo...

Elsa /canta/:

Sì,
mi chiamano Mimi,
ma il mio nome è Lucia.
La storia mia è breve:
a tela o a seta
ricamo a casa e fuori.
Son tranquilla e lieta
ed è mio svago
far gigli e rose.
Mi piaccion quelle cose
che han sì dolce malia,
che parlano d'amore,
di primavera...
che parlano di sogni
e di chimere,
quelle cose
che han nome poesia.

/G. Puccini - Bohème/

Elsa:

Lei m'intende?

Francesco:

Sì.

Noi ci intendiamo
senza parlare.

Emilio:

Che cosa volete dire?

Francesco:

Te lo traduco subito.

Un filosofo e una cantante
si intendono facilmente.
Capisci?

Emilio: Capisco.

Francesco: Finalmente!
Lo dico sempre
che il pittore pensa piú
del filòsofo.

Emilio: Mi fai dei rimpròveri?

Francesco: Per carità!
Non ti faccio niente.

Elsa: Basta, ragazzi!
E' tardi.
Vado con la mamma
dal parrucchiere.
Stasera andiamo a trovare
il dottor Rossi.
Dobbiamo prepararci.

Francesco: Veniamo anche noi.

Vicino all'albergo c'è un salone.

La parrucchiera: Che cosa desidera, signora?

La signora Walter: Tutte e due
vorremmo fare la messa in piega.

Elsa: Vorrei farmi tagliare
un po' i capelli.

Il parrucchiere: Signore,
devo accorciarLe
un po' i capelli.
Sono troppo lunghi.

Francesco: Mi faccia la barba,
per favore!

Il parrucchiere: Le piacciono i baffi
e le basette?

Francesco: Sì, signore.
Mi piacciono, ma...

Il parrucchiere: Vorrebbe l'acqua di Colonia,
brillantina, crema?

Francesco: No, no, grazie. Quanto Le devo?

Il parrucchiere: Alla cassa, per favore.

Francesco: Scusi, non ho spiccioli.

Il cassiere: Non si preòccupi!
Ecco il resto.

Elsa: Scusi, signore,
sa dirmi
dove c'è una lavandería a secco?

Il cassiere: Dietro il nostro salone, signorina.

Elsa: Grazie. Buon giorno.

Tutti e quattro cercano e trovano subito la lavanderia a secco. Entrano. In fondo alla sala vedono una ragazzina. Elsa si rivolge a lei

Elsa: Per favore, signorina, mi faccia pulire questa gonna. Vi ho fatto una macchia.

Emilio: Anche la mia giacca.

Elsa: Saranno pronte stasera?

La ragazza: No, per domani alle cinque.

Elsa: Scusi, signorina, ma non posso lasciarle. Ho bisogno di...

La ragazza: Mi dispiace, ma non posso fare nient'altro. Buon giorno.

La signora Walter: Sapete? Ho bisogno di un calzolaio.
Mi faccio riparare il tacco.

Elsa: Che cosa faremo?

Emilio: Aspetteremo il babbo.
Egli tornerà dal Congresso.
Allora decideremo.
Mentre lo aspettiamo
vi racconterò del mio sogno.

Francesco: Il sogno di un...

La signora Walter: Tu devi sempre canzonare.
Emilio, ti ascolto.

Emilio: Stanotte ho visto in sogno
tutti i dodici mesi
come persone vive.
Erano figli dell'Anno
e della Terra.
GENNAIO sembrava un gigante.
Aveva occhi azzurri,
fronte alta.
La barba, le sopracciglia
ed i capelli
erano bianchi.
Il volto ed il corpo giovani.
Era un saggio.
Assomigliava a Leonardo da Vinci.

Intorno a lui c'era freddo,
ma anche - tranquillità.
Teneva per mano suo figlio
il Capodanno.
Al contrario del padre
il figlio era allegro.
Veniva da una stella
e portava ai nonni
e al padre la Risurrezione.
Tutti gli volèvano molto bene.
Vedevo i quadri di Raffaello,
sentivo la música di Mozart.

FEBBRAIO era il figlio minore:
Era di bassa statura.
La testa di un romano nobile.
I lineamenti molto fini.
I capelli brizzolati.
Era magro, pallido,
era di cattivo umore.
A volte gli mancava
qualcosa
e fuggiva a cercarla.
Era piccolo,
ma spaventava tutti.
Diceva:
"E' bene farsi amare,
ma è meglio farsi temere.
Farsi odiare, no.
Giova quindi il timore
che non ha affinità con l'odio."
/Il Principe - N. Machiavelli,
1469-1527/
Era Machiavelli? No, no...

Raffaello Sanzio /1483-1520/, Madonna della Seggiola

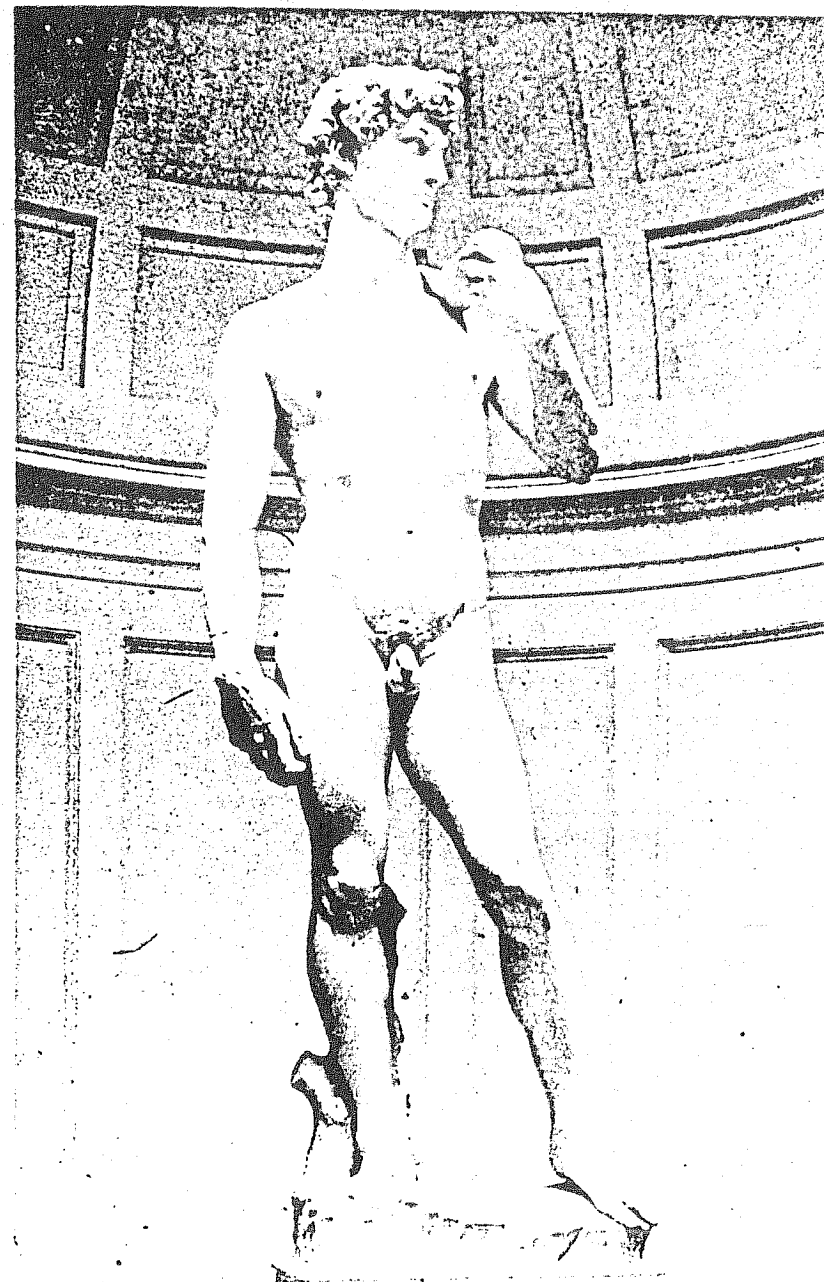
MARZO aveva le spalle larghe,
il collo lungo,
il naso di un greco.
Orecchi piccoli.
Petto forte.
Svelto!

Ora sorrideva come un Dio,
ora gettava uno sguardo
da bestia feroce.
Allora le mani
gli si stringevano in pugno.
Io avevo davvero paura.
Si arrabbiava,
poi sorrideva,
portandoci un bucaneeve.
Tutti i figli vivevano
all'estremo Oriente
su una montagna altissima.

APRILE era un entusiasta.
Giudicava con giustizia.
Metteva tutto in ordine:
gli èsseri e la natura "morta".
Aspettava il maggio
e cantava allegro:
"Maggio risveglia i nidi,
maggio risveglia i cuori,

.....
le donne han nei capelli
rose, negli occhi il sol."
/Giosué Carducci 1835-1907/

MAGGIO era bello,
dai capelli ricciuti,
dalle guance paffute
e le labbra piene.
Respirava a pieni polmoni.
Un vero Apollo.
Giocava con la gente,
con gli uccelli,
con gli animali.
Si nascondeva in un cespuglio,
o in un boschetto,
o in un bosco fitto,
poi entrava nella gola
dell'usignuolo.
La dolce melodia
si udiva dappertutto.
Altri uccelli ed insetti
lo aiutavano.
Tuonava
si avvicinava GIUGNO.
Maggio, lo accoglieva
come sè lo meritava:
cadèvano i fùlmini,
gran chiarore, poi silenzio.
Il profumo delle rose
veniva da ogni parte.
Le rose erano coperte di
gocce di pioggia.
Le beveva LUGLIO,
uomo dal corpo ardente,
dagli occhi scuri, penetranti.
Accendeva un fuoco,
il segnale d'inizio
della mietitura.

Veniva AGOSTO.

Il frumento, il granoturco,
tutti i cereali

erano maturi,

I raggi del sole

riscaldavano la schiena
del contadino.

Le gambe, i piedi, il dorso
gli dolèvano.

I ginocchi si piegavano.

Tutto il corpo si sforzava.

Ma egli era contento.

Il granaio scricchiolava
dal peso.

Le cantine si riempivano di
viveri.

SETTEMBRE veniva dal mare.

Con passo leggero.

Con l'aria distratta.

Carico di frutta,

Biondo, bruciato.

I fratelli andavano a trovare
i loro genitori,

portando sempre ricchi regali:

la neve sòffice, il sole,

la pioggia, la frutta.

OTTOBRE era tièpido,
serio,

dai capelli castani, lisci.

Era snello e orgoglioso.

I suoi fratelli erano venuti
prima di lui.

Avevano lavorato bene.

Avèvano adornato le foglie
e l'erba.

Avèvano appeso delle núvole
variopinte.

Avèvano mandato alcuni uccelli
per il mondo.

E gli uccelli vòlano.

annunciando un nuovo Rinascimento.

NOVEMBRE E DICEMBRE

mi sussuràvano all'orecchio:

"Lenta la neve fiocca, fiocca, fiocca.

Senti: una zana dóndola pian piano.

Un bimbo piange, il píccol dito in bocca,

canta una vecchia, il mento sulla mano.

La vecchia canta: Intorno al túo lettino

C'è rose e gigli, tutto un bel giardino.

Nel bel giardino il bimbo s'addormenta.

La neve fiocca lenta, lenta, lenta."

/Giovanni Páscoli 1855-1912/

La signora Walter:

Che strano sogno!

Ne farò una messa in scena.

Tuo fratello e tua sorella

penzeranno alla música.

Tu dipingerai le decorazioni.

Tuo padre sarà il giúdice:

Francesco:

Finché c'è vita,

c'è speranza!

La signora Walter:

Smetti di ridere!

Lo dico sul sèrio.

GRAMMATICA

1. Aggettivi e pronomi interrogativi
2. I verbi: tradurre, condurre, produrre
3. Il verbo causativo: fare
4. L'imperfetto
5. Il trapassato prossimo

Lessicologia

1. Vari servizi: dal parrucchiere, dal calzolaio, alla lavanderia
2. I mesi a secco
3. Il corpo ed il carattere umano
4. Le barzellette: I due piaceri, La fine del mondo

Преводи към уроците, които се дават на курсистите. /италиански език/

КАРТИНА ПЕТА

МЕСЕЦИТЕ

Франческо/пее/:

giovare = aiutare

breve - кратък, къс
la tela - платно, la seta - коприна
ricamare - бродирам

lo svago - развлечение

Елза:

Разбирате ли ме?

Франческо:

Да.

Ние се разбираме
без да говорим.

Емилио:

Какво искате да кажете?

Франческо:

Веднага ти го превеждам.
Един философ и една певица
се разбират лесно.
Разбираш ли?

Емилио:

Разбирам.

Франческо:

Най-последно!

Казвам го винаги,
че художникът мисли повече
от философа.

Емилио:

Отправяш ми упреци ли?

Франческо:

За бога!

Не ти правя нищо.

Елза:

Стига, момчета!

Късно е.

Отивам с мама
при фризьора.

Тази вечер отиваме на гости
при д-р Роси.

Трябва да се приготвим.

Франческо: Идваме и ние.

/ Близко до хотела има един салон./

Фризьорката: Какво желаете, госпожо?

Г-жа Валтер: И двете
бихме искали да направим водна
ондулация.

Елза: Бих искал да ми се подстриже
малко косата.

Бръснарят: Господине,
трябва да Ви скъся
малко косите.
Прекалено са дълги.

Франческо: Обръснете ме,
моля.

Б. Харесват ли Ви мустаците
и бакембардите?

Ф. Да, господине.
Харесват ми, но ...

Б. Бихте ли искали одеколон,
брилянтин, крем?

Ф. Не, не, благодаря. Колко Ви дължа?

Б. На касата, моля.

Франческо: Извинете, нямам дребни.

Касиерът: Не се безпокойте!
Ето рестото.

Елза: Извинете, господине,
можете ли да ми кажете
къде има химическо чистене?

Касиерът: Зад нашия салон, госпожице.

Елза: Благодаря. Довиждане.

/ И четиримата търсят и намират
бързо химическото чистене.
Влизат. На дъното на салона виждат
едно момиченце. Елза се обръща към него. /

Елза: Моля, госпожице,
изчистете ми
тази пола.
Направих ѝ петно.

Емилио: И сакото ми.

Елза: Ще бъдат ли готови тази вечер?

Момичето: Не, за утре в пет.

Елза: Извинете, госпожице,
но не мога да ги оставя.
Имам нужда от...

Момичето: Съжалявам,
но не мога да направя нищо друго.
Довиждане.

Г-жа Валтер: Знаете ли? Имам нужда от обущар.
Ще си поправа тока.

Елза: Какво ще правим?

Емилио: Ще чакаме татко.
Той ще се върне от конгреса.
Тогава ще решим.
Докато го чакаме,
ще ви разкажа моя сън.

Франческо: Сънят на един...

Г-жа Валтер: Ти трябва винаги да се подиграваш.
Емилио, слушам те.

Емилио: Тази нощ видях на сън
всичките дванадесет месеца
като живи хора.
Бяха синове на Годината
и на Земята.
ЯНУАРИ приличаше на великан.
Имаше сини очи,
високо чело.
Брадата, веждите
и косите му
бяха бели.
Лицето и тялото му - младежки.
Беше един мъдрец.
Приличаше на Л. да Винчи.
Около него имаше студ,
но също така - спокойствие.
Държеше за ръка сина си
Новата година.

Обратно на башата,
 синът беше весел.
 Идваше от една звезда
 и носеше на баба си и дядо си
 и на баща си възкресението.
 Всички го обичаха много.
 Виждах картините на Рафаело,
 чувах музиката на Моцарт.
 ФЕВРУАРИ беше най-малкият син.
 Беше с нисък ръст.
 Глава на знатен римлянин.
 Чертите му - много фини.
 Прошарени коси,
 Беше слаб, бледен,
 беше с лошо настроение.
 Понякога му липсваше
 нещо
 и хукваше да го търси.
 Беше дребен,
 но плашеше всички.
 Казваше:
 "Добре е да правиш да те обичат,
 но е по-добре да правиш да се страхуват.
 Да те мразят - не.
 Помага следователно страхът,
 който няма нищо общо с омразата."

Макиавели ли беше? Не, не...

МАРТ имаше широки рамене,
 дълъг врат,
 нос на грък.
 Малки уши.
 Силна гръд.
 Пъргав!
 Ту се усмихваше като бог,
 ту мяташе поглед
 на див звяр.
 Тогава ръцете му
 се свиваха в юмруци.
 Аз наистина се страхувах.
 Ядосваше се,
 после се усмихваше,
 носейки ни кокиче.
 Всички синове живееха
 в далечния Изток
 на една много висока планина,
 АПРИЛ беше ентузиаст.
 Съдеше справедливо.
 Поставяше всичко в ред:
живите същества и "мъртвата природа"
 Чакаше май
 и пееше весел:
 "Май събужда гнездата,
 май събужда сърцата,
 .....
 жените имат в косите си
 рози, в очите - слънце."

МАЙ беше красив,
с къдрави коси,
с пълни бузи
и с пълни устни.
Пишаше с пълни гърди/дробове/.
Истински Аполон.
Играеше с хората,
с птиците,
с животните.
Скриваше се в някой храст
или в горичка,
или в гъста гора,
после влизаше в гърлото
на славея.
Сладката мелодия
се чуваше навсякъде.
Други птици и насекоми
му помагаша.
Гърмеше
приближаваше се ЮНИ.
Май го посрещаше
както заслужаваше:
падаха гръмотевици,
огромна светлина, после-тишина.
Ароматът на розите
идваше отвсякъде.
Розите бяха покрити
с капчици дъжд.
Пиеше ги ЮЛИ,
мъж с огнено тяло,
с тъмни, проникновени очи.
Запалваше огня,
знакът за началото
на жетвата.

Идваше АВГУСТ.
Пшеницата, царевичата,
всички зърнени храни
бяха узрели.
Лъчите на слънцето
затопляха гърба
на селянина.
Краката, ходилата, гърбът му
го боляха.
Коленете му се прегъваха.
Пялото му тяло се напрягаше.
Но той беше доволен.
Хамбарът скърцаше
от тежестта.
Мазетата се пълнеха с
храни.
СЕПТЕМВРИ идваше от морето.
С лека стъпка.
Разсеян.
Натоварен с плодове.
Рус, загорял.
Братята му посещаваха
родителите си,
носейки им винаги богати подаръци:
пухкавият сняг, слънцето,
дъждът, плодовете.
ОКТОМВРИ беше топъл,
сериозен,
с гладки, кестеняви коси.
Беше строен и горделив.
Братята му бяха дошли
преди него.
Бяха поработили добре.

Бяха украсили листата
и тревата.

Бяха окачили

разноцветни облаци.

Бяха изпратили някакви птици
по света.

И птиците летят,
известявайки нов Ренесанс.

НОЕМВРИ И ДЕКЕМВРИ

ми шепнеха на ухото:

"Бавно снегът се сипе, сипе, сипе.

Чуй: кошче се люлее много тихо.

Момченце плаче, малкото му пръстче в
пее старица, брадичката ѝ ^{устата} върху ръката.

Старицата пее: Около твоето креватче
има рози и кремове, цяла градина.

В хубавата градина момченцето заспива.
Снегът се сипе много бавно."

Г-жа Валтер:

Какъв странен сън!

Ще направя от него постановка.

Брат ти и сестра ти

ще помислят за музиката.

Ти ще нарисуваш декорите.

Баща ти ще бъде съдията.

Франческо:

Докато живеем,

ще се надяваме!

Г-жа Валтер:

Престани да се смееш!

Казвам го сериозно.

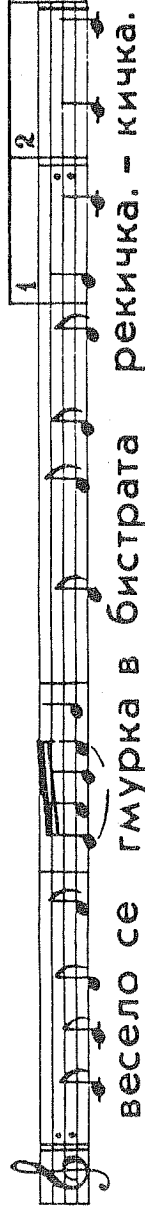
Като илюстрация на глобализираното художест-
вено изграждане на сугестопедичното обучение по ро-
ден език и математика в първи клас, прилагаме ха-
рактерни страници от либретата-учебници.

11. РИБКА ЗЛАТОПЕРКА

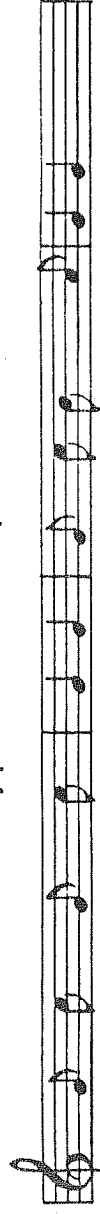
Allegro

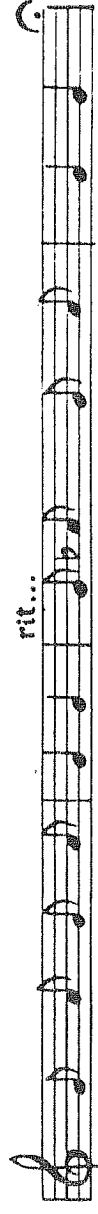
Рибка златоперка, мъничка, самичка

весело се гмурка в бистрата рекичка. - кичка.

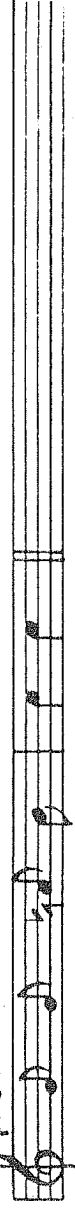

Колко са щастливи умните деца!

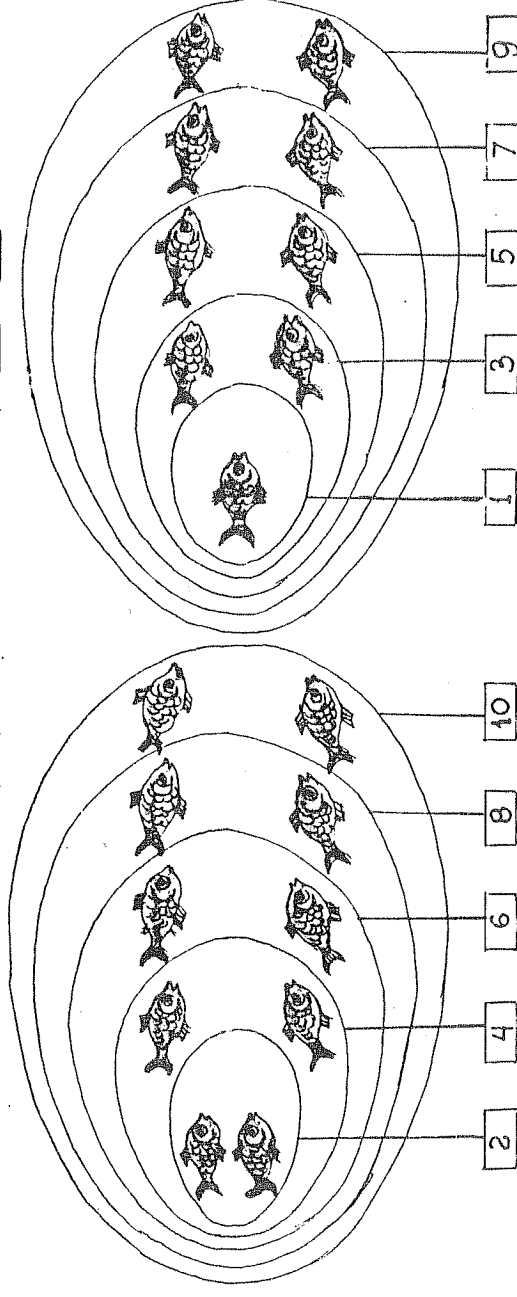
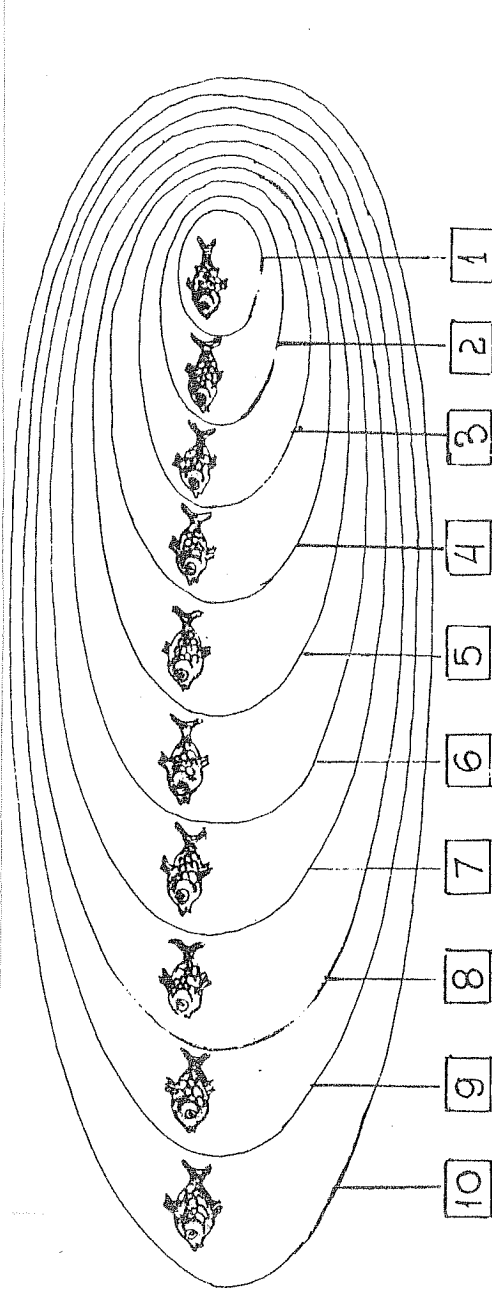
Виждат и разбират: има златна рибка...

presto

Златна рибка има!

-478-

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 10$$

$$1 + 2 + 2 + 2 + 2 = 9$$

-479-

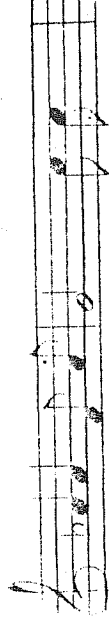
ПЕСЕН НА ВЕЛИКАНА

Великанът:

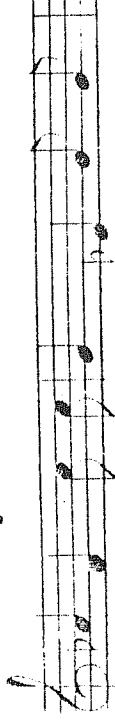
Moderato

Аз съм силен, великан съм, но жи-

вях тука сам. Сила

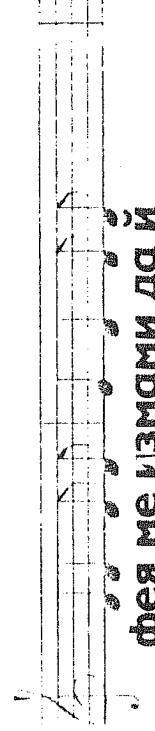
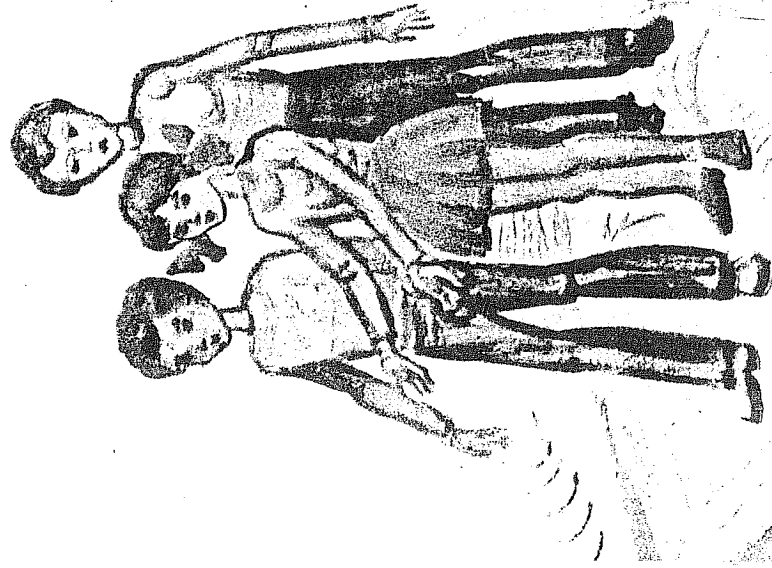

имам и богатства, но жа-

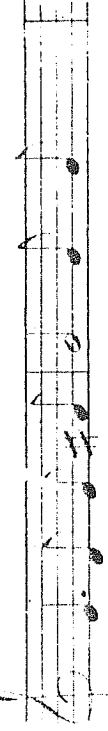

дувам за другар. Злата

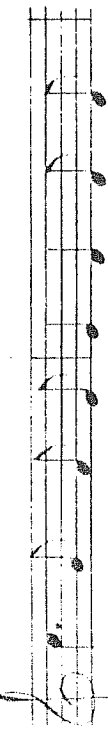
-480-

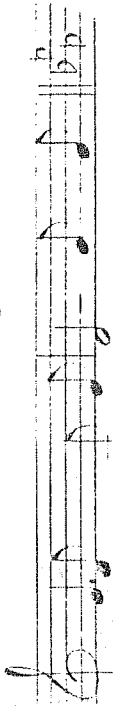
фея ме измами да й

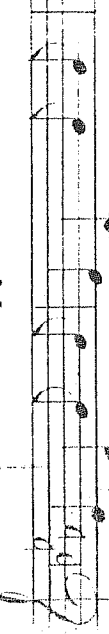
бъда вечно роб. Аз по -

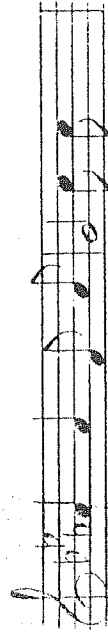
исках да ме пусне да жи-

вях в свобода. Разгне -

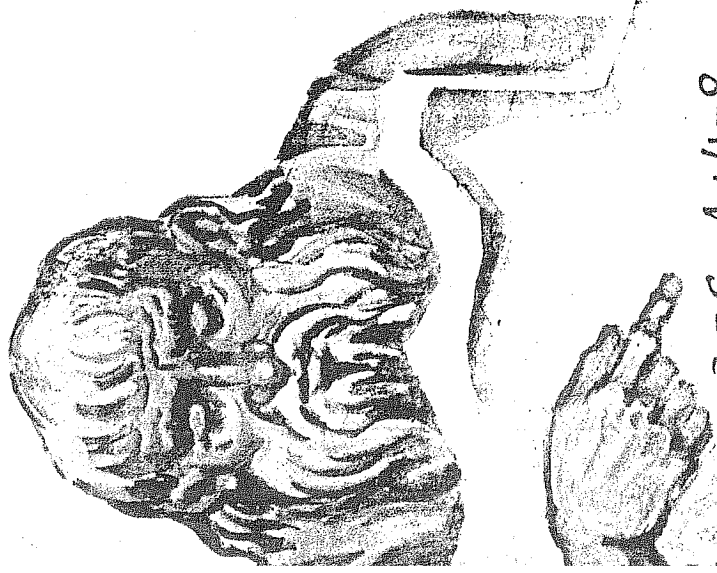

ви се и ми каза: свобо-

да ще ми даде, ако

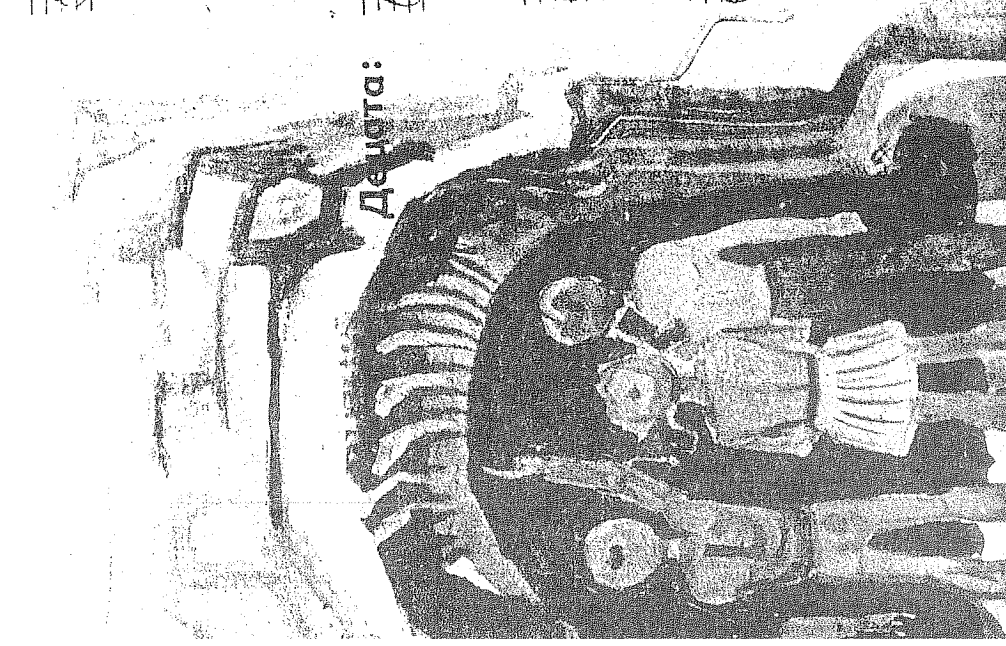
-481-

$$\begin{array}{l} 3+3=6 \\ 3+4=7 \\ 3+5=8 \\ 3+6=9 \\ 3+7=10 \end{array} \quad \begin{array}{l} 4+4=8 \\ 4+5=9 \\ 4+6=10 \\ 5+5=10 \end{array}$$

-482-

мога тез задачи да от-
гатна, да реша. Аз не
мога, аз не зная, питах
малкия флейтист; той ми
каза, че не може, че ще
бъде догодина уче-

Децата:

-483-

ник от първи клас.
Дайте бързо тез задачи
ние дружно да решим и дру-
гаря да избавим, и до-
брия Великан!

"СВЯТ ПРИКАЗЕН" - Картина четвърта

(Танц на Снежанка и джуджетата)

ГНАС:

Allegretto

-484-

Снежанка дошла е! Снежанка дошла е със

своите джуджета при нас. Но

те не са седем! Но те не са седем! А

колко? Пребройте, деца!

-485-

В първа редичка шест умни джуджета, плюс

седем на втория ред; те

знаят да пазят добрата Снежанка, но

колко са всичко все пак? Шест

улни джуджета плюс четири храбри са
десет — познато число, плюс
три още бързи и хитри джуджета — три-
найсет е техният брой !

$$6 + 7 = (6 + 4) + 3 = 13$$

Предвиждаме сугестопедичните учебници по биология, химия, физика, математика и др. да включват наред с учебното съдържание по съответната дисциплина и подходящи литературни откъси по подобие на книги като "Луи Пастър" от М. Гуасиари, "Енрико Ферми" от Д. Пучи, "Максуел" от В. Карцев, "Айнщайн - живот, смърт, безсмъртие" от Б. Кузнецов и др. /според възрастовите особености/. Може да се включи и подходящо избран материал от история на музиката и живописа. Например, материал, който е във връзка с физическите и музикалните явления на пентатониката, диатониката и хроматиката, на полифонията, хармонията и додекафонията може да се илюстрира с подходяща музика, а учебно съдържание, свързано с развитието на перспективата, спектралния анализ и др. - с подходящ материал от изобразителното изкуство.

В учебници по история, например, в раздела, отнасящ се до ранното средновековие, могат да се включат, а в часовете да прозвучат: "Коледната меса" с двете нейни части, дошли от най-ранното християнство: "Sursum corda" - колективна молитва,

която римляните наследяват от еврейската литургия и "Sanctus" - по стихове на пророк Исайя, или частите от Великденската литургия "Credo" - древен символ на кръщението - композиция, която се отнася към 381 год. и "Magnificat" по свети Лука - древен обряд в чест на мъртвите. Тези музикално-исторически илюстрации се отнасят пряко към общоисторическите въпроси около разделянето на Католическата църква на Източна и Западна и последиците от това събитие. Тук могат да прозвучат и григорианските хорали. Наред с тази музика могат да се включат и да прозвучат свежо, въпреки историческата отдалеченост, песните на трубадурите и минезингерите от 13 и 14 век - "Kalenda, maya" от Рамбо де Вакейрас, рицар от двора на Бонифации II ди Монферато, "Lancan vei la folham" на Бернард де Вентадорн, трубадур при двора на Хенрих II в Англия или "Lanquand li jorn son lonc en mai" на Жофре Рудел, участник в кръстоносните походи от 1147 год.

По този начин може да се илюстрира богато и историята на Византия /395-1453/ с нейната традиционна култура, обединяваща Изтока и Запада.

Репродукции във връзка с всички тези събития ще допълнят глобалното художествено оформление на темите.

По подобие на италианския учебник "Красива и древна", подобрите от нас цветни репродукции и в испанския учебник "Едно пътуване", са свързани непосредствено с главните герои на книгата, без това да намери някъде вербално отражение. Книгата е един своеобразен дневник, написан в първо лице. Съществуват някои лични впечатления на авторката от пътуване и работа в една латино-американска страна, без обаче самата книга да представлява каквато и да е автобиография. Първата репродукция /между стр. 8 и 9/ "Момченце, което прави сапунени мехури" /А.М. Тобар/ всъщност е "портрет" на момченцето от обобщителния разказ "В самолета" /страници: 21, 33, 44, 58/. Портретът на млад мъж от П. де Мойя /между стр. 24 и 25/ "представлява" главния герой от Дневника - Хуан Родригес. "Закуска" на Д. Веласкес /между стр. 40 и 41/ е свързана непосредствено с темата "Закуска" и с песента на сервитьора: "Когато пристига приятел", с която свършва трета картина. Ре-

продукцията "Момче с куче" на Б.Е.Мурийо е свързана с темата "Из града"; "Махите" на Ф.де Гойа - с образите на Розарио и Доня Перфекта от откъса из книгата "Доня Перфекта" на Б.Галдос, а "Автопортретът" на Д.Веласкес е "портрет" на младия математик Пепе Рей от същата книга. "Млада дама" /школата на А.Коейо/ "представя" Тереза, сестрата на главния герой Х.Родригес от Дневника.

Изобразителното изкуство в сугестопедията

Нашите първи опити с въвеждането на класическото изобразително изкуство като неделима част от сугестопедичния учебен процес започна с експериментирането на италианския учебник "Красива и древна" в 1974 година в курсовете по италиански език. В дешифровките и разработките на уроците-картини въведохме серии от репродукции на шедьоври от италианската живопис на Ренесанса, които непосредствено служеха за теми на беседи и разкази на езика, както и за периферно възприемане /Джото, Липи, Полайоло, Ботичели, Леонардо, Кореджо, Микеланджело, Рафаело, Тициан, Караваджо и др./

По време на обучението по италиански език се използват освен цветните репродукции, включени в учебника, още и разширени албуми с цветни репродукции от Музеите на Ватикана, на Палацо Пити /М.Киарини/, на Галерията Уфици /Л.Берти/, на Микеланджело /Л.Хойзингер/, на Третяковската галерия и на Ермитажа, Колекцията на Ермитажа - Италианската скулптура на 15-16 век и др. Използват се и цветни диапозитиви на най-прочутите картини, скулптури и архитектурни паметници на страната.

В курсовете по италиански и испански езици успешно прилагаме в дешифровките и разработките на уроците репродукции и картички и от други художници и скулптори. Те са съобразени със съответните лексикални теми към урока. Много от репродукциите-картички курсистите отнасят със себе си в къщи, за да обмислят малък самостоятелен разказ във връзка с лексикалната тема и с темата от репродукцията.

По същия начин се процедира вече и в курсовете по другите чужди езици.

Изобразителното изкуство навлиза непосредствено и при обучението в дублиращите часове в учили-

• ще, в сугестопедичните учебници за училището, в сугестопедичните постановки на спектаклите. По-конкретно използването на изобразителното изкуство в учебния процес е отразено в "Сугестопедично практическо ръководство..."

Тук прилагаме списъка на използваните серии-репродукции и диапозитиви в италианските курсове.

РЕПРОДУКЦИИ

ИЗБОРИ

портрети /към лексикалните теми от първи урок на италианския учебник "Красива и древна": Представяне, Семейство, Професии, Чужди езици и пътувания, Дните на седмицата/

1. Рембрандт - Млада жена с обици
2. Рембрандт - Портрет на поета И. де Декер
3. Рембрандт - Портрет на момче
4. Рембрандт - Мъжки портрет
5. Рембрандт - Портрет на Доомер
6. Ф. фон Ленбах - Мъжки портрет
7. Ф. фон Ленбах - Девойка с ветрило
8. Ф. фон Ленбах - Портрет на Луш
9. Р. Каррера - Детска глава
10. А. в. Тооар - Дете със сапунени мехури
11. П. де Моиа - Портрет на млад мъж
12. Б. Мурино - дете с куче
13. Д. Беласкес - Автопортрет
14. П. Реноар - Девойка с ветрило
15. П. Сезан - Автопортрет
16. П. Сезан - Дама в сиво
17. П. Сезан - Девойка на пиано
18. П. Пикасо - Портрет на Солер
19. К. Коровин - Портрет на Ф. Шаляпин
20. З. Серебрякова - Селяни
21. В. Серов - Портрет на артистката М. Ермолаева
22. В. Серов - Портрет на З. Мусупова
23. В. Серов - Портрет на А. Мазини
24. В. Серов - девойка с праскови
25. В. Серов - Деца
26. Ф. де Гоа - Махи
27. В. Димитров-Маистор - Мока на фон от плодове
28. В. Димитров-Маистор - Четварки

Пейзажи /към лексикалните теми на трети, чет-
върти и пети урок на учебника "Красива
и древна": Сезони и месеци, По града/

29. И.Левитан - След дъжда
30. И.Левитан - Пролет
31. И.Левитан - Езеро
32. И.Левитан - Март
33. К.Юон - Пролетен слънчев ден
34. В.Серов - Зима
35. Н.Кримов - При мелницата
36. А.Киселев - Морски вид
37. Я.Брейгел - Улица на село
38. Г.Лейтенс - Зимен пейзаж
39. Я.Сиберехтс - Пастирка
40. А.Матис - Изглед от Колиур
41. П.Бонар - Пейзаж с товарен влак
42. А.Марке - Пристанище в Ментон
43. А.Марке - Морето на Неапол
44. П.Синяк - Пристанище в Марсилия
45. К.Моне - Поле с макове
46. Пол Сезан - Брега на Марна
47. Пол Сезан - Планината св.Виктория
48. Пол Сезан - Път в Понтуаз
49. Пол Сезан - Дървета в парка Жа де Буфан
50. К.Писаро - Площад на Френския театър в Париж
51. А.Сислей - Град Вилньов ла Гарен на Сена
52. Б.Ван Гог - Колиби
53. П.Сезан - Букет цветя във ваза
54. Х.Матис - Букет
55. Я.Д.де Хем - Цветя във ваза

Натюрморти /към лексикалните теми на трети урок:
Закуска, Обед и Вечера/

56. Д.Лигоци - Риба
57. Ф.Снеидерс - Плодове в съд на червена по-
кривка
58. Б.ван дер Аст - Плодове, цветя и папагали

59. П.Клас - Закуска с шунка
60. Ф.Рейкхалс - Плодове и омари на масата
61. Я.Фейт - Натюрморт с цветя, плодове и папа-
гали
62. А.Переда - Натюрморт
63. В.Клас Хеда - Закуска с омари
64. П.ван дер Бос - Закуска
65. В.Калф - Десерт
66. К.Паудис - Натюрморт
67. В.ван Алст - Натюрморт с плодове
68. К.Маджини - Натюрморт с парчета месо
69. П.Сезан - Натюрморт с драпировка
70. П.Сезан - Плодове
71. А.Дерен - Маса и стол
72. А.Матис - Натюрморт със синя покривка
73. Г.Попов - Щедростта на земята
74. Д.Моранди - Натюрморт

Други репродукции /към преговор на граматика-
та след пети урок на учебни-
ка "Красива и древна"/

75. Я.Мил-Ловджии /за преговор на съществител-
ни имена и определителен и неопределителен
член/
76. К.Трост - Сцена из комедията "Лъжливата до-
бродетел" /преговор на личните местоимения/
77. Я.Брейгел - Селска улица /преговор на при-
лагателните имена/
78. П.Сезан - Девойка на пиано /преговор на при-
тежателни прилагателни и местоимения/
79. М.Либерман - В полето /преговор на показа-
телни прилагателни и местоимения/
80. Г.Ш.Гаварни - Скитащ актьор /преговор на
неопределителните и въпросителните прилага-
телни и местоимения/
81. А.Ист - Есенен пейзаж /преговор на наречи-

- ата/
82. Д.Тенирс младши - Селски празник /преговор на предлозите/
83. М.Тимо -пейзаж на път под арка /преговор на сегашно и бъдеще време на глаголите в изявително наклонение/
84. Н.Рьорих - "да целунеш земята" - ескиз за декор към балета "Прометейно тайнство" на И. Стравински /преговор на сегашно и бъдеще време на глаголите в изявително наклонение/
85. С.Герасимов - Ледът си отиде /преговор на минало свършено време/
86. Т.Мимо - Път под арка /преговор на минало несвършено време/

Репродукции - Италианска скулптура от 15 и 16 век /към лексикална тема "Изкуства" от учебника "Красива и древна" и към играта "Изкуството на микеланджело", включена в разработката на втора картина и описана в "Сугестопедично практическо ръководство..."

87. Т.Аспети - Венера
88. Дж.Кампаниа - Минерва
89. Дж.Болоня - Алегория на архитектурата
90. Дж.Болоня - Момча с рог
91. А.Витория - Алегория на света
92. Л.Леони - Тритон върху костенурка
93. Ф.да Сант - Агата-Парис
94. Л.Сансовино - Вакхус
95. А.Бриосцо /Ричо/ - малък сатир
96. В.Вандинели - Усмиващ се фавн
97. В.да Маианс - Портрет на флорентинец
98. А.дела Робиа - момче с гирлянда
99. Микеланджело Буонароти - Мадона Пити /Флоренция/

100. Микеланджело Буонароти - Вакхус /Флоренция/
101. Микеланджело Буонароти - Мадона с младенец /Брюге/
102. Микеланджело Буонароти - Сгушеното момче /Ленинград/
103. Микеланджело Буонароти - Нощта /Флоренция/
104. Микеланджело Буонароти - Брут /Флоренция/
105. Микеланджело Буонароти - Статуя на Лоренцо Медичи /Флоренция/
106. Микеланджело Буонароти - Статуя на Джулиано Медичи /Флоренция/

Диапозитиви, които се използват в дешифровките и разработките на сугестопедичното обучение по италиански език

1. Римският форум - панорама
2. Храма на Сатурн
3. Арка на Титус
4. Арка на Семтимий Север
5. Арка на Константин
6. Храм на Кастор и Полукс
7. Храм на Веста
8. Храм на Фортуна
9. Термите на Каракала
10. Колизеят
11. Гробницата на Чечилия Метела
12. Пирамидата на Кайус Сикстиус
13. Олтар на Отецеството
14. Стълбището на Капитолий
15. Статуя от бронз на Марк Аврелий
16. Пантеонът
17. Вътрешността на Пантеона
18. Площад Езедра

19. Фонтан Треви
20. Площад Испания
21. Площад Навона
22. Фонтан Бернини
23. Мостът и Крепостта Сан Анджело
24. Площад Свети Петър
25. Ватикана - Вътрешността на църквата Свети Петър
26. Ватикана - Сикстинската Капела
27. Ватикана - Сикстинската Капела - Създаването на слънцето и луната
28. Ватикана - Сикстинската Капела - Създаването на мъжа
29. Ватикана - Сикстинската Капела - Създаването на жената
30. Ватикана - Сикстинската Капела - Първоначалният грях
31. Ватикана - Сикстинската Капела - Пророк Иеремия
32. Ватикана - Сикстинската Капела - Делфийската пророчица
33. Ватикана - Сикстинската Капела - Пророк Захария
34. Ватикана - Сикстинската Капела - Страшният съд
35. Ватикана - Сикстинската Капела - Христос и Дева Мария
36. Ватикана - Сикстинската Капела - Дева Мария
37. Ватикана - Стаята на Рафаело - Атинската школа
38. Рим - църквата Свети Павел
39. Рим - църквата Сан Джовани ин Латерано
40. Рим - църквата Сан Пиетро ин Винколи
41. Рим - църквата Санта Мария Маджоре
42. Рим - Галерия Боргезе - външен вид
43. Вила Боргезе - езерото
44. Галерията Боргезе - Аполон и Дафне
45. Галерията Боргезе - Отвлечането на Прозерпина

46. Галерията Боргезе - Светото семейство /Дел Вага/
47. Рим - Улица Виторио Венето
48. Рим - Палацо дела Чивилта
49. Рим - Палацо деи Конгреси
50. Рим - Стационе Термини
51. Рим - Палацо дело Спорт
52. Рим - Мраморният стадион
53. Флоренция - Старият мост
54. Флоренция - Пиаца дела Синьория
55. Флоренция - Изложба на цветя
56. Флоренция - Галерия Уфици
57. Флоренция - Палацо Пити
58. Флоренция - Църквата Санта Кроче

Следват някои от цветните репродукции, които се използват като тематичен материал в обучението по италиански език и по други чужди езици в НИИ по сугестология-София. Фиг. 24-Рембранд, Мъжки портрет, Фиг. 25-Рембранд, Млада жена с обици, Фиг. 26-П. Сезан, Девойка на пианото, Фиг. 27-В. Серов, Портрет на А. Мазини, Фиг. 28-Ф. Ленбах, Мъжки портрет, Фиг. 29-Я. Сиберехтс, Овчарка, Фиг. 30-П. Сезан, Натюрморт, Фиг. 31-Б. ван дер Аст, Плодове, цветя и папагали, Фиг. 32-А. Переда, Натюрморт, Фиг. 33-Г. Попов, Щедра земя

Фиг. 24

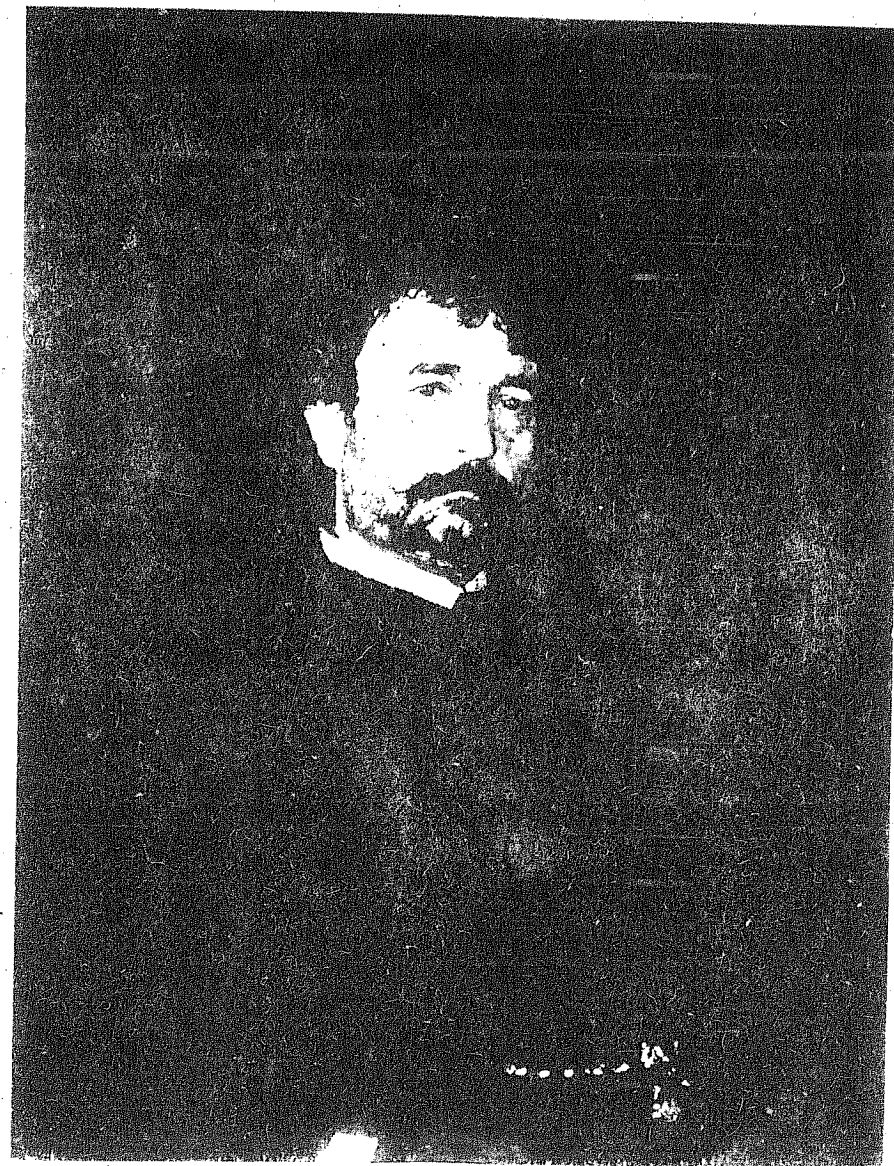

Фиг. 25

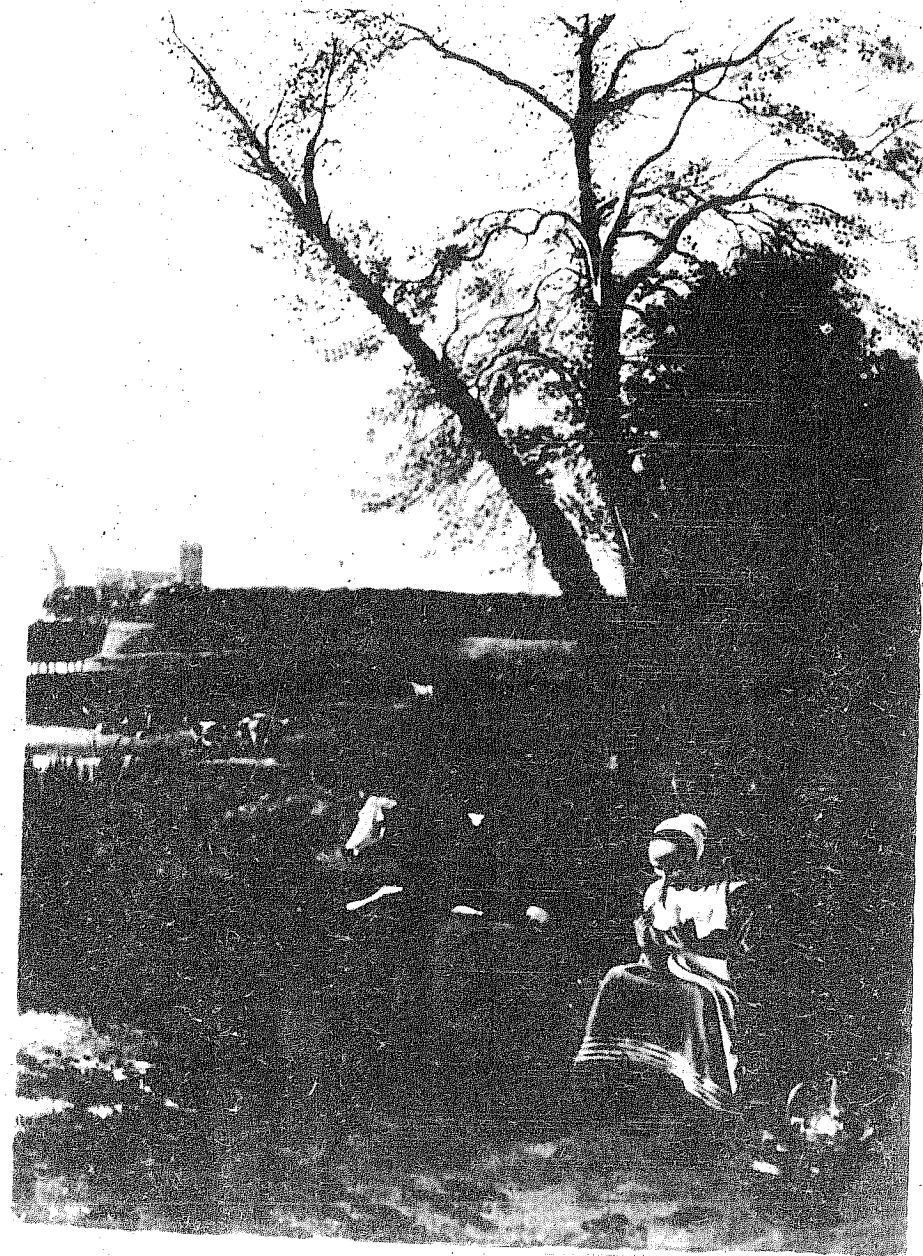

Фиг. 26

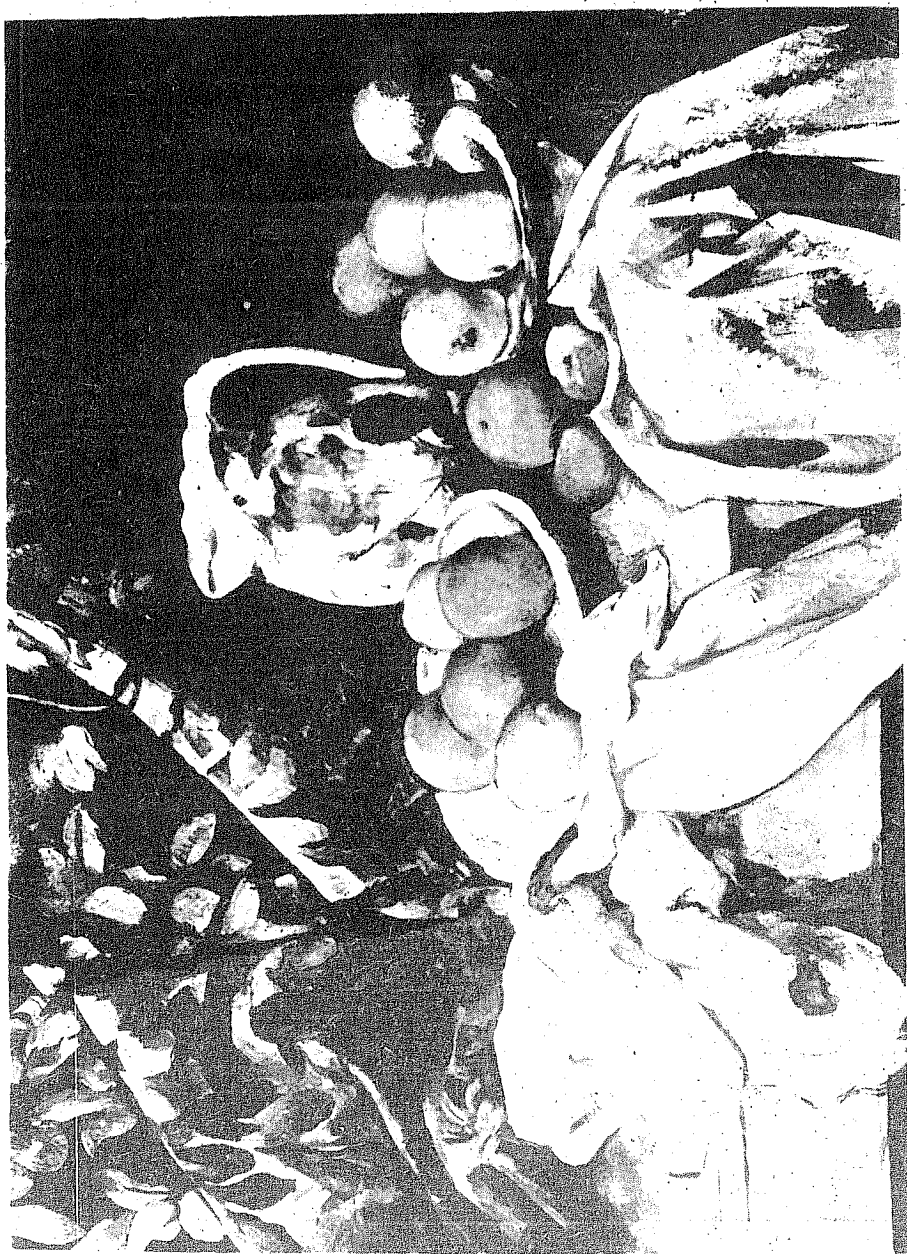

Фиг. 27

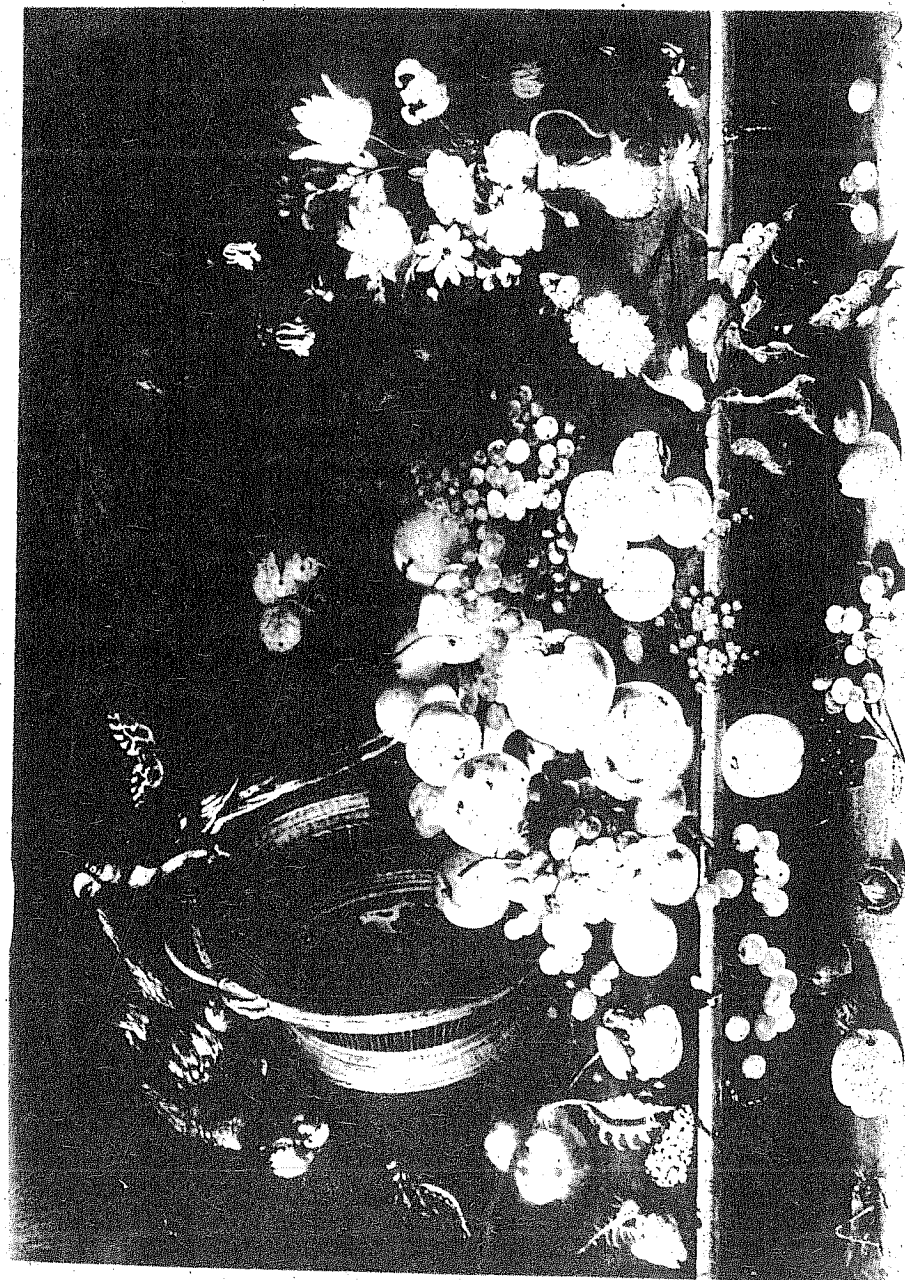

Фиг. 29

-506-

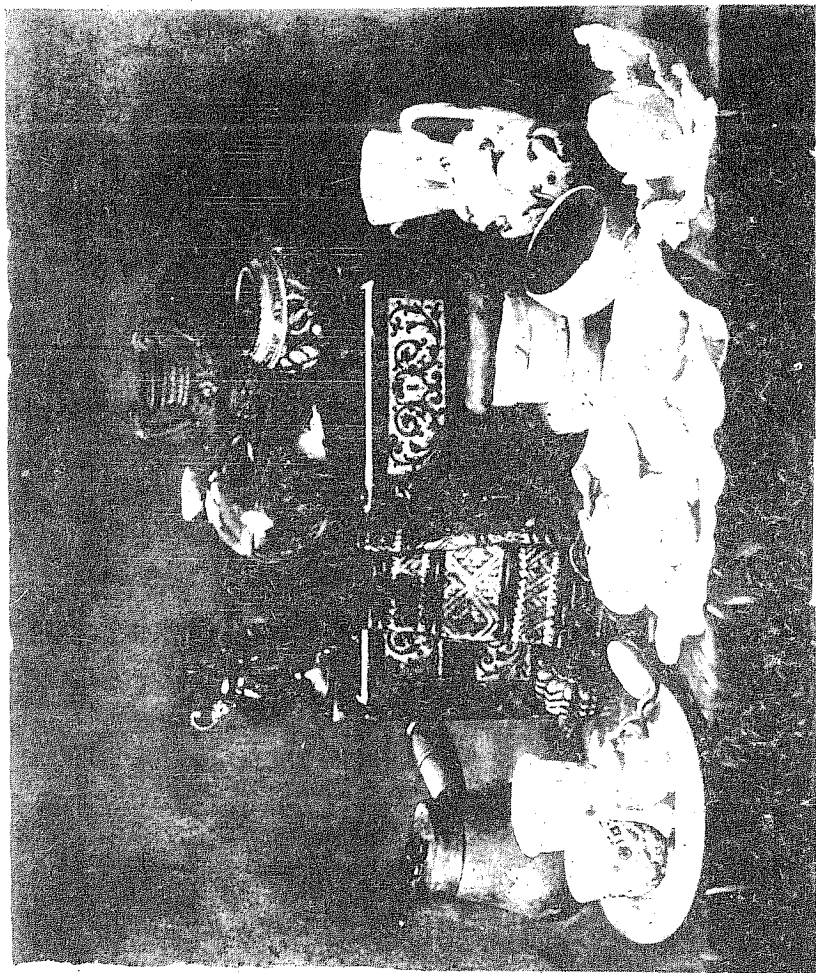

-507-

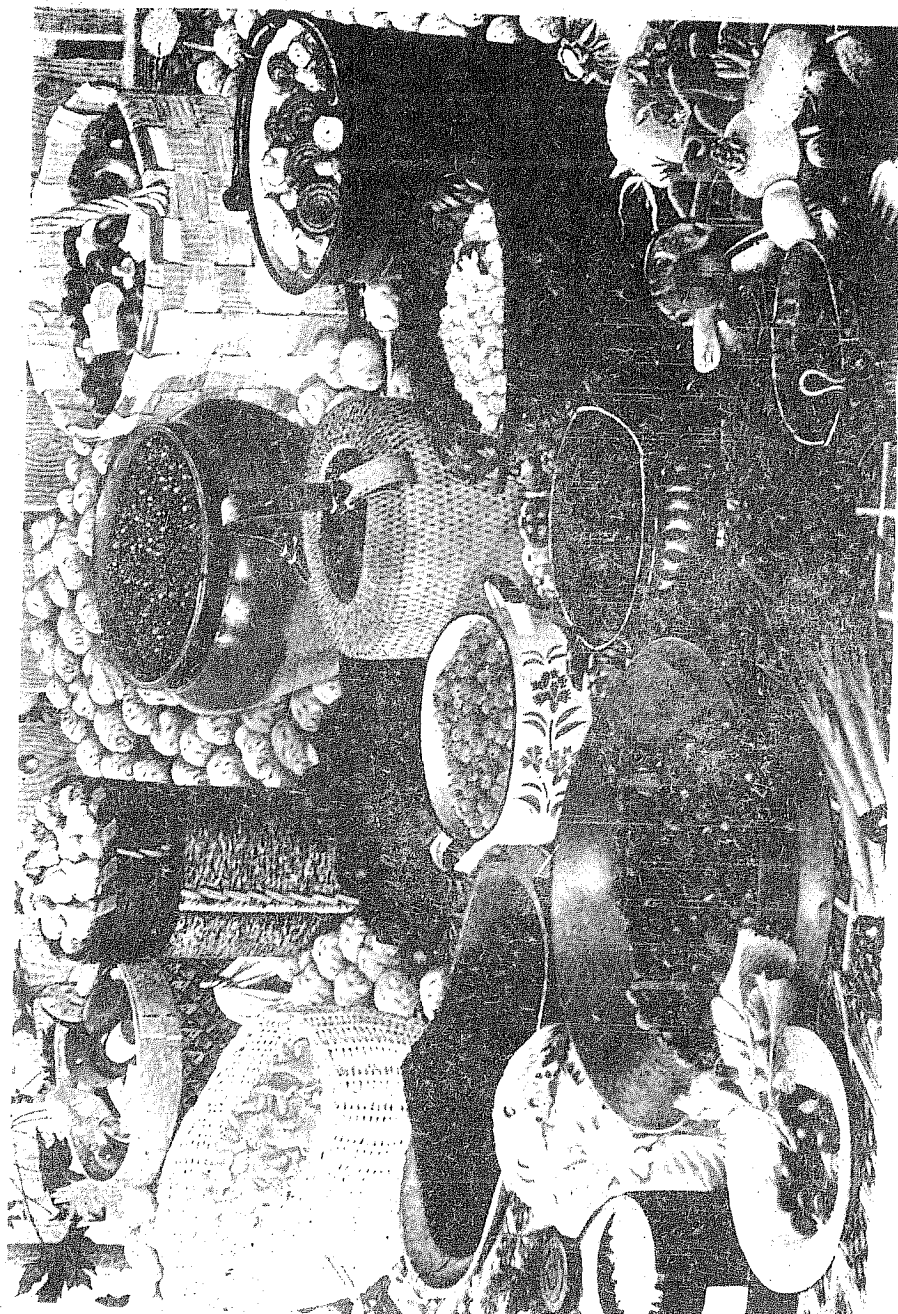

Фиг. 31

Фиг. 32

Фиг. 33

СЪДЪРЖАНИЕ

	стр.
Увод -Г.Лозанов	3
Вместо предговор - от автора	5
I част.Глобализирано художествено из- граждане на сугестопедичния учебен процес	
I.Език и мислене.Взаимовръзки на семио- тичните системи	8
II.Изкуство,сугестология и сугестопедия	26
III.Теория на внушението	33
Внушение и внушаемост	34
Психология и физиология на внуше- нието според теорията на Г.Лозанов	41
1.Особености на сугестивните явле- ния	42
2.Съзнавана и несъзнавана психичес- ка активност	44
3.Фазово обкръжение	53
4.Неспецифична психическа реактив- ност	54
5.Антисугестивни бариери	56
6.Средства на внушението в практи- ката	
а/Авторитет	60

б/Инфантилизация	62
в/Двуплановост	63
г/Интонация	65
д/Ритъм	67
е/Концертна псевдопасивност/кон- центративна психорелаксация/	68
IV.Развитие и взаимодействие на го- ворните и музикалните интонации	73
1.Теории за произхода на езика	75
2.Произход на музиката	
а/Праистория	82
б/Античност	89
в/Средни векове	93
г/След Контрареформата	103
3.Мелодия на речта и музиката и тяхното взаимодействие на съвреме- нен етап	142
V.Естетиката,изкуството и семиотиката в сугестопедията	174
Литература	185
Театър	187
Музика	189
Хореография	189

Живопис, графика, скулптура, архитектура, фотография, кино и телевизия	190
Декоративно и приложно изкуство	192
Обобщения	193
II част. Практика, методология и експери- менти. Първи експерименти за глобализи- рано художествено изграждане на сугесто- педичния учебен процес	205
1. Авторитетът на сугестопедичната система на обучение и преподаване и авторитетът на преподавателя	219
2. Многооплановостта на поведението на преподавателя и обучаващите се в сугестопедията. Инфантилизация	221
Илюстрации /Фиг. 1-6/	234
3. Ритъмът и интонацията в сугестопе- дията	240
4. Концертна психорелаксация	243
5. Музикални изразни средства	248
Музикален тематизъм и части на формата	253
Различни жанрове на изкуството в сугесто- педията	
Музикални жанрове	
1. Песен	271

2. Опера	288
Инструкции за учителите	292
3. Мелодрама	306
Дублиращо обучение по английски и руски език в първи клас със спектакли	314
Илюстрации /Фиг. 7-23/	317
4. Прелюд и fuga, токката, фантазия	334
5. Циклични произведения	336
а/ Сюита	337
б/ Симфония и соната	338
в/ Инструментален концерт	339
I. Експериментирани музикални произведения и програми от 1971 до 1981 г. с ученици	345
II. Инструкция за използване на класическа музика в часовете по четене, писане и математика в су- гестопедичните училища	352
III. Примерни музикални сеанси по математика за първи клас в сугесто- педичните училища	353
IV. Кратък музикален анализ-илюст- рация	358
V. Кратки бележки по съдържание-	

то на "Сугестопедично практическо ръководство за преподаватели по чужди езици"	364
VI.Музикални програми за сеансите в чуждоезиковото сугестопедично обучение/I,II,III курс-по години на експериментиране/	372
Балетът в сугестопедията	405
Театърът и киното в сугестопедията	406
Литературни жанрове в сугестопедията и сугестопедичен учебник	407
Първа картина/урок/ от учебника по испански език/илюстрация/	419
Пета картина от учебника по италиански език. /илюстрация/	452
Превод на пета картина на български език	467
Илюстрации от либретата-учебници по математика за първи клас	478
Изобразителното изкуство в сугестопедията	490
Репродукции,които се използват в сугестопедичното обучение	493
Диапозитиви,които се използват в сугестопедията	497
Репродукции/илюстрации,Фиг.24-33/	500

ЕВЕЛИНА ГАТЕВА
ГЛОБАЛИЗИРАНО ХУДОЖЕСТВЕНО ИЗГРАЖДАНЕ
НА СУГЕСТОПЕДИЧНИЯ УЧЕБЕН ПРОЦЕС-I и II част
Технически редактор:Сл.Петрова
Дадена за печат: 28.V.1982 г.
Излязла от печат:юни 1982 г.
Страници:514 Тираж:200
Научноизследователски институт по
сугестология-София
Печатна база на МНП
б е з п л а т н о